

Rola telewizji w stanach nadzwyczajnych.

Na przykładzie sposobu relacjonowania tragicznych wydarzeń z 22 lipca w Oslo i na wyspie Utøya w Norwegii

Ewa Stasiak-Jazukiewicz, Marta Jas-Koziarkiewicz

2011-09-20

Zawartość

Wstęp (Ewa Stasiak-Jazukiewicz)	5
1. Wydarzenia relacjonowane przez media (Ewa Stasiak-Jazukiewicz)	8
2. Analiza zawartości (Ewa Stasiak-Jazukiewicz, Marta Jas-Koziarkiewicz).....	10
2.1. Analiza zawartości audycji informacyjnych w poszczególnych uniwersalnych programach telewizyjnych (Ewa Stasiak-Jazukiewicz).....	11
2.1.1. TVP1.....	11
Ilościowa analiza zawartości.....	11
Udział tematyki w badanych audycjach informacyjnych	11
Stopień uwidocznienia tematyki w audycjach	12
Źródła informacji	13
Aktorzy.....	14
Jakościowa analiza treści.....	14
Gatunki wypowiedzi dziennikarskiej	14
Informacyjność przekazu.....	15
Problematyka	16
Tonacja materiałów	19
2.1.2. TVP2.....	21
Ilościowa analiza zawartości.....	21
Udział tematyki w badanej audycji informacyjnej	22
Stopień uwidocznienia	22
Źródła informacji	23
Aktorzy.....	23
Jakościowa analiza treści.....	23
Gatunki wypowiedzi dziennikarskiej	23
Informacyjność przekazu.....	23
Problematyka.....	24
Tonacja materiałów	26
2.1.3. Polsat	27
Udział tematyki w badanej audycji informacyjnej	27
Stopień uwidocznienia	27
Źródła informacji	27
Aktorzy.....	27
Jakościowa analiza treści.....	28

Gatunki wypowiedzi dziennikarskiej	28
Informacyjność przekazu	28
Problematyka	28
Tonacja materiałów	30
2.1.4. TVN	30
Analiza ilościowa	30
Udział badanej tematyki w audycji informacyjnej	30
Stopień uwidocznienia	31
Źródła informacji	32
Aktorzy.....	32
Jakościowa analiza treści.....	33
Gatunki wypowiedzi dziennikarskiej	33
Informacyjność przekazu.....	33
Problematyka.....	34
Tonacja materiałów	36
2.2. Porównanie sposobu relacjonowania wydarzeń w Norwegii przez audycje informacyjne w uniwersalnych programach telewizyjnych: TVP1, TVP2, Polsat oraz TVN (Ewa Stasiak-Jazukiewicz)	36
Funkcja informacyjna	37
Źródła informacji	39
Problematyka	44
Tonacja	48
Wprowadzające wypowiedzi prezenterów z 23 lipca i 24 lipca:	49
Relacja specjalnego wysłannika TVP z 24 lipca:	50
Stopień informacyjności przekazu.....	51
Adekwatność obrazu	52
Funkcja profilaktyczno-edukacyjna	52
3. Analiza zawartości informacyjnych programów telewizyjnych (Ewa Stasiak-Jazukiewicz, Marta Jas-Koziarkiewicz)	54
3.1. TVP INFO (Ewa Stasiak-Jazukiewicz).....	54
Analiza ilościowa	54
Udział badanej tematyki w audycji informacyjnej	54
Stopień uwidocznienia	55
Źródła informacji	55
Aktorzy.....	57

Jakościowa analiza treści	57
Gatunki wypowiedzi dziennikarskiej	57
Problematyka	57
Tonacja materiałów	60
3.3. TVN24 (Ewa Stasiak-Jazukiewicz)	61
Analiza ilościowa	61
Stopień uwidocznienia	61
Źródła informacji	62
Aktorzy.....	64
Jakościowa analiza treści	65
Gatunki wypowiedzi dziennikarskiej	65
Problematyka	65
Tonacja materiałów	68
3.2. Polsat News (Marta Jas-Koziarkiewicz).....	69
3.2.1 Analiza programu Polsat News z 22 lipca 2011 roku.....	69
3.2.1.1 Stopień uwidocznienia tematyki w programach <i>Polsat News</i> 22 lipca 2011 r.....	70
3.2.1.2 Źródła informacji i aktorzy występujący w programie <i>Polsat News</i> 22 lipca	72
3.2.1.3 Tematyka podejmowana w audycjach.....	73
3.2.2 Analiza programu Polsat News z 23 lipca 2011 roku	75
3.2.2.1 Stopień uwidocznienia tematyki w programach <i>Polsat News</i> 23 lipca 2011 r.....	76
3.2.2.2 Źródła informacji i aktorzy występujący w programie <i>Polsat News</i> 23 lipca	79
3.2.2.3 Jakościowa analiza audycji prezentowanych w programie <i>Polsat News</i> 23 lipca.....	81
3.2.3 Analiza programu Polsat News 24 lipca 2011 roku	83
3.2.3.1 Stopień uwidocznienia tematyki w programach <i>Polsat News</i> 24 lipca 2011 r.....	84
3.2.3.2 Źródła informacji i aktorzy występujący w programie <i>Polsat News</i> 24 lipca	86
3.2.3.3 Jakościowa analiza audycji prezentowanych w programie <i>Polsat News</i> 24 lipca.....	88
3.2.4 Ton wypowiedzi w audycjach emitowanych w stacji Polsat News	90
3.2.5 Anders Behring Breivik - prezentacja w programach stacji.....	91
3.4. Porównanie sposobu relacjonowania wydarzeń w Norwegii przez telewizyjne programy informacyjne: TVP INFO, Polsat News oraz TVN24 (Ewa Stasiak-Jazukiewicz)	95

Wstęp (Ewa Stasiak-Jazukiewicz)

Przy relacjonowaniu sytuacji kryzysowej spoza granic kraju oczekuje się od mediów realizacji funkcji informacyjnej. Chodzi tu o kompetentne, szybkie poinformowanie o samym wydarzeniu, o ewentualnym w nim udziale Polaków i o jego konsekwencjach dla Polski i Polaków. Media mogą również wpisać się w politykę informacyjną służb bezpieczeństwa i kształtować społeczną świadomość zagrożenia terroryzmem, aktywizować społeczną akceptację walki z terroryzmem i uczestniczyć w budowaniu zaufania swoich odbiorców do władz i podjętych przez nią sposobów walki z zagrożeniem, informując zwłaszcza o zadaniach i uprawnieniach poszczególnych służby i innych podmiotów w zakresie przeciwdziałania i zwalczania tych zagrożeń.

Niniejsze opracowanie wskazuje, które z tych zadań i jak zostało realizowane przez wskazane przez zleceniodawcę programy telewizyjne.

Medialne relacje z wydarzeń z 22 lipca w Oslo i na Utøya zbadano przesłuchując 122 godziny 58 minut i 39 sekund nagrań materiałów telewizyjnych, wyemitowanych w dniach 22 – 24 lipca 2011 r. w trzech stacjach informacyjnych TVN24, TVP INFO oraz Polsat News i w dniach 22 – 26 lipca br. w głównych audycjach informacyjnych czterech programów uniwersalnych: TVP1, TVP2, Polsat oraz TVN. Zakwalifikowano 41 godzin, 32 minuty i 26 sekund nagrań do przeprowadzenia analizy zawartości. Ta medioznawcza metoda badawcza składa się z ilościowej analizy zawartości i jakościowej analizy treści, pomagających w określeniu odgrywanej przez media roli.

Ze względu na obszerny materiał badawczy i krótki czas realizacji badania ograniczono się do podstawowych wyznaczników funkcji pełnionych przez media:

- ustalenia stopnia uwidocznienia, wskazującego na znaczenie przypisywane tekstowi przez redakcję. Przy określaniu stopnia uwidocznienia uwzględniono czas emisji danej informacji, towarzyszące jej zdjęcia, materiały filmowe i inne wyróżniki graficzne, w tym pasek informacyjny (tzw. ticker, scroll lub crawl) z najważniejszymi informacjami dnia. Umieszczany w dolnej części ekranu i wyświetlany przez cały czas trwania audycji powszechnie występuje w telewizjach informacyjnych, jak TVP INFO, Polsat News, TVN24. Stosują go także niektóre audycje informacyjne. Na tickerze przedstawiane są najczęściej krótkie jednozdaniowe komunikaty, rozwijane później w trakcie serwisów informacyjnych. W polskich telewizjach informacyjnych

ticker z reguły ma kolor niebieski, a gdy informacja jest ważna, zamienia się na czerwony (TVP INFO) lub żółty (TVN24 oraz Polsat News). Tradycyjnie pasek informacyjny przewijany jest w poziomie, a informacje są oddzielone logiem stacji. Jednak wiele programów wprowadziło ticker z pojedynczymi informacjami (np. audycje informacyjne w telewizji Polsat). Niektóre stacje stosują dwa paski informacyjne (TVN24, TVP INFO, Polsat News).

- Ważnym etapem ustalania roli poszczególnych mediów jest wskazanie na ich źródła informacji (wiarygodność tych źródeł, ich różnorodność dowodzi, że nadawcy przykładają wagę do kompetentnych, prawdziwych informacji, a posiadanie własnego korespondenta czy specjalnego wysłannika podkreśla, że kompletność jest ważniejsza nad ponoszone koszty).

Przy jakościowej analizie treści uwagę zwracano na:

- różnorodność stosowanych gatunków wypowiedzi dziennikarskiej (niektóre wymagają wyjątkowego nakładu sił i środków);
- wielowątkowość, różnorodność aspektów podejmowanych zagadnień;
- umiejętność wykorzystania okazji do podjęcia zadań edukacyjnych i perswazyjnych;
- informacyjność przekazu. Klasyczny przekaz informacyjny odpowiada na następujące pytania: *Co? Kto? Gdzie? Kiedy? Jak? Dlaczego? Z jakim skutkiem?* W przypadku interesującej nas tematyki wskazane jest jeszcze omówienie podjętych działań zaradczych. Próbę odpowiedzi na pytanie na ile badane audycje informacyjne przekazują informacje, czy wprowadzają chaos informacyjny, czy spekulują, podjęto na podstawie analizy pierwszej audycji informacyjnej z 22 lipca br.;
- tonację publikacji, wskazującą na stopień profesjonalizacji dziennikarstwa;
- stopień skonwencjonalizowania sposobu użycia środków wyrazowych, w tym adekwatność materiałów ilustrujących do kontekstu

Opracowanie składa się z 3 części:

1. opisu relacjonowanych przez media wydarzeń;
2. analizy ilościowej i jakościowej audycji informacyjnych;
3. analizy ilościowej i jakościowej informacyjnych programów telewizyjnych;

Część prezentująca wyniki analizy zawartości skonstruowana została w oparciu o chronologię podmiotową i przedmiotową, co oznacza, że prezentowane są wyniki analizy zawartości przekazów poszczególnych podmiotów medialnych.

Opracowanie wzbogaca prezentacja multimedialna.

1. Wydarzenia relacjonowane przez media (Ewa Stasiak-Jazukiewicz)

22 lipca 2011 roku (piątek) doszło w Norwegii do dwóch wydarzeń, powszechnie nazywanych zamachami: wybuchu bomby pod budynkiem rządowym w centrum Oslo oraz strzelaniny na obozie młodzieżówki rządzącej Partii Pracy na Utøya.

2 sierpnia norweska telewizja publiczna (Norsk Rikskringkasting AS - NRK) podała ostateczną liczbę ofiar: śmiertelnych – 77; 151 - rannych, przy czym 89 – w wyniku ataku bombowego w Oslo a 62 – na wyspie Utøya. Śmierć dotknęła przede wszystkim ludzi młodych (średnia wieku - 21,8). Szczegółowe dane przedstawiają się następująco:

Tabela nr 1:Wiek ofiar śmiertelnych

wiek	liczba ofiar	wiek	liczba ofiar	wiek	Liczba ofiar
14	2	21	3	32	2
15	7	23	2	34	1
16	7	25	1	43	2
17	17	26	1	45	1
18	17	27	1	51	2
19	5	28	1	56	1
20	1	30	2	61	1

Wg dzisiejszej wiedzy sprawcą w obydwu przypadkach był Anders Behring Breivik. Motywy swojego działania przedstawił w liczącym 1518 stron manifeście politycznym, zatytułowanym „2083 – Europejska Deklaracja Niepodległości”, a zamieszczonym na stronie internetowej w przeddzień popełnienia zbrodni.

Chronologia wydarzeń

15:25:22 - wybuch bomby w dzielnicy rządowej w Oslo

15:26 - policja została powiadomiona o wybuchu. Dwie minuty później na miejsce zdarzenia przyjechał pierwszy patrol

15:58 – Norsk Telegrambyrå AS (NTB) potwierdziło, że premier Jens Stoltenberg jest bezpieczny

17:27 - Nordre Buskerud Politidiskrit otrzymało zawiadomienie o strzelanie na Utøya
17:30 – Centrala operacyjna policji w Oslo (Operasjonsentralen ved Oslo politidistrikt) otrzymała raport o strzelaninie na Utøya
17:38 - Nordre Buskerud Politidiskrit zwróciła się o wsparcie policyjnych oddziałów reagowania z Oslo
17:52 - pierwszy patrol policji pojawił się w obszarze przed Utøya, ale nie był wyposażony w odpowiednie łodzie
18:09 – policyjny oddział reagowania w sytuacji kryzysowej rozpoczął przeprawę na Utøya, gdzie dotarł o 18:25
18:27 - policja zatrzymała przestępcę
23:20 - na konferencji prasowej policja potwierdziła znalezienie materiałów wybuchowych na Utøya

Obydwa akty przemocy spotkały się z potępieniem międzynarodowej opinii publicznej. Kondolencje złożyli m.in.: Sekretarz Generalny ONZ - Ban Ki-moon; Sekretarz Generalny NATO – Anders Fogh Rasmussen; przewodniczący Rady Europejskiej – Herman van Rompuy; przewodniczący Parlamentu Europejskiego – Jerzy Buzek; wysoki przedstawiciel UE ds. zagranicznych i polityki bezpieczeństwa - Catherine Ashton; jak również prezydenci USA, Francji, Polski; premierzy Australii, Danii, Islandii, Polski, Wielkiej Brytanii oraz kanclerz Niemiec.

2. Analiza zawartości (Ewa Stasiak-Jazukiewicz, Marta Jas-Koziarkiewicz)

Przesłuchano **122 godziny 58 minut i 39 sekund** dostarczonych nagrań programów telewizyjnych.

- z pięciu dni, od 22 do 26 lipca br., głównych wieczornych audycji informacyjnych czterech uniwersalnych programów telewizyjnych: publicznych - TVP1 (*Teleexpress*; *Wiadomości*) i TVP2 (*Panorama*) oraz prywatnych – Polsat (*Wydarzenia*) i TVN (*Fakty*);
- z 3 dni, od 22 do 24 lipca, całych programów telewizyjnych stacji informacyjnych TVP INFO, Polsat News oraz TVN24, w godz. od 8:00:00 do 23:00:00 (dostarczone nagrania nie obejmowały pełnych audycji granicznych – rozpoczynały się punktualnie o 8:00:00 i kończyły punktualnie o 23:00:01).

Do dalszej ilościowej analizy zawartości i jakościowej analizy treści zakwalifikowano **41 godzin 32 minuty i 26 sekund** nagrań materiałów dotyczących zamachów w Norwegii. W poszczególnych stacjach telewizyjnych przedstawiało się to następująco:

Tabela: Procentowy udział materiałów na temat wydarzenia w poszczególnych stacjach w badanym okresie

Stacja telewizyjna	Czas emisji audycji informacyjnych poddanych badaniu (godz. : min. : sek.)	Łączna długość materiałów na temat badanych wydarzeń (godz. : min. : sek.)	Procentowy udział materiałów na temat wydarzeń w poszczególnych stacjach (%)
	2:03:21	0:48:54	39,83
	3:03:43	0:37:19	20,22
	2:55:12	0:30:26	17,14
	2:26:23	0:33:09	25,88
 	37:30:00	7:19:16	19,51
	37:30:00	17:56:08	47,82
	37:30:00	13:47:14	36,76
Łącznie/średnio	122:58:39	41:32:26	33,77

2.1. Analiza zawartości audycji informacyjnych w poszczególnych uniwersalnych programach telewizyjnych (Ewa Stasiak-Jazukiewicz)

2.1.1. TVP1

Ilościowa analiza zawartości

W programie TVP1 analizie poddane zostały dwie audycje informacyjne *Teleexpress* oraz *Wiadomości*.

nadawany codziennie od godz. 17:00; trwa ok. 15 minut

główna audycja informacyjna stacji, nadawana codziennie na żywo, od 19:30. Trwa ok. 25 minut w powszednie dni tygodnia i ok. 20 minut w soboty i niedziele.

Udział tematyki w badanych audycjach informacyjnych

Udział materiałów dotyczących zamachów w Norwegii

Badany program 	Czas trwania badanych materiałów (godz. : min.: sek.)	Czas poświęcony sprawcy (godz.: min.: sek.)
22. 07., piątek		
17:00:05 – 17:15:36	0:00:49	
19:30:04 - 19.56.26	0:02:37	
23. 07., sobota		
18.00. 47 – 18.04.58	0:02:19	
19.30.06 – 19.49.30	0:11:08	0:02:19
24. 07., niedziela		
17.00.10 -17.15.34	0:01:04	
19.30.06 – 19.49.49	0:11:06	0:03:03
25. 07., poniedziałek		
17.00.06 – 17. 15.13	0:01:04	
19.30.05 – 19.56.25	0:08:31	0:04:40
26. 07., wtorek		
17.00.06 – 17.15.24	0:00:51	
19.30.05 – 19.56.25	0:03:50	0:02:25
Łącznie		
3:03:43	0:37:19	0:12:27

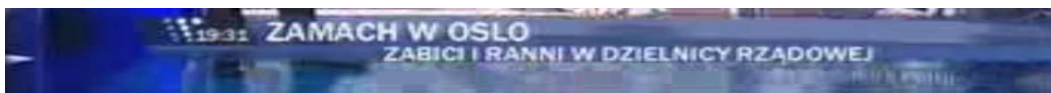
Stopień uwidocznienia tematyki w audycjach

Relacje z wydarzeń w Norwegii przez pierwsze trzy dni miały charakter Hot (podawane jako pierwsze). Dopiero 25 lipca w *Teleexpressie* informacja na temat tzw. „polskiego śladu” (zakup nawozów w Polsce) zajęła drugie miejsce w tzw. „szpiglu”. 26 lipca już obie audycje, podały informacje o wydarzeniach w Norwegii w dalszej kolejności: *Teleexpress* – jako trzecią a *Wiadomości* – jako drugą.

Umieszczanie informacji na pierwszym miejscu dowodzi przywiązywania wagi do problematyki. Najważniejszej "gorącej" informacji dnia, poświęca się najwięcej czasu w serwisie. Tak też było w przypadku obu audycji informacyjnych TVP1.

Stopień uwidocznienia informacji dodatkowo podnosi umieszczenie jej w forszpanie (skrótowej zapowiedzi poruszanych w audycji tematów). Zarówno *Wiadomości* jak i *Teleexpress* używają forszpanów i śródszpanów, jako stałych elementów audycji. W *Wiadomościach* forszpan składa się zwykle z kilku ujęć i "setek" (zarejestrowanych kilkunastosekundowych wypowiedzi udzielonych reporterowi) oraz wypowiedzianego przez prowadzącego krótkiego zdania zwiastującego newsa. 22 lipca forszpan był zapowiedzią 4 informacji. Pierwszą z nich był wybuch w centrum Oslo.

Znaczną rolę odgrywają także zdjęcia, materiały filmowe i oczywiście inne wyróżniki graficzne, w tym pasek informacyjny z najważniejszymi informacjami dnia. W *Wiadomościach* ma kolor niebieski, umieszczony jest w dolnej części ekranu i wyświetlany przez cały czas trwania audycji. Informacja o wydarzeniach w Norwegii pojawiła się na niebieskim tickerze *Wiadomości* 22 lipca, w formie krótkich jednozdaniowych komunikatów, rozwijanych w trakcie serwisów informacyjnych.

Dodatkowym elementem graficznym podnoszącym stopień uwidocznienia jest tytułowanie wydań specjalnych i opatrywanie serwisów znaczkami z tym tytułem. W *Wiadomościach* pojawił się taki znak graficzny 23 lipca. Przedstawiał flagę norweską z napisem „Dramat Norwegii”. W miejsce obrazu polskiego miasta z czołówki wprowadzono zdjęcie wyspy Utøya z lotu ptaka.

Do istotnych elementów podnoszących stopień uwidocznienia należą zdjęcia, grafiki, materiały filmowe. Materiały dotyczące badanych zagadnień obfitowały we wszystkie te elementy zarówno w *Teleexpressie* jak i w *Wiadomościach*. 22 lipca, *Wiadomości* zamieściły trzy zdjęcia ulic po eksplozji, wg podpisu robione aparatem telefonicznym. Na wielkim ekranie studia wyświetlono plan centrum Oslo (niestety jakość nagrania uniemożliwia odczytanie źródła pochodzenia planu, najprawdopodobniej są to Google Maps). Reportaż Piotra Góreckiego także obfitował w materiał filmowy. *Teleexpress* posiłkował się materiałem filmowym norweskiego nadawcy publicznego NRK (Norsk Rikskringkasting).

W następnych dniach obok materiałów filmowych przedstawiających Oslo, działania służb porządkowych, wojska i policji pojawiły się zdjęcia i filmy z Utøya. Z upływem czasu materiały filmowe i zdjęcia powtarzały się. Na przykład 22 lipca ilustrację dla użytego przez prowadzącego przymiotnika „potężny wybuch” stanowił materiał zdjęciowy z wypowiedzią mieszkanki Oslo, powtórzony w tej samej audycji w reportażu przygotowanym przez Piotra Góreckiego.

Źródła informacji

W obu audycjach (*Wiadomości* i *Teleexpress*) występuje różnorodność źródeł informacji. Prowadzący program powołują się na agencje, w tym *Reuters* i norweską NTB (*Norsk Telegrambyrå AS*); zagraniczne media, głównie norweskie dzienniki - *Aftenposten*, *Verdens Gang*, nadawcę publicznego NRK i brytyjskie BBC i Sky News, amerykańskie CNN i AlJazeera. Ponadto obie audycje informacyjne nadawcy publicznego mają dostęp do źródeł informacji TVP. *Wiadomości* i *Teleexpress* korzystały w badanym czasie z relacji specjalnych wysłanników TVP: Piotra Góreckiego w Oslo i Pawła Prusa w Sundvollen. Obaj korespondenci chętnie powoływali się na oficjalne (policja, służby ratownicze) i nieoficjalne

źródła norweskie (dziennikarze, eksperci, mieszkańcy, itp.). Wielokrotnie telefonicznych informacji udzielała *Wiadomościom* Izabela Górecka, dziennikarka radiowa. Wykorzystywane były relacje naocznych świadków wydarzeń (ofiar, przechodniów, uczestników marszy protestów, znajomych i członków rodzin ofiar czy sprawcy, Polaków mieszkających lub przebywających teraz lub kiedyś w Norwegii). Odpowiedzi na pytania dziennikarzy telefonicznie udzielał ambasador i konsul RP w Norwegii. Tak prowadzący audycje jak i przygotowujący reportaże filmowe powoływali się na ekspertów od zwalczania terroryzmu, prawników, psychologów, politologów, znawców Norwegii i państw skandynawskich, społeczników i dziennikarzy.

Źródła informacji, pracujące dla i wykorzystywane przez zespoły przygotowujące obie audycje informacyjne, są różnorodne i weryfikowalne. Pozwalają pozyskać szybko rzetelną, w miarę kompleksową informację. Dzięki późnej porze emisji *Wiadomości* z 22 lipca informowały swoich widzów nie tylko o zamachu w Oslo ale i o wydarzeniach na Utøya.

Aktorzy

Tak w materiałach emitowanych przez *Teleexpress* jak i *Wiadomości* występowali aktorzy różnego rodzaju – polityczni i niepolityczni. Do tych pierwszych zaliczają się reprezentanci rządu norweskiego, politycy obu głównych partii; liderzy młodzieżówki Partii Pracy; zagraniczni politycy i reprezentanci organizacji międzynarodowych składający kondolencje i wyrażający oburzenie oraz polskie władze i politycy, deklarujący solidarność z Norwegią i oceniający przygotowanie Polski na zagrożenie terroryzmem. Wśród aktorów niepolitycznych były: ofiary, świadkowie wydarzeń, norweskie służby ratownicze, porządkowe i sądownicze, muzułmanie w Norwegii i mniejszości narodowe i etniczne w Norwegii, sprawca, Kościół w Norwegii, kościół katolicki; polskie służby, dbające o bezpieczeństwo (ABW, policja).

Jakościowa analiza treści

Gatunki wypowiedzi dziennikarskiej

Wyróżnić tu należy informacje przekazywane przez prowadzącego audycję informacyjną; relacje na żywo specjalnych wysłanników; relacje składane telefonicznie; rozmowy z gośćmi w studiu oraz reportaże filmowe. Pierwsze z wymienionych to zazwyczaj kilkudziesięciosekundowe opisy wydarzeń, skróty najważniejszych doniesień lub kilkuminutowe relacje zakończone krótkim stand-upem, komentarzem odautorskim dziennikarza prowadzącego (np. stand-upy Macieja Orłosa, prowadzącego krótszą z omawianych audycję informacyjną – *Teleexpress*). Zazwyczaj *Teleexpress* opatrzony był

dwoma (raz trzema) reportażami filmowymi, zaś w *Wiadomościach* były emitowane dwie korespondencje na żywo, rozmowa telefoniczna i dwa do trzech reportaże filmowe, w których zawarte były także wypowiedzi specjalistów lub reprezentantów służb – najczęściej powtórki już emitowanych w innych audycjach.

23 lipca – relacja na żywo specjalnego wysłannika Pawła Prusa z Oslo, wsparta materiałem filmowym; reportaże: Sławomiry Śliwińskiej, Marcina Szewczaka, Kamila Dziubki

Informacyjność przekazu

Wiadomości nie celowały w budowaniu kompletnego przekazu informacyjnego, czego dowodem analiza audycji z 22 lipca.

<i>Wiadomości 22 lipca</i> 19:30:04-19:56:26	
Kto (wprowadzenie) (w trakcie audycji)	Brak odniesienia
Co (wprowadzenie) (w trakcie audycji)	1. wybuch; zamach na premiera/ 2. zastrzelenie kilku uczestników obozu młodzieżówki Partii Pracy
Gdzie (wprowadzenie) (w trakcie audycji)	w centrum Oslo w siedzibie tabloidu VG, obok kancelarii premiera; na obozie młodzieżówki Partii Pracy
Kiedy (wprowadzenie) (w trakcie audycji)	piątek: 15.30
Jak (wprowadzenie) (w trakcie audycji)	2 napastnik zastrzelił kilka osób 1 wg policji bomba
Dlaczego (wprowadzenia) (w trakcie audycji)	Brak odpowiedzi wprost; autor reportażu (Piotr Górecki) spekuluje, wskazując środowiska muzułmańskie
Z jakim skutkiem (wprowadzenie) (w trakcie audycji)	2 ofiary śmiertelne, 15. ciężko rannych; wg telewizji norweskiej są kolejne ofiary śmiertelne w środku budynku; powypadały okna z budynków w promieniu 1000 metrów
Podjęte działania zaradcze (wprowadzenia) (w trakcie audycji)	policja norweska ewakuowała ludzi z rejonu; wprowadzenie strefy zamkniętej w centrum

Podobne braki odnotowano w przekazie *Teleexpressu* z 22 lipca br.

<i>Teleexpress</i> 22 lipca 17:00:05-17:15:36	
Kto (wprowadzenie) (w trakcie audycji)	Brak odniesienia
Co (wprowadzenie) (w trakcie audycji)	wybuch
Gdzie (wprowadzenie) (w trakcie audycji)	w dzielnicy rządowej w Oslo, w budynku mieszczącym biuro premiera 2 wybuch w siedzibie tabloidu VG
Kiedy (wprowadzenie) (w trakcie audycji)	godzinę temu
Jak (wprowadzenie) (w trakcie audycji)	Brak odniesienia
Dlaczego (wprowadzenia) (w trakcie audycji)	Brak odniesienia
Z jakim skutkiem (wprowadzenie) (w trakcie audycji)	1 osoba zginęła, 7 ciężko rannych
Podjęte działania zaradcze (wprowadzenia) (w trakcie audycji)	ewakuowano ludzi z centrum

Brak odniesienia się do któregoś z elementów przekazu można interpretować jako brak profesjonalizmu. Przy czym „odniesieniem” byłoby na przykład poinformowanie, że nie wiemy kto, jak i dlaczego dokonał tych czynów.

Problematyka

Tematyka podejmowana na antenie *Teleexpressu* i *Wiadomości* nie wykazuje istotnych różnic. Obie audycje uwagę dzielą między relacjonowaniem zaistniałych i bieżących wydarzeń a szukaniem ich przyczyn, zastanawianiem się nad reperkusjami dla państwa i społeczeństwa norweskiego, społeczności międzynarodowej oraz Polski i Polaków.

W grupie relacjonowania wydarzeń odnajdujemy następujące wątki:

- chronologia wydarzeń;
- ustalenie obecności Polaków wśród poszkodowanych;
- ustalenie poziomu zagrożenia dla przebywających w Norwegii Polaków;
- opis działań podejmowanych przez służby ratownicze, porządkowe i bezpieczeństwa;
- relacje z konferencji prasowych norweskich władz i służb;
- relacje z przesłuchań sprawcy;
- relacje ofiar i świadków zdarzeń;
- doniesienia o reakcji świata (podkreślone zostało jednoznaczne potępienie zamachów).

W grupie przyczyn i konsekwencji odnotowano następujące zagadnienia:

- stan zagrożenia w Oslo,
- stan zagrożenia terrorystycznego w Polsce (23 lipca w reportażu Marcina Szewczaka relacja z konferencji ABW);
- ekstremizm polityczny w Norwegii, Europie i Polsce;
- struktura społeczeństwa norweskiego;
- dostęp do broni;
- system prawny w Norwegii;
- próby ustalenia sprawcy czy sprawców zamachów;
- zdefiniowanie motywów, jakimi kierował się sprawca;
- ustalenie konsekwencji zamachów dla realizowanej dotychczas polityki wielokulturowości (prowadząca *Wiadomości* 23 lipca);

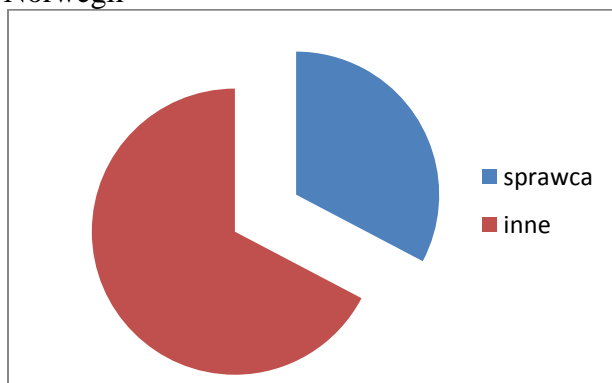
- ocena przyszłości polityki wielokulturowości w Europie i Polsce;
- określanie wpływu zamachów na ograniczanie wolności obywatelskich w Norwegii i w Polsce;
- kontrola Internetu ze względu na możliwość szerzenia ekstremalnych poglądów politycznych; doświadczenia Europy w walce z terroryzmem (Londyn, Madryt,) i zamachy w USA, Finlandii czy Norwegii w 2006.

Wśród licznych materiałów o charakterze informacyjno-publicystycznym znalazły się i przybliżające kraj, jego politykę zagraniczną; zwyczaje i kulturę norweską czy szerzej skandynawską (m.in. reportaż Kamila Dziubki emitowany 23 lipca).

Średnio jedną trzecią materiałów dotyczących badanych zagadnień stanowiły poświęcone sprawcy – 12 min. i 27 sek.. z 37 min. i 19 sek. jakie w ciągu 5 dni łącznie przeznaczono na badaną tematykę.

Wykres:

Udział materiałów dotyczących sprawcy w ogólnym czasie emisji na temat zamachów w Norwegii

W poszczególnych dniach rozważania na temat konkretnego sprawcy trwały przez:

- 23. 07. – 2 min. i 19 sek.
- 24. 07. – 3 min. i 3 sek.
- 25. 07. - 4 min. i 40 sek.
- 26. 07. – 2 min. i 25 sek.

Nazwisko sprawcy padło na antenie:

- 23. 07. – 3 razy
- 24. 07. – 5 razy
- 25. 07. - 8 razy
- 26. 07. – 12 razy

Poza tym padały określenia: sprawca, zabójca, zamachowiec, prawicowy norweski radykał, skrajny nacjonalista, napastnik (23. 07), potwór, szaleniec, psychopata (24. 07), norweski morderca, oprawca, zbrodniarz (25. 07); kreatura, odrażający potwór (w przytaczanej w materiale Piotra Góreckiego 26. 07. wypowiedzi przywódcy Angielskiej Ligi Obrony).

23 lipca pokazano 6 zdjęć sprawcy, w tym niewyraźną sylwetkę na wyspie Utøya. Niektóre dwukrotnie, w różnych reportażach i relacjach (np. zdjęcie czwarte spośród prezentowanych).

Zdjęcia z 24 lipca:

25 lipca wyemitowano następujące zdjęcia:

Zdjęcia z 26 lipca

W materiałach filmowych i wypowiedziach prowadzących audycje padło jednoznaczne potępienie czynu, często wyrażane bardzo emocjonalnie, jak na przykład w narracji w reportażu Sławomiry Śliwińskiej z 23 lipca: „*Oni bezbronni, on – z karabinem maszynowym (...); Dzieci o ciemniejszej skórze też były na obozie (...). Przez prawie godzinę polował na młodych ludzi (...).*”

Wiadomości, podobnie jak inne audycje informacyjne, zbyt dużo uwagi poświęciły na relacjonowanie motywów działania sprawcy. Trzykrotnie wspominając o opublikowanym na stronach internetowych manifestie zabójcy, prezentując strony odnoszące się do historii Polski, reporterzy *Wiadomości* stali się instrumentem w rękach sprawcy – propagowali jego poglądy i intencje. Raz, na szczęście, opatrzone komentarzem podkreślającym absurdalność tez (komentarz Piotra Góreckiego w reportażu emitowanym 25 lipca, któremu towarzyszyło pierwsze z prezentowanych niżej zdjęć). Drugi, przy pobieżnej prezentacji treści odnoszących się do Polski zabrakło jednoznacznego odcięcia się od wniosków ich autora (Kamil Dziubka, reportaż z 25 lipca; reportaż był opatrzony dwoma kolejnymi z prezentowanych niżej zdjęć). Po raz trzeci, 26 lipca prowadząca audycję bez słowa komentarza streściła najważniejsze wątki manifestu (zdjęcie czwarte z prezentowanych poniżej). Za komentarz może posłużyć pytanie, jakie po prezentacji zadała specjalnemu wysłannikowi TVP w Oslo, Piotrowi Góreckiemu, które brzmiało: „*Obrońca zamachowca twierdzi, że Brevik jest niepoczytalny. Czy to może mu pomóc uniknąć kary?*”

Tonacja materiałów

Były i materiały obiektywne, odwołujące się do racjonalnych argumentów – do wiedzy, do podobieństwa. Jednak przeważały nacechowane emocjonalnie. Zwłaszcza pierwszego i

drugiego dnia prezenterzy i reporterzy *Wiadomości* dbali o utrzymanie dramaturgii i odpowiedniego ciężaru emocjonalnego prezentowanych materiałów dziennikarskich. Przykłady:

22 lipca Krzysztof Ziemięć rozpoczął serwis słowami „kilka osób nie żyje a stan *przynajmniej* 8 jest poważny. *Czy to był zamach?*” – *przynajmniej* sugeruje zmiany. Dramaturgię przekazu podkreśla postawienie pytania. Rozwój sytuacji sygnalizowała konstrukcja informacji, jaką prowadzący zakończył audycję informacyjną: „Raz jeszcze informacja dnia. Norweska policja już teraz oficjalnie potwierdza, że w eksplozji bomby w centrum Oslo 8 osób poniosło śmierć a kilka, *nawet kilkanaście*, może być rannych. Do wybuchu, przypomnijmy, doszło w samym centrum rządowej dzielnicy. W tej chwili policja, *a nawet wojsko*, zaczyna tę dzielnicę otaczać szczelnym kordonem. Więcej szczegółów na antenie TVP INFO (...)” - wtrącenia w zdaniu złożonym

Przekazali dużo negatywnych odczuć, wykorzystując do tego także przesadną intonację głosu, używając przymiotników.

Przykłady:

22 lipca - narracja prowadzącego do materiału zdjęciowego „Potężny wybuch w *samym* centrum Oslo” – intonacja na przymiotnik. „Norwegia *zaczyna żyć w strachu*, bo do tragedii doszło także na obozie młodzieżówki norweskiej Partii Pracy, przebrany za policjanta napastnik zastrzelił *już* kilka osób.” (nadużycie i premier i mieszkańcy podkreślali, że nie dadzą się zastraszyć, o czym 23 lipca informowała reporterka *Wiadomości* – Sławomira Śliwińska i prowadząca audycję Dorota Wysocka)

23 lipca – Dorota Wysocka – po obiektywnym (profesjonalnym) wprowadzeniu i wymownym materiale zdjęciowym (co należy podkreślić bez komentarza) przypomniała – „(...) najpierw potężna eksplozja wstrząsnęła rządową dzielnicą Oslo. Tam zginęło 7 osób. *Ale niestety to był dopiero wstęp*. Dwie godziny później przebrany za policjanta zamachowiec pojawił się na wyspie Utøya i otworzył ogień do zebranej tam młodzieżówki rządzącej Partii Pracy. Zabił 85 osób. (...)”

Czy przekaz skonstruowany bez słów wyróżnionych przez piszącą straciłby walor kompletnej informacji?

Ad 1.

„kilka osób nie żyje a stan 8 jest poważny. Eksperci sugerują, że to był zamach.”

„Raz jeszcze informacja dnia. Norweska policja oficjalnie potwierdza, że w eksplozji bomby w centrum Oslo 8 osób poniosło śmierć a kilka może być rannych. Do wybuchu, przypomnijmy, doszło w rządowej dzielnicy. W tej chwili służby bezpieczeństwa zaczynają tę dzielnicę otaczać kordonem. Więcej szczegółów na antenie TVP INFO (...)”

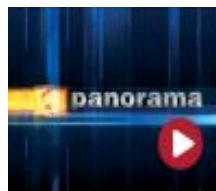
W badanym okresie w Wiadomościach przekazano następujące emocje: szok, strach, żal, współczucie i solidarność. Szok i strach dominował w materiałach dziennikarskich emitowanych 22 i 23 lipca. 24 lipca do tych uczuć doszło współczucie i solidarność. W kolejnych dniach w wypowiedziach przytaczanych w reportażach i relacjach specjalnych wysłanników odnaleźć można było także, złość czy wręcz nienawiść – na przykład słowa Aleksandra: „*Chyba wszyscy tutaj życzymy mu śmierci*” (zarejestrowane w reportażu Piotra Góreckiego z 25 lipca).

Nie wszystkie uwidocznione emocje można jednoznacznie przyporządkować do grupy negatywnych. Na przykład (22 lipca, reportaż Piotra Góreckiego) po słowach „*wybuchła panika, zapanował chaos*” widzowie usłyszeli „*ale służby ratunkowe błyskawicznie pojawiły się na miejscu*”.

Stosowanie argumentacji emocjonalnej do współczucia traktować należy nie tylko jako uleganie ludzkim odruchom ale jako potrzebny zabieg socjalizacyjny. Tak konstruowane były m.in. reportaże zawierające relacje ofiar.

2.1.2. TVP2

Ilościowa analiza zawartości

Audycją informacyjną programu TVP2 jest *Panorama*,

której główne wydanie emitowane jest o 18:00:00.

Udział tematyki w badanej audycji informacyjnej

Udział materiałów dotyczących wydarzeń w Norwegii w poszczególnych edycjach audycji

Badany program 	Czas trwania badanych materiałów (godz. : min.: sek.)	
22. 07., piątek		
18.00.06 – 18.20.08	0:02:26	
23. 07., sobota		
18:00:05 – 18:28:55	0:08:59	0:01:19
24. 07., niedziela		
18:00:06 - 18:27:05	0:05:11	0:01:50
25. 07., poniedziałek		
18:00:06 – 18:20:09	0:07:22	0:05:27
26. 07., wtorek		
18:00:03 – 18:19:42	0:06:28	0:02:08
Łącznie		
2:55:12	0:30:26	0:10:44

W ciągu pięciu badanych dni w *Panoramie* wyemitowano pół godziny i 26 sek. materiałów na temat wydarzeń w Norwegii. Jest to ilość porównywalna do programów nadanych przez główną audycję informacyjną TVP1 - *Wiadomości*. Dowodzi, że temat uznany został za istotny tak z międzynarodowego jak i krajowego punktu widzenia.

Stopień uwidocznienia

Relacje z wydarzeń w Norwegii każdego dnia podawano jako pierwsze. Stopień ich uwidocznienia podnosiła pierwsza pozycja na liście zapowiedzi. Niebagatelną rolę odegrały zdjęcia i materiały filmowe. W *Panoramie* nie stosuje się tickera, jako elementu pomagającego zwrócić widzowi uwagę na ważne informacje dnia. W dolnej części ekranu wyświetla się niebieski pasek informacyjny. Jest on używany do podawania nazwisk prezenterów, autorów reportaży (tzw. belka) i podkreślania omawianych tematów. Jest to ogólna zasada, stosowana przy wszystkich tematach, co oznacza, że brak tickera nie wpływał obniżająco na stopień uwidocznienia badanych materiałów.

Do istotnych elementów podnoszących stopień uwidocznienia należą zdjęcia, materiały filmowe. Już trzeciego dnia relacji powtarzające się zdjęcia, identyczne jak we wcześniejszych edycjach audycji informacyjnej, mogły wpływać zniechęcająco na widza.

Źródła informacji

Panorama dysponowała podobnym zestawem źródeł informacji, co audycje informacyjne „Jedynki”: agencje, w tym Reuters i norweska NTB (Norsk Telegrambyrå AS); zagraniczne media, głównie norweski dziennik *Aftenposten*, *Verdens Gang*, nadawca publiczny NRK. *Panorama* korzystała z relacji specjalnych wysłanników TVP - Pawła Prusa i Piotra Góreckiego. W audycji powoływano się także na rozmowy telefoniczne z Izabelą Górecką. Prowadzący audycje: Andrzej Turski, Marta Kielczyk, Anna Jacewicz i Joanna Racewicz dodatkowo odwoływali się do słów ekspertów, padających na antenie *Panoramy*, jak i w innych mediach.

Aktorzy

W materiałach emitowanych przez *Panoramę* występowały zróżnicowani aktorzy – polityczni i niepolityczni. Reprezentanci rządu norweskiego, zagraniczni politycy i reprezentanci organizacji międzynarodowych. Wśród aktorów niepolitycznych dominowały ofiary, świadkowie wydarzeń, norweskie służby ratownicze, porządkowe i sądownicze, muzułmanie w Norwegii, mniejszości narodowe i etniczne w Norwegii, sprawca, polskie służby bezpieczeństwa - podobny zestaw jak w innych audycjach informacyjnych innych stacji telewizyjnych.

Jakościowa analiza treści

Gatunki wypowiedzi dziennikarskiej

Dominowały gatunki informacyjne: skrót wiadomości autorstwa prowadzącego audycję, relacje na żywo specjalnych wysłanników; relacje składane telefonicznie; reportaże filmowe. 23 lipca były to 3 reportaże.

Informacyjność przekazu

Na ile *Panorama* przekazywała informacje a na ile dezinformacje? Analiza audycji z 22 lipca

<i>Panorama</i> 22 lipca 18:00:06 – 18:20:08	
Kto (wprowadzenie) (w trakcie audycji)	Al. Kaida?
Co (wprowadzenie) (w trakcie audycji)	eksplozja! wg policji norweskiej to zamach na premiera bomba dwie bomby
Gdzie (wprowadzenie) (w trakcie audycji)	dzielnica rządowa w Oslo siedziba premiera budynek rządowy i siedziba gazety bulwarowej
Kiedy (wprowadzenie) (w trakcie audycji)	ponad 2,5 godz. temu

Jak (wprowadzenie) (w trakcie audycji)	bomba w budynku wybuch w 2 budynkach
Dlaczego (wprowadzenia) (w trakcie audycji)	brak odniesienia
Skutki (wprowadzenie) (w trakcie audycji)	co najmniej 2 ofiary śmiertelne, 7 osób poważnie rannych; znaczna część siedziby premiera w gruzach
Podjęte działania zaradcze (wprowadzenia) (w trakcie audycji)	policja norweska ewakuowała ludzi z rejonu; policja nakazała pozostawanie w domu

Panorama jest audycją dynamiczną, realizowaną na żywo (choć każdy z jej elementów przygotowany jest wcześniej). W trakcie jej trwania wiadomości są lub sprawiają wrażenie uzupełnianych. Analizowany przekaz konstruowany był wg klasycznego schematu – skrót informacji dokonany przez prowadzącego (wówczas Joanna Racewicz), wypowiedzi innych osób (nagrane wypowiedzi telefoniczne Marcina Spyrki, Konsula RP w Oslo oraz dziennikarki radiowej Izabeli Góreckiej-Topolskiej, jak się później okazało wielokrotnie wykorzystywanej przez audycję, jako źródło informacji), a także materiał filmowy (reportaż). Przekaz nie przyniósł odpowiedzi na pytanie o sprawcę wybuchu bombowego, chociaż w reportażu sugerowana jest Al.-Kaida. Mało precyzyjnie podany był termin wydarzenia, aczkolwiek wystarczający dla przeciętnego odbiorcy. Niepełne były informacje o sposobie dokonania, cytując prowadzącą, „zamachu na premiera”. Nie podjęto próby odpowiedzi na pytanie dlaczego. W zasadzie widz otrzymał szczątkowe informacje. Wydaje się, że taka jest generalna polityka redakcji – wolniej informować, pozostawić wątpliwości za to później nie prostować popełnionych błędów.

Problematyka

Interesujące nas zagadnienia *Panorama* podejmowała w celu relacjonowania wydarzeń; poszukiwania ich przyczyn i wskazywania na ewentualne skutki. Wykorzystano możliwość zaprezentowania widzowi współczesnej Norwegii – na przykład w reportażu przygotowanym przez Karolinę Kozińską (wyemitowany 23. 07). Problem terroryzmu nie schodził z pola widzenia redakcji (reportaż Rafał Stańczyk o dotychczasowych doświadczeniach także nadany 23. 07.) Przy czym dużo uwagi poświęcano odniesieniom do sytuacji w Polsce – stan zabezpieczenia na wypadek zagrożenia terrorystycznego zwłaszcza w kontekście zbliżającego się Euro 2012 a także śledztwo w sprawie zakupów w Polsce materiałów służących do skonstruowania ładunku wybuchowego. Zdawano relację z zamachów, donoszono o akcji

ratunkowej i poszukiwawczej, wskazywano na działania podjęte przez norweskie służby bezpieczeństwa (antyterrorysty z oddziału Delta); prezentowano ofiary zamachów, osoby ratujące uciekających w Utøya (23 .07), sprawcę oraz premiera Norwegii i jego rolę w sytuacji kryzysowej (26. 07 – reportaż Magdaleny Gwóźdź).

Spośród 30 min. i 26 sek., które *Panorama* od 22 do 26 lipca br. przeznaczyła na badaną tematykę 10 min. i 44 sek. dotyczyły sprawcy zamachów. W poszczególnych dniach ten czas rozkładał się następująco:

- 23. 07. – 1 min. i 19 sek.
- 24. 07. – 1 min. i 50 sek.
- 25. 07. - 5 min. i 27 sek.
- 26. 07. – 2 min. i 08 sek.

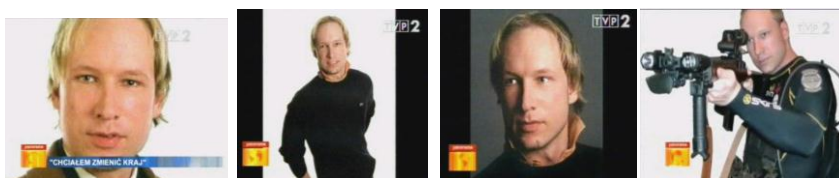
Nazwisko sprawcy padło na antenie:

- 23. 07. – 1 raz
- 24. 07. – 0
- 25. 07. - 7 razy
- 26. 07. – 9 razy

23 lipca pokazano następujące zdjęcia sprawcy (5):

24 lipca - 4:

25 lipca - 8:

26 lipca – 2:

Portret psychologiczny sprawcy rysowały reportaże. W reportażu z 23 lipca Aneta Goduńska powołała się na psychiatrę, dr Andrzeja Poboche, mówiącego m.in. „o starannie zaplanowanych masakrach, których motorem była wymyślona misja”. 24 lipca, w reportażu Anny Waśkiewicz narrator cytuje słowa sprawcy wypowiedziane przed jego adwokatem: „Moje działania były potworne ale wierzę, że były niezbędne”. W dalszej części reportażu mowa była o manifestie sprawcy (czemu towarzyszyły poniższe zdjęcia), motywach jego czynów. Nie padło ani jedno słowo komentarza. Inaczej 25 lipca, w reportażu Magdaleny Gwóźdź treści z manifestu jednoznacznie negatywnie komentowane były wypowiedziami m.in. filozofa (prof. Jana Hartmana), psychologów (dr Leszka Mellibrudy i prof. Zbigniewa Nęckiego) oraz eksperta ds. mowy ciała (Piotra Menciny).

Tonacja materiałów

Dominowały materiały subiektywne, odwołujące się do emocji – szok, strach, żal, współczucie ale i solidarność. Solidarność międzynarodowej opinii publicznej ale i solidarność i jedność Norwegów. O przywiązaniu Norwegów do państwa, zaufaniu do premiera Jensa Stoltenberga donosił reportaż Magdaleny Gwóźdź z 26 lipca.

2.1.3. Polsat

Wydarzenia są główną audycją informacyjną Polsatu. Emitowane codziennie od godz. 18.50. Czas trwania odcinka wynosi od 28 min do 31 min. Prowadzącymi od poniedziałku do piątku są: Jarosław Guguła, Dorota Gawryluk, Magda Sakowska zaś w soboty i niedziele: Joanna Wrześniewska-Siegier, Magda Sakowska, Maciej Stroński.

Udział tematyki w badanej audycji informacyjnej

Ogółem w *Wydarzeniach*, trwających w badanym okresie (22 – 26 lipca 2011) łącznie przez 2 godziny, 26 minut i 23 sekundy zamachom w Norwegii poświęcono 33 minuty i 9 sekund, co stanowi 25,88%.

Stopień uwidocznienia

Przez 4 pierwsze dni objęte badaniem informacje dotyczące wydarzeń w Norwegii podawano jako pierwsze. Ostatniego, piątego dnia, była to 3 wiadomość w serwisie. Stopień ich uwidocznienia podnosiła pierwsza pozycja na liście zapowiedzi. Wagę tematu podkreślały dramatyczne zdjęcia, używanie ilustracji graficznych (mapek, wykresów) dla lepszej wizualizacji omawianych zagadnień. Także biały ticker, nie tak dynamiczny jak w programach stacji informacyjnych, na którym hasłowo „podrzucane” są tematy rozwijane później przez prowadzącego lub w reportażu filmowym, doskonale podnosił stopień uwidocznienia materiałów, pomagając zwrócić widzowi uwagę na ważne informacje dnia.

Źródła informacji

Wydarzenia dysponowały tymi samymi źródłami informacji co należąca do „rodziny” stacja informacyjna Polsat News, a więc: doniesieniami agencyjnymi; wiadomości zaczerpnięte z zagranicznych mediów, relacje z Oslo Izabeli Alfredson. *Wydarzenia* wykorzystywały także informacje pozyskiwane od Polaków mieszkających w Norwegii (amatorskie relacje telefoniczne): Grzegorza Sowińskiego, Krzysztofa Orleańskiego, Marty Orleańskiej, Tadeusza Sowińskiego.

Aktorzy

Wydarzenia prezentowały aktorów politycznych i niepolitycznych. Dużą wagę przywiązywały do odniesienia zdarzeń do sytuacji w Polsce zatem i duża obecność aktorów polskich. Politycy; ofiary; norweskie służby ratunkowe, porządkowe i bezpieczeństwa; zwykli

mieszkańcy; terroryzm; sprawca – tak w skrócie można wymienić głównych aktorów obecnych na antenie *Wydarzeń*.

Jakościowa analiza treści

Gatunki wypowiedzi dziennikarskiej

Dominowały gatunki informacyjne: skrót wiadomości, relacje na żywo korespondenta; reportaże filmowe i rozmowy prowadzone w studiu.

Informacyjność przekazu

Wydarzenia 22 lipca 19:00:03 – 19:27:30	
Kto (wprowadzenie) (w trakcie audycji)	1ktoś wypowiedział Norwegii wojnę Mułła groził politykom śmiercią 2mężczyzna przebrany w policyjny mundur
Co (wprowadzenie) (w trakcie audycji)	wybuch; zamach strzały
Gdzie (wprowadzenie) (w trakcie audycji)	1w centrum Oslo przed siedzibą premiera 2w miejscu, gdzie wcześniej był premier
Kiedy (wprowadzenie) (w trakcie audycji)	brak odniesienia
Jak (wprowadzenie) (w trakcie audycji)	ładunek w samochodzie
Dlaczego (wprowadzenia) (w trakcie audycji)	od lat silne są konflikty mniejszości muzułmańskiej i części społeczeństwa
Z jakim skutkiem (wprowadzenie) (w trakcie audycji)	2 osoby zginęły; kilkanaście osób rannych; poważnie uszkodzona siedziba premiera Zdemolowane inne budynki; strach, panika bo jeszcze gdzieś są dwie bomby
Podjęte działania zaradcze (wprowadzenia) (w trakcie audycji)	premier nie zdradza miejsca swojego pobytu

Problematyka

Relacjonowanie bieżących wydarzeń; przybliżanie Norwegii i Norwegów Polakom; rozważania na temat współczesnego terroryzmu (dotychczasowe zamachy terrorystyczne w Stanach Zjednoczonych i Europie, w tym Skandynawii a także na Bali) i konieczności międzynarodowej współpracy przy zapobieganiu mu i wreszcie wykorzystywanie okoliczności do zadawania pytań o stan przygotowania Polski na wypadek zagrożenia

terrorystycznego. Międzynarodowe potępienie i solidarność z Norwegami. Portret psychologiczny sprawcy. Ocena działalności służb bezpieczeństwa. Dostęp do broni na świecie, w Europie i w Polsce. Monitorowanie radykalizmu i ekstremizmu w Internecie. Emigranci w Europie i tolerancja czy jej brak na starym kontynencie i w UE.

Dużo miejsca poświęcono sprawcy zamachów. Jego nazwisko w badanym okresie padło na antenie 16 razy, najwięcej, dziewięć, 25 lipca. Wielokrotnie pokazywano jego zdjęcia;

Zdjęcia emitowane 23 lipca:

24 lipca pokazano 8 zdjęć sprawcy:

25 lipca było najwięcej zdjęć (9):

26 lipca pokazano jedno zdjęcie:

24 lipca kreślono profil zamachowca, m.in. w reportażu Piotra Czecha. Opierając się na manifesty sprawcy dziennikarz podkreślił, że działania zamachowca były celowe a autor był świadomy skali zniszczeń. Cytował niektóre ze sformułowań manifestu. Trudno je nazwać propagowaniem przekonań sprawcy. Podobnie reportaż Joanny Dressler z 25 lipca skrótowo prezentujący główne motywy działań zabójcy i odnoszący się do jego manifestu. Nie można tego traktować jako nagłaśniania ideologii wyznawanej przez sprawcę. Tym bardziej, że cytaty z manifestu komentowane były przez następujące po nich partie reportażu, w tym wypowiedzi norweskiego sędziego, psychologów (Marii Rotkiel i Andrzeja Tucholskiego), dziennikarki norweskiej, która przeprowadziła wywiad z ojcem zabójcy czy sąsiada. Również w reportażu Piotra Czecha z 25 lipca doniesienia o odnalezionych w manifesty sprawcy odniesieniach do Polski komentuje wypowiedź gen. Gromosława Czempińskiego.

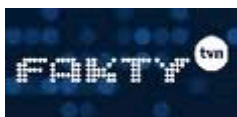

Tonacja materiałów

Dominowały materiały subiektywne, emocjonalne.

2.1.4. TVN

Analiza ilościowa

, ok. 26-minutowy program informacyjny, realizowany przez zespół dziennikarzy TVN i TVN24. Nadawane na antenie TVN o 19:00 i retransmitowane na kanale międzynarodowym iTVN. Informacje zazwyczaj prezentowane są w formie kilkuminutowych materiałów, zakończonych stand-upami lub jako kilkudziesięciosekundowe, skrótowe opisy wydarzeń. Prowadzącymi audycję informacyjną są: Kamil Durczok, Justyna Pochanke, Grzegorz Kajdanowicz, Anita Werner, Piotr Marciniak i Beata Tadla.

Udział badanej tematyki w audycji informacyjnej

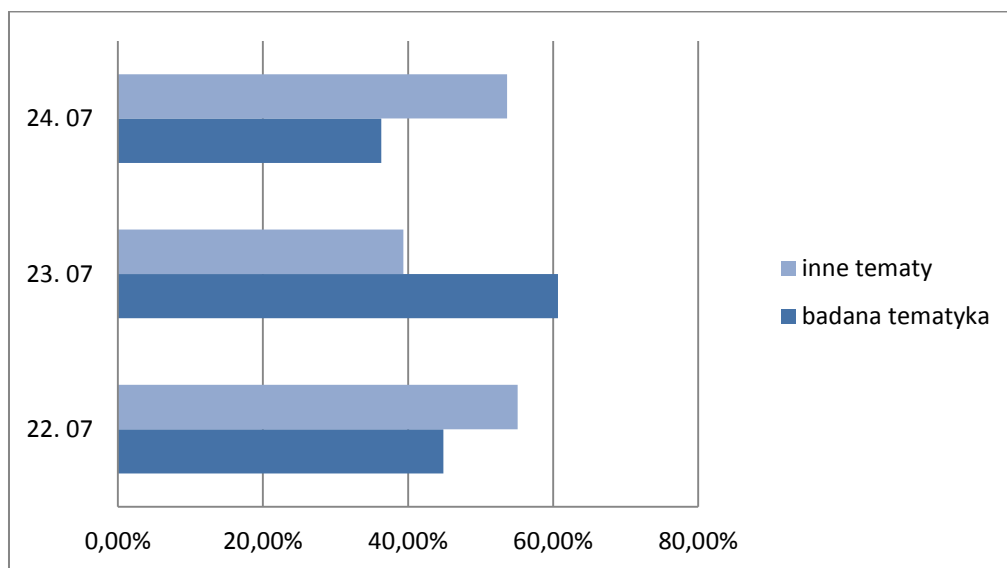
Fakty przeznaczyły najwięcej czasu antenowego na badaną tematykę. Rekordowy udział wystąpił 23 lipca, kiedy audycja wyszła w swoim specjalnym wydaniu.

Udział materiałów dotyczących wydarzeń w Norwegii w poszczególnych dniach

Badany program 	Czas trwania badanych materiałów (godz. : min.: sek.)
	22. 07., piątek
19:00:03 - 19: 27:30	2 min. 1 sek.
	23. 07., sobota
19:00:31 - 19:21:40	16 min. 53 sek.
	24. 07., niedziela
19:00:03 - 19: 21:49	11 min. 7 sek.
	25. 07., poniedziałek
19:00:04 - 19:27:07	14 min. 1 sek.
	26. 07., wtorek
19:00:03 - 19:25:59	4 min. 52 sek.
	Łącznie
2:03:21	0:48:54

Wykres

Procentowy udział badanej tematyki w audycji informacyjnej TVN - *Fakty*

Stopień uwidocznienia

Relacje z wydarzeń w Norwegii od 23 do 26 lipca podawano jako pierwsze, co dowodziło wagi tematyki. 22 lipca zgodnie z anonsowanymi zapowiedziami wiadomością numer jeden była sytuacja finansowa Grecji. Zapowiadając trzeci temat dnia prowadzący, Grzegorz Kajdanowicz, jednocześnie zaprezentował materiał filmowy z centrum Oslo i postawił pytanie czy to był zamach na premiera, ustanawiając tym samym porządek ważności tematów. Jednocześnie rozpoczęła się rozmowa telefoniczna z Polakiem mieszkającym w Oslo (Robertem Włodarczykiem), na gorąco relacjonującym okoliczności eksplozji, której

skutki widz cały czas oglądał na materiale filmowym. Kolejne ujęcie i na zdjęcie przedstawiające ulicę zasypaną szkłem „najechała” mapa Skandynawii z zaznaczoną Norwegią i Oslo. Pojawiły się trzy paski informacyjne: granatowy z nazwiskiem rozmówcy, którego ciągle słyszymy (tzw. belka lub wizytówka), biały z niepokojącym napisem „Wybuch w Oslo” i niebieski – z datą.

Wiadomość prezentowana jako trzecia traktowana była priorytetowo. Dynamiczny forszpan, nacechowane emocjonalnie określenia, aktualizacja informacji na końcu serwisu pokazują, jak odpowiednio udratyzowana wypowiedź może podnieść stopień uwidocznienia. Dzień później wydanie specjalne *Faktów* wzbogacone zostało pojawiającym się na tickerze tytułem „Masakra w Norwegii”. Forszpan zapowiadający ten temat w audycji mieścił pięć wypowiedzi, w tym premiera Norwegii, ofiar, mieszkańców Oslo.

Do istotnych elementów podnoszących stopień uwidocznienia należą zdjęcia, grafiki, materiały filmowe. Wyposażenie techniczne studia TVN umożliwia stosowanie wszystkich wyróżników graficznych. Nie uchroniło to jednak realizatorów audycji przed wielokrotnym wykorzystywaniem tych samych materiałów filmowych.

Źródła informacji

Fakty korzystały ze źródeł TVN24. Mimo to wysłały do Norwegii dwóch reporterów: Cezarego Grochota, relacjonującego wydarzenia z Sundvollen i Macieja Worocha z Oslo. Korzystały z doniesień agencyjnych, mediów norweskich, mediów społecznościowych – Twittera, YouTube. Sięgały po informacje od Polaków mieszkających w Norwegii (Robert Włodarczyk, prof. Nina Witoszek z Uniwersytetu w Oslo, poszkodowany Adrian Pracon i jego rodzice). Pytały ekspertów – prawników, psychologów, antyterrorystów. Powoływały się na źródła oficjalne (władze norweskie, norweską policję, polską administrację i służby bezpieczeństwa: MSZ, MSWiA, ABW).

Aktorzy

W materiałach *Faktów* dotyczących wydarzeń w Norwegii występowali aktorzy polityczni i niepolityczni. Do tych pierwszych zaliczali się politycy norwescy z premierem na czele,

zagraniczni politycy i politycy polscy, tak gdy deklarowali solidarność z Norwegią jak i wówczas, gdy wypowiadali się na temat ograniczenia dostępu do broni w Europie i Polsce, oceniali gotowość polskich służb do zabezpieczenia Euro 2012. Warto podkreślić, że reprezentowane były wszystkie partie polityczne i wszyscy główni gracze na polskiej scenie politycznej. Wśród aktorów niepolitycznych *Fakty* przede wszystkim prezentowały ofiary (m.in. Adrian Pracoń), norweskie służby ratownicze, porządkowe i sądownicze, społeczeństwo norweskie, zwykłych mieszkańców. Sporo miejsca poświęcały na przedstawienie sylwetki sprawcy zamachów.

Jakościowa analiza treści

Gatunki wypowiedzi dziennikarskiej

Gatunki wypowiedzi, jakimi posługiwały się *Fakty* nie odbiegały od występujących w innych audycjach. Były to: skróty informacji autorstwa prowadzących; korespondencje specjalnych wysłanników; relacje składane telefonicznie; reportaże filmowe. Zazwyczaj w jednym wydaniu *Faktów* emitowano kilka reportaży, prezentowano wypowiedzi specjalistów, ekspertów. Relacjonowano lub pokazywano fragmenty konferencji prasowych.

Informacyjność przekazu

<i>Fakty</i> 22 lipca 19:00:03 – 19:27:30	
Kto (wprowadzenie) (w trakcie audycji)	Nikt się nie przyznał ale eksperci spekulują
Co (wprowadzenie) (w trakcie audycji)	wybuch, wg niepotwierdzonych doniesień były dwa wybuchy wg norweskich mediów doszło do strzelaniny na obozie młodzieżówki Partii Pracy
Gdzie (wprowadzenie) (w trakcie audycji)	przed budynkiem rządowym w Oslo
Kiedy (wprowadzenie) (w trakcie audycji)	niespełna 4 godziny temu
Jak (wprowadzenie) (w trakcie audycji)	bomba
Dlaczego (wprowadzenia) (w trakcie audycji)	Z powodu zaangażowania Norwegii w Afganistanie i Libii i dlatego, że terrorystom łatwiej działać w Norwegii
Z jakim skutkiem (wprowadzenie)	2 osoby nie żyją, liczba rannych nie jest znana; powylatywały szyby z okien budynków

(w trakcie audycji)	
Podjęte działania zaradcze (wprowadzenia) (w trakcie audycji)	Premier nie zdradza miejsca swojego pobytu; ewakuowano parlament, stołeczny dworzec, centra prasowe, telewizję, siedzibę dwóch dzienników; policja apeluje do mieszkańców o nie zbliżanie się do centrum i nie tworzenie zbiegowisk

Tak skonstruowany przekaz odpowiada na wszystkie ważne pytania. Z czasem okazał się nieprawdziwy.

Problematyka

Tematyka podejmowana na antenie *Faktów* niczym się nie różniła od prezentowanej w innych badanych audycjach. *Fakty* dzieliły uwagę między relacjonowaniem bieżących wydarzeń a szukaniem ich przyczyn, zastanawianiem się nad reperkusjami dla państwa i społeczeństwa norweskiego, społeczności międzynarodowej oraz Polski. Zastanawiano się nad związkiem liberalnego dostępu do broni a ilością przestępstw. Specjalni wysłannicy *Faktów* sprawniej od innych docierali do medialnie efektownych rozmówców (Adrian Prać, czy norweski ekspert do spraw zwalczania terroryzmu). Pokazywano ofiary zamachów. Prezentowano sylwetkę sprawcy.

Nazwisko sprawcy padło na antenie:

23. 07. – 2 razy

24. 07. – 1 raz

25. 07. - 7 razy

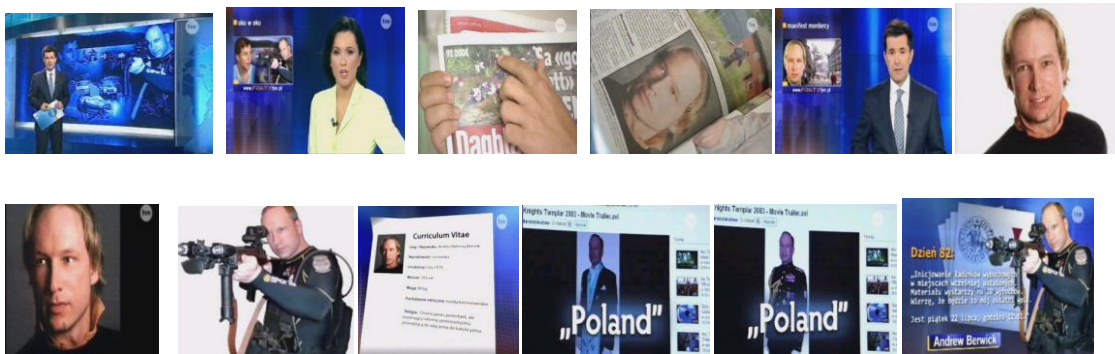
26. 07. – 4 razy

Poza tym padały inne określenia: morderca, zamachowiec, bandyta, chrześcijański prawicowiec, szaleniec, nacjonalista, psychopata (23. 07); 32-letni Norweg, prawicowy ekstremista, sprawca masakry, szaleniec z Norwegii (24. 07).

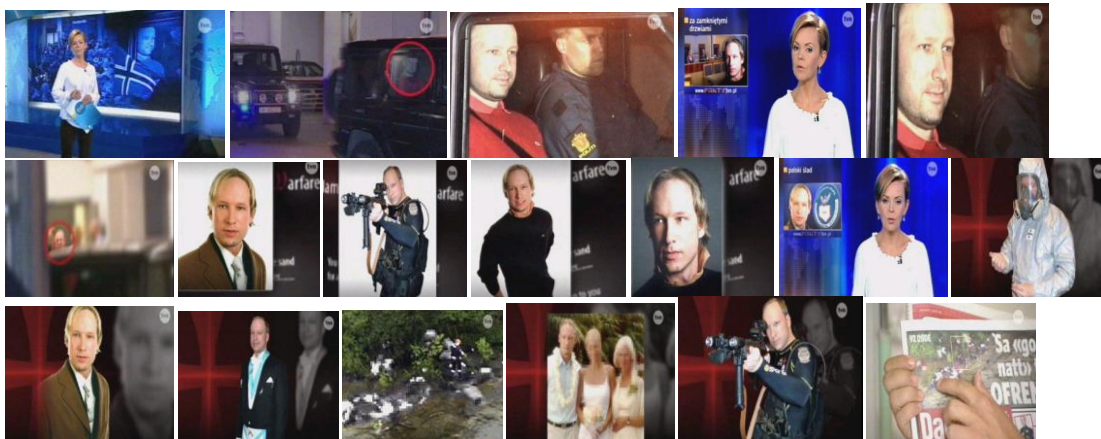
23 lipca pokazano następujące zdjęcia sprawcy (10):

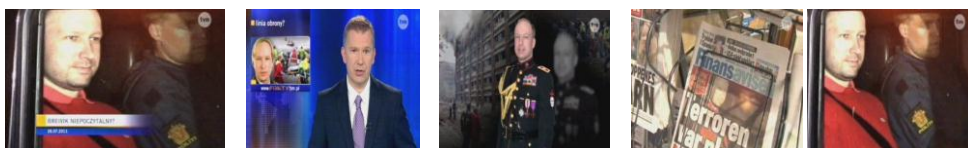
24 lipca było 12 zdjęć:

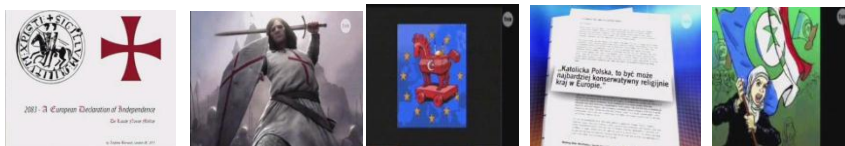
Prawdziwy rekord padł 25 lipca – 18 zdjęć

26 lipca pokazano 5 zdjęć sprawcy

Kreślono portret psychologiczny sprawcy. Relacjonowano śledztwo. Odnoszono się do wątku polskiego – zakupu nawozów, które posłużyły do budowy materiału wybuchowego. Prezentowano treść manifestu. 24 lipca Maciej Woroch w korespondencji z Oslo stwierdził: „Czytałem dziś jego manifest. Wynika z niego jedno. Autor to prawicowy ekstremista”. To znakomity komentarz. Prezentację wybranych części manifestu narrator podsumował – szalenie z Norwegii.

Tonacja materiałów

Dominowały materiały subiektywne, emocjonalne. Odnotowano także obecność materiałów odwołujących się do racjonalnych argumentów.

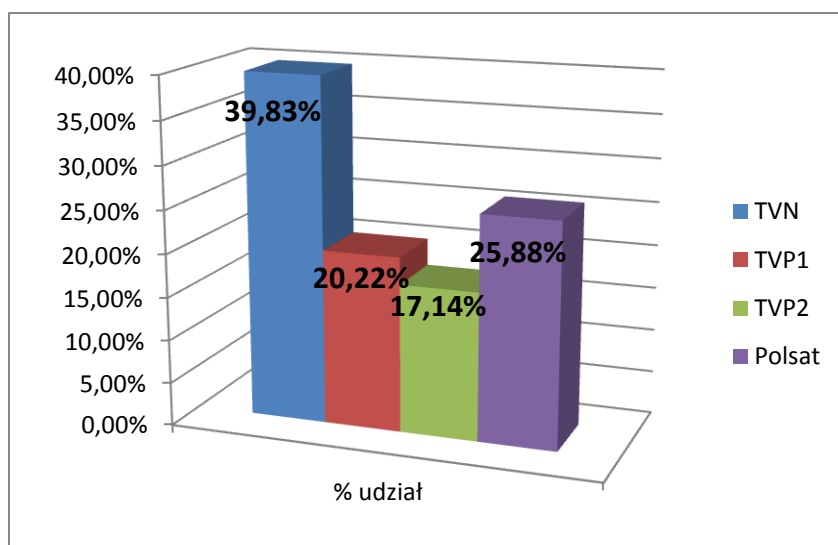
2.2. Porównanie sposobu relacjonowania wydarzeń w Norwegii przez audycje informacyjne w uniwersalnych programach telewizyjnych: TVP1, TVP2, Polsat oraz TVN (Ewa Stasiak-Jazukiewicz)

Wydarzenia w Norwegii z 22 lipca 2011 były przedmiotem zainteresowania wszystkich pięciu audycji informacyjnych emitowanych w uniwersalnych programach telewizyjnych - TVP1, TVP2, Polsat oraz TVN. Od 22 lipca do 26 lipca 2011 roku przygotowały one i wyemitowały materiał trwający łącznie 10 godzin, 28 minut i 39 sekund. Przy czym tematyka dotycząca zamachów w Norwegii zajęła z tego 2 godziny 29 minut i 48 sekund.

Wszystkie analizowane audycje informacyjne (*Teleexpress*, *Wiadomości*, *Panorama*, *Wydarzenia* i *Fakty*) poświęciły interesującej nas tematyce swój czas antenowy. Najwięcej miejsca przeznaczono na wydarzenia w Norwegii w *Faktach* (48 minut i 54 sekundy), najmniej w *Panoramie* (30 minut i 26 sekund), co obrazuje poniższy wykres:

Wykres

Procentowy udział badanej tematyki w materiałach redakcyjnych głównych serwisów informacyjnych stacji **TVN**, **TVP1**, **TVP2** oraz **Polsat** w badanym czasie łącznie (tj. w dniach 22. 07; 23. 07, 24. 07, 25. 07. oraz 26. 07.):

Czas przeznaczony na prezentację wydarzeń w Norwegii dowodzi, że każda ze stacji uznała ich doniosłość i postanowiła poinformować o nich swoich widzów. Podkreślić należy, że badane audycje należą do czołowych serwisów informacyjnych programów uniwersalnych, adresowanych do powszechnego odbiorcy, zainteresowanego różnorodną ofertą telewizyjną, nie tylko informacjami czy publicystyką. Poza *Teleexpressem* są podobnie sformatowane - dominują te same newsy i porównywalny ich układ czy kolejność, mają zbliżony target, można nawet powiedzieć, że rywalizują ze sobą o odbiorcę. Zatem porównanie sposobu relacjonowania przez nie wydarzeń w Norwegii jest jak najbardziej zasadne.

Funkcja informacyjna

Przede wszystkim zadaniem audycji informacyjnych jest poinformowanie o wydarzeniu. Wszystkie cztery zrobiły to, żadna nie zlekceważyła tematu. Zastosowały wysoki stopień uwidocznienia materiałów, utrzymując go na tym poziomie przez kilka dni (Jedynie w „szpiglu” *Faktów* 22 lipca wydarzenia z Norwegii zajmowały trzecią pozycję). W pozostałych audycjach informacyjnych, jak przystało na Hot News, sygnowane były w forszpanach jako pierwsze.

Tabela

Pozycja informacji z Norwegii w forszpanach emitowanych przez badane audycje informacyjne 22 lipca (pozycja/ilość inf. w zapowiedzi)

audycja	forszpan
<i>Wiadomości</i>	1/4
<i>Teleexpress</i>	1/5

<i>Panorama</i>	1/3
<i>Wydarzenia</i>	1/4
<i>Fakty</i>	3/5

Zmiana ramówki, wprowadzenie wydania specjalnego przy określaniu stopnia uwidocznienia punktowane jest najwyżej. 23 lipca, dwie z badanych audycji miały format wydania specjalnego, noszącego tytuły:

Wiadomości - „Dramat w Norwegii”

Fakty – „Masakra w Norwegii”

Tabela

Stopień uwidocznienia materiałów dotyczących wydarzeń w Norwegii:

audycja	specjalne wydanie	zapowiedź	1. miejsce w szpigu	pasek informacyjny	ilustracyjność
Wiadomości	23. 07 - <i>Dramat Norwegii</i>	každorazowo	4x5;	od pierwszego dnia niebieski, towarzyszący materiałom ze studia, reportażom i korespondencjom, wskazujący na problematykę	každorazowo: zdjęcia, grafiki, materiały filmowe 23. 07. na czołówce zdjęcie wyspy Utøya
Teleexpress	-	každorazowo	3x 5	-	každorazowo: zdjęcia, grafiki, materiały filmowe
Panorama	-	každorazowo	5x5	niebieski pasek informacyjny, wskazujący na problematykę	každorazowo: materiał filmowy, zdjęcia, grafiki
Wydarzenia	-	každorazowo	4x5	biały, wskazujący na podejmowane tematy	každorazowo: materiał filmowy, zdjęcia, grafiki
Fakty	23. 07. <i>Masakra w Norwegii</i>	každorazowo	4x 5	biały - przy forszpanie	každorazowo: zdjęcia, grafiki, materiał filmowy, okolicznościowo także podkład muzyczny

Na ile rzetelne były to informacje?

Źródła informacji

Rzetelność osiąga się m. in. poprzez dotarcie do dobrych, wszelkich z możliwych, dostępnych źródeł. We wszystkich audycjach informacyjnych wykorzystano wiele źródeł informacji, w zasadzie tych samych.

Z przykrością należy podkreślić, że często nie podawano do wiadomości źródeł informacji. Dynamika serwisu z ledwością pozwalała na przedstawienie wszystkich newsów. Rzadko pamiętano o powołaniu się na informatora. Jedynie pierwszego dnia, przy pierwszej wiadomości o wydarzeniach w Norwegii, wszyscy prezenterzy badanych audycji wymienili Reuters, jako „winnego” podjęcia tego tematu. Szczególną niedbałość wykazano przy prezentowaniu materiałów filmowych, zapominając o wskazaniu źródła pochodzenia ilustracji. Gdy samo źródło zadbało o oznakowanie swojego produktu nagminnie zaklejano znaczki sugerujące autorstwo na przykład własnymi tickerami i belkami. Mam głęboką nadzieję, że moje trudności z odczytaniem napisu Google Earth, na prezentowanym w *Wiadomościach* planie Oslo wynikały z kiepskiej jakości nagrania dostarczonego mi do badania.

Tylko pierwszego dnia wszyscy zgodnie podkreślali amatorski charakter jednego z pierwszych materiałów filmowych prezentowanych na antenach wszystkich audycji.

Tabela:

Wykorzystywane źródła informacji:

audycja informacyjna	korespondent/ specjalny wysłannik	własny informator	wiadomości agencyjne	inne media	Źródła oficjalne
<i>Wiadomości</i>	Paweł Prus (Sundvollen) Piotr Górecki (Oslo)	Izabella Górecka- Topolska, Radio Waliz; Konrad Malinowski	Reuters NTB	NRK Sky News Google Earth Social media Aftenposten, <i>Verdens Gang</i> BBC CNN	policja norweska premier Norwegii norweska administracja państwowa Marcin Spyrka, Konsul RP w Oslo; norweskie służby sądownicze ABW
<i>Teleexpress</i>	Paweł Prus (Sundvollen) Piotr Górecki (Oslo)	Izabella Górecka- Topolska, Radio Waliz	Reuters NTB	Aftenposten, <i>Verdens Gang</i> NRK	policja norweska norweskie służby sądownicze ABW
<i>Panorama</i>	Paweł Prus (Sundvollen) Piotr Górecki (Oslo)	Izabela Górecka- Topolska– Radio Waliz	Reuters NTB	Sky News NRK1 media skandynawskie	policja norweska Marcin Spyrka, Konsul RP w Oslo

				Aftenposten, <i>Verdens Gang</i> Social media	premier Norwegii ABW
<i>Wydarzenia</i>	Izabela Alfredson (Oslo) – korespondentka Polsat News	Grzegorz Sowiński, Marta Orleańska, Krzysztof Orleański, Tadeusz Sowiński	Reuters NTB	Sky News Social media NRK Aftenposten	policja norweska ABW
<i>Fakty</i>	Maciej Woroch, (Oslo) Cezary Grochot (Sundvollen) Paweł Płuski (Warszawa)	Robert Włodarczyk Maciej Maciejewski Adrian Pracoń Tomasz Szymkowski Dorota Leśkiewicz- Saethran	Reuters NTB	Social media NRK norweskie media Aftenposten Sky News	policja norweska premier Norwegii burmistrz Oslo polskie służby bezpieczeństwa (ABW)

Przy pierwszej informacji z Norwegii wszystkie badane audycje informacyjne wskazywały na agencję Reuters, jako źródło. Kolejne informacje powtarzano za norweskimi i innymi zagranicznymi mediami.

Najcenniejszym dla redakcji źródłem informacji jest własny korespondent czy specjalny wysłannik. Przedsięwzięcie kosztowne, więc jego obecność traktować należy jako potwierdzenie ważności problemu dla redakcji. Tylko *Fakty* wysłały do Norwegii własnych dziennikarzy – Macieja Worocha i Cezarego Grochota. Pozostałe korzystały z dziennikarzy siostrzanych stacji informacyjnych: *Wiadomości*, *Teleexpress* i *Panorama* - Pawła Prusa i Piotra Góreckiego, wysłanników TVP INFO a *Wydarzenia* Izabeli Alfredson– korespondentki Polsat News. Wszyscy składali relacje od 23 lipca. Najczęściej (z wyjątkiem korespondencji Izabeli Alfredson) miały charakter satand upów – komentarzy reportera wygłaszanych na końcu bądź w środku materiału, na tle miejsca, którego dotyczy.

Ważnym źródłem wiadomości z Norwegii były social media i reporterzy-amatorzy. Szczególnie licznie ta grupa reprezentowana była w *Faktach*. Ale i w innych audycjach powoływano się na informacje uzyskane tą drogą.

Te same źródła informacji nie mogły przyczyniać się do zróżnicowanego przekazu. Może poszczególne stacje dysponowały innym gronem ekspertów, specjalistów odmiennie interpretujących obserwowane wydarzenia. Spójrzmy na niektórych z nich.

Eksperci wypowiadający się we wszystkich audycjach lub w 4 z nich:

eksperci	audycje
dr Ryszard Machnikowski, specjalista ds. terroryzmu	<i>Wiadomości, Teleexpress, Panorama, Wydarzenia, Fakty</i>
Grzegorz Cieślak – Centrum Badań nad Terroryzmem	<i>Wiadomości, Teleexpress, Panorama, Wydarzenia, Fakty</i>
Tomasz Aleksandrowicz, Centrum Badań nad Terroryzmem	<i>Wiadomości, Teleexpress, Panorama, Wydarzenia, Fakty</i>
Tomasz Kozłowski, psycholog	<i>Wiadomości, Teleexpress, Panorama, Wydarzenia, Fakty</i>
płk Zbigniew Muszyński, ABW	<i>Fakty, Panorama, Wiadomości, Teleexpress, Wydarzenia</i>
Rafał Pankowski, stowarzyszenie Nigdy Więcej	<i>Wiadomości, Panorama, Wydarzenia, Fakty</i>
dr Kacper Rękawek, PISM	<i>Wiadomości, Panorama, Wydarzenia, Fakty</i>
gen. Stanisław Koziej	<i>Fakty, Panorama, Wiadomości, Wydarzenia</i>

Powszechnie dostępna grupa specjalistów i ekspertów eksploatowana była w zasadzie przez wszystkie audycje. Wprawdzie *Fakty*, *Wiadomości* i *Wydarzenia* dysponowały specjalistami, na pierwszy rzut oka wypowiadającymi się tylko dla nich, jednak dalsza część opracowania wykazuje, że uczestniczyli oni także przy przygotowywaniu serwisów stacji informacyjnych – TVP INFO, TVN24 i Polsat News.

Autorzy reportaży emitowanych w badanych audycjach często zamieszczali wypowiedzi osób bezpośrednio uczestniczących w omawianych wydarzeniach – służby porządkowe (policję norweską), przypadkowych bohaterów, wyławiających uciekające ofiary z wody i wolontariuszy przeprowadzających akcję ratowniczą. Odpowiedni montaż tych wypowiedzi wykluczał możliwość rozpoznania, czy były to wypowiedzi specjalnie składane przed reporterami audycji. Widzowie poszukujący informacji z różnych źródeł mogą jednak ocenić, że większość to kopie wypowiedzi udzielonych zagranicznym telewizjom. Inną kategorię stanowią świadkowie czy ofiary. Są cenionymi informatorami w materiałach wszystkich badanych audycji. Ich zaletą jest możliwość podzielenia się z widzami emocjami. Tylko reporter *Faktów* bezpośrednio dotarł do takiego informatora – Adriana Praconia, na dodatek z racji pochodzenia mówiącego po polsku. Następną grupę cennych informatorów pod względem częstotliwości przywoływania stanowili przechodnie. W materiałach reporterskich emitowanych w badanych audycjach byli to zarówno mieszkańcy Oslo, Norwedzy przebywający w Polsce, Polacy zawodowo związani z Norwegią, Polacy niegdyś tam mieszkający czy przeciętni obywatele, czujący solidarność z dotkniętymi tragedią Norwegami (Moskwianie, Warszawiacy). Trzecią kategorię informatorów stanowili wskazani wyżej

eksperci, naukowcy, prezentowani jako specjaliści ds. terroryzmu, politolodzy, psychologdy, psychiatrzy. Do tej grupy zaliczyć należy także dziennikarzy ekspertów, bywa że własnej stacji. I wreszcie informatorami są politycy.

Wypowiedzi uwiarygodniają reportaże. To one podnoszą dramaturgię materiału dziennikarskiego, wzbogacają prezentowane informacje emocjami. Wszystkie z omawianych audycji umieszczały wypowiedzi w emitowanych materiałach.

Tabela

Ilość wypowiedzi zamieszczonych w serwisach dotyczących wydarzeń w Norwegii 23 lipca 2011

audycja informacyjna	ilość wypowiedzi	czas trwania serwisu
Wiadomości	20	11 min. 08 sek.
Teleexpress	3	2 min. 19 sek.
Panorama	15	8 min. 59 sek.
Wydarzenia	23	10 min. 36 sek.
Fakty	25	16 min. 53 sek.

Mistrzem w „upychaniu” wypowiedzi w krótkich materiałach informacyjnych były *Wydarzenia*, średnio przez 31,8 sek. przekazywały informację i ubarwiały ją wypowiedzią. Oczywiście te wypowiedzi to kilkunastosekundowe tzw. „setki”. W przypadku zagranicznych polityków, potępiających terror i solidaryzujących się z Norwegią, na studyjnym ekranie prezentowana była wypowiedź ozdobiona zdjęciem autora słów.

Lub do zdjęcia wypowiadającego doklejana była wypowiedź

83 wypowiedzi złożone tylko 23 lipca i tylko przed reporterami pięciu badanych audycji informacyjnych. Wypowiadający się oczywiście się powtarzają. To te same wypowiedzi są wielokrotnie, różnorodnie montowane. One też nie mogą pomóc w tworzeniu oryginalnej prezentacji wydarzeń przez audycję.

Po stronie plusów należy zapisać odnoszenie się do sytuacji w Polsce a zwłaszcza wielokrotne powtarzanie przez kolejne dni we wszystkich serwisach wypowiedzi reprezentantów ABW, zaczerpnięte z konferencji prasowej zorganizowanej w sobotę 23 lipca. Uspokajające słowa szefa Centrum Antyterrorystycznego ABW płk Zbigniewa Muszyńskiego i jego zastępcy kpt. Pawła Chomentowskiego, o braku potrzeby podniesienia poziomu zagrożenia zamachem terrorystycznym w Polsce obniżały widzom ciśnienie, w przeciwieństwie do przytaczanych w audycjach ocen niektórych specjalistów ds. terroryzmu.

Jak zdjęcia i materiały filmowe różnicowały przekazy?

Tabela
Źródła materiałów filmowych i zdjęć:

źródła	audycje
	Wiadomości, Teleexpress, Panorama, Wydarzenia, Fakty
	Wiadomości, Teleexpress, Panorama, Wydarzenia, Fakty
	Wiadomości, Wydarzenia, Fakty
	Wiadomości, Teleexpress, Panorama, Wydarzenia, Fakty
	Wiadomości, Teleexpress, Panorama, Wydarzenia, Fakty
	Wiadomości, Teleexpress, Panorama, Wydarzenia, Fakty
	Wiadomości, Wydarzenia, Fakty

Te same źródła informacji, te same błędy:

22 lipca CNN podała, że o 15:25 druga bomba wybuchła przed norweskim parlamentem – nie było audycji informacyjnej, która nie podała tej informacji, opatrując ją albo i nie zastrzeżeniem w rodzaju „prawdopodobnie” czy „niepotwierdzone informacje sugerują, że”.

Wszystkie audycje informacyjne powoływały się na takie oficjalne źródło informacji, jak norweska policja. W nocy z 22 na 23 lipca norweska policja po raz pierwszy błędnie podała liczbę ofiar śmiertelnych – na paskach, w serwisach informacyjnych te błędne informacje były przekazywane widzom.

Problematyka

Realizacja funkcji informacyjnej wyraża się w:

1. kompetentnym i szybkim poinformowaniu o samym wydarzeniu,
2. poinformowaniu o ewentualnym udziale Polaków w wydarzeniu
3. poinformowaniu o konsekwencjach wydarzenia dla Polaków przebywających w tym miejscu
4. poinformowaniu o konsekwencjach wydarzenia dla Polski i Polaków

Żadnego z tych elementów nie zaniedbano. Wszystkie audycje informacyjne konstruowały przekaz w oparciu o te elementy. Przy czym podejmowano takie zagadnienia, jak:

- bieżące relacje z zamachów w Norwegii i sposobów neutralizowania ich skutków
- reakcja świata na zamachy w Norwegii
- ocena działalności norweskich służb bezpieczeństwa
- prezentacja polskich służb bezpieczeństwa
- zagrożenie terroryzmem w świecie, Europie, Norwegii i Polsce
- granice zgody na ograniczanie praw obywatelskich w imię poprawy bezpieczeństwa wewnętrznego
- przyczyny i skutki działania radykalnych ugrupowań politycznych
- norweski system polityczny
- internet, jako źródło propagandy terrorystycznej, nietolerancji i brutalizacji życia społecznego
- konsekwencje polityki multi-kulturowości
- norweski system prawny
- adekwatność kary do popełnionego przestępstwa
- dostęp do broni w Norwegii, Europie, Polsce
- relacje ofiar zamachów
- psychologiczny portret zamachowca

Tabela
Ofiary:

data	Wiadomości	Teleexpress	Panorama	Wydarzenia	Fakty
22.07	reportaż Piotra Góreckiego: 2 wypowiedzi świadków wybuchu: mieszkanki Oslo oraz Izabeli Góreckiej z Radia Waliza		reportaż Anny Waśkiewicz: wypowiedź świadka wybuchu, mieszkanki Oslo oraz Izabeli Góreckiej z Radia Waliza	reportaż Tomasza Machały – 2 wypowiedzi Polaków mieszkających w Oslo, świadków wybuchu	relacja telefoniczna świadka Roberta Włodarczyka
23.07	reportaż Sławomiry Śliwińskiej: wypowiedzi 4 świadków wydarzeń, w tym 4 uczestników obozu Młodzieżówki Partii Pracy	reportaż Edyty Rodackiej: wypowiedzi 3 uczestniczek obozu Młodzieżówki Partii Pracy	reportaż Anety Goduńskiej - wypowiedzi: świadka wybuchu w Oslo, 2 uczestników obozu Młodzieżówki Partii Pracy;	reportaż Joanny Dresler – wypowiedź ранego w wybuchu w Oslo; 3 wypowiedzi uczestników obozu na wyspie	korrespondencja Cezarego Grochota z wypowiedziami 3 uczestników obozu na wyspie; reportaż Macieja Worocha z wypowiedzią ранego w wybuchu w Oslo oraz rozmowa ze świadkiem wydarzenia Robertem Włodarczykiem;
24.07			reportaż Anny Waśkiewicz: wypowiedź ofiary, Adriana Praconia (za norweską telewizją); reportaż Anety Goduńskiej – wypowiedzi: ocalałego uczestnika obozu oraz 2 turystów – ratowników (w tym powołanie się na wypowiedź dla CNN)	reportaż Grzegorza Kępki: wypowiedź uczestnika obozu na wyspie	rozmowa Cezarego Grochota z ofiarą, Adrianem Praconiem
25.07	reportaż Sławomiry Śliwińskiej 5				wypowiedź autora amatorskiego nagrania z wybuchu

	wypowiedzi: 2 ofiar oraz 3 świadków, w tym turysty ratującego ofiary i ojca jednej z ofiar				w Oslo w reportażu Macieja Worocha; rozmowa Cezarego Grochota z ofiarą, Adrainem Praconiem i jego rodzicami; w tym samym reportażu także wypowiedź turysty-ratownika
26.07					

Ostatni z wymienionych tematów był szczególnie eksploatowany. We wszystkich audycjach zajmował ok. 1/3 czasu emisji. Kreślono portret psychologiczny sprawcy. Relacjonowano śledztwo. Odnoszono się do kwestii zakupu nawozów w Polsce. Prezentowano manifest sprawcy. Często na antenach audycji informacyjnych padało nazwisko sprawcy.

Tabela

Częstotliwość użycia nazwiska sprawcy:

data	Wiadomości	Teleexpress	Panorama	Wydarzenia	Fakty
23. 07.	3	3	1	1	2
24. 07.	5	4	0	5	1
25. 07.	8	6	7	9	7
26. 07.	12	3	9	1	4
łącznie	28	16	17	16	14

Używano i innych określeń: od neutralnych, jak 32-letni Norweg czy napastnik, sprawca a nawet nacjonalista, po nacechowane emocjonalnie - zabójca, zamachowiec, prawicowy norweski radykał, prawicowy ekstremista, skrajny nacjonalista, chrześcijański prawicowiec, potwór, odrażający potwór, szaleniec, szaleniec z Norwegii, psychopata, morderca, norweski morderca, oprawca, zbrodniarz, kreatura, bandyta, sprawca masakry. To w większości jednoznacznie negatywne określenia. Często stanowiły komentarz do relacji z wydarzeń lub prezentacji manifestu.

Komentarzem bywało też zdjęcie, zwłaszcza gdy podkreślano kontrast między łagodnym, miłym wyglądem a czynami, jakich się dopuścił młody blondyn o niebieskich oczach. Generalnie było tych zdjęć zbyt dużo, powtarzały się w tej samej audycji.

Tabela

Częstotliwość pokazywania wizerunku sprawcy:

data	Wiadomości	Teleexpress	Panorama	Wydarzenia	Fakty
23. 07.	6	1	5	3	10
24. 07.	5	5	4	8	12
25. 07.	6	1	8	9	18
26. 07.	4	0	2	1	5
łącznie	21	7	19	21	45

Tabela

Manifest sprawcy

audycja	data/autor	komentarz
Wiadomości	25. 07 –reportaż Piotra Góreckiego, krótka wzmianka wykorzystana w celu zaprezentowania komentarza; reportaż Kamila Dziubki lapidarnie informujący o odniesieniach do Polski w manifestie i wypowiedź psychologa Andrzeja Komorowskiego, jako komentarz potępiający treść manifestu i czyny sprawcy 26. 07 – prowadząca Małgorzata Wyszynska na wielkim ekranie zaprezentowała treści manifestu;	jednoznaczne określenie treści jako absurdalne rewelacje określenie sprawcy terrorystą społecznym za komentarz można potraktować pytanie o poczytalność sprawcy
Teleexpress	24.07 – lakoniczny reportaż Pauliny Kamińskiej i Piotra Mostowskiego	brak
Panorama	23. 07 - reportaż A. Goduńskiej 24. 07 - prowadzący Andrzej Turski informuje, że na dwie i pół godziny przed zamachem sprawca opublikował manifest; Anna Waśkiewicz w swoim reportażu też wspomina o akcie zamieszczenia manifestu (na godzinę przed zamachem – sic!)	wymyślona misja w komentarzu odwołanie do samego sprawcy, że będzie nazywany największym nazistowskim potworem od czasu II wojny światowej brak
Wydarzenia	24. 07 – reportaż Piotra Czecha wrywkowo o treści manifestu, wykorzystując ją do skreślenia portretu	prof. Brunon Hołyst – to psychopata; dziennikarz

	psychologicznego sprawcy 25. 07 – Joanna Dresler, informacje o manifeście służą do pokazania sylwetki sprawcy reportaż Piotra Czecha, o treściach dotyczących Polski	nazywa treść manifestu szokującą słowa sprawcy, że będzie nazywany największym monstrem od II wojny światowej i wypowiedź psychologa Marii Rotkiel wypowiedź gen. Gromosława Czempińskiego i informacja o apelu KE storzenia systemu pozwalającego monitorować radykalizm i ekstremizm w internecie
Fakty	24. 07 - reportaż Macieja Worocha 25. 07 – rozmowa z prof. Niną Witoszek 25. 07 – reportaż Jakuba Sobieniowskiego	jednoznaczne potępienie

Tonacja

Zadaniem audycji informacyjnej jest przedstawienie bieżących wydarzeń. Zapoznanie widza z czystymi faktami, by na tej podstawie mógł wyrobić sobie opinię o otaczającej go rzeczywistości. W badanych audycjach, w badanym okresie, w materiałach dotyczących badanego tematu powszechnie prezentowane były także komentarze odautorskie. Powszechnie łamano generalną zasadę programów informacyjnych – oddzielania informacji od komentarza. Nie tylko prowadzący audycje ale i reporterzy w przygotowywanych materiałach filmowych łączyli fakty z opiniami. Wymogi nadawców czytających dane o poziomie oglądalności prowadzą do prezentowania newsów coraz bardziej atrakcyjnych, czyli prostych. Istotną cechą programów informacyjnych staje się dramaturgia, objawiająca się wyrażaniem emocji łatwych do odczytania przez widza. Osiągnęte to było w badanym materiale odautorskim komentarzem prowadzącego serwis informacyjny, przesadną intonacją jednoznacznie wskazującą widzom co mają odczuwać, używaniem przymiotników i wartościujących określeń, najczęściej nacechowanych negatywnie.

Jakie to były emocje prezentowane w badanych audycjach w badanym czasie? Adekwatne do sposobu omawiania dramatycznych treści:

- szok, że stało się to w Norwegii (paski informacyjne, wprowadzające wypowiedzi prezenterów audycji informacyjnych; relacje specjalnych wysłanników, emitowane reportaże)
- strach przed zagrożeniem terroryzmem (wprowadzające wypowiedzi prezenterów, eksperci, wypowiedzi przeciętnych Norwegów);

- niepokój o możliwość przytrafienia się podobnej sytuacji w Polsce;
- smutek i żal, z powodu śmierci tylu osób.

A z pozytywnych – wzruszenie, współczucie i solidarność okazywane rodzinom ofiar, społeczeństwu norweskiemu; wiara w kompetencje służb bezpieczeństwa; zaufanie do władz państwowych.

*Wprowadzające wypowiedzi prezenterów z 23 lipca i 24 lipca:
Wiadomości:*

23. 07: „Norwegia pogrążona w żałobie po wczorajszych zamachach. Najpierw potężna eksplozja wstrząsnęła dzielnicą rządową w Oslo. Tam zginęło 7 osób ale niestety to był dopiero wstęp. Dwie godziny później przebrany za policjanta zamachowiec pojawił się na wyspie Utøya i otworzył ogień do zebranej tam młodzieżówki rządzącej Partii Pracy. Zabił 85 osób. Czy działał sam?”

Tym słowom towarzyszył napis na tickerze: Masakra w Oslo. Granice obłędu.

24. 07: „Świat jest w szoku a Norwegia pogrążona w bólu, żałobie i łzach.”

Teleexpress:

Norwegia w żałobie świat w szoku. Jak powiedział premier Jens Stoltenberg od czasu II wojny światowej to państwo nie zostało dotknięte tragedią na taką skalę. We wczorajszej strzelaninie na wyspie Utøya i zamachu w dzielnicy rządowej w Oslo życie straciły 92 osoby.

Panorama:

23. 07.: *Proszę spojrzeć na termometr za oknem i mocno się uszczypnąć – to jest naprawdę lipiec. Proszę zerknąć na ekran telewizora – to jest naprawdę Norwegia. A jako wprowadzenie do części o wydarzeniach w Norwegii: „Szok i niedowierzenie na świecie po dwóch terrorystycznych zamachach i to gdzie, w Norwegii – oazie spokoju i dobrobytu.”*

Na tickerze: Norwegia w szoku

Narracja w reportażu: „Piątek 22 lipca 2011 roku. Ta data pozostanie w pamięci Norwegów na zawsze. Punktualnie o 15 w rządowej dzielnicy Oslo eksplodował bardzo silny ładunek wybuchowy. Huk, sypiące się z dużej wysokości szyby i metalowe kawałki budynków. Wybuch zabił 7 osób.” Po wypowiedzi świadków eksplozji kolejne słowa narratorki: „Dwie godziny później kolejny szok.(...)” i dalej: „(...) Ocalała młodzież opowiadała o białym mężczyźnie

ubranym w mundur policjanta. Wiele dzieci myślało, że chce im pomóc i gdy do niego biegły ginęły od kul. Inni leżeli udając martwych. Jeszcze inni uciekli do lasu. (...) Policja zatrzymała już mężczyznę, podejrzanego o dokonanie dwóch wczorajszych zamachów i kolejny szok – to Norweg. (...)”

Wydarzenia

23. 07.: „Norwegia zastygła z przerażenia. Najspokojniejszy kraj świata przeżył prawdziwe piekło. W zamachach w centrum Oslo i w strzelaninie na wyspie Utøya zginęły co najmniej 94 osoby. Niepewny jest los 4 osób. Biegający w popłochu po ulicach zakrwawieni ludzie i masakra na wyspie – te obrazy obiegły cały świat.”

A na tickerze: To było piekło. Masakra w Norwegii

24.07.: „Norwegia w szoku i żałobie. Liczba ofiar masakry wzrosła do 8. Policja całego kraju postawiona jest na nogi. Do akcji wkroczyły elitarne jednostki sił specjalnych Delta.

Fakty:

23.07.: „Krwawy dramat w Norwegii. Najpierw bomba w Oslo a zaraz potem prawdziwa masakra na Wyspie Utøya. 92 osoby nie żyją większość to bardzo młodzi ludzie zastrzeleni z broni maszynowej.”

A po serii pierwszych zdjęć rozwinięcie wątku:

„Norwegia: spokojny, bogaty kraj prawie bez przemocy aż do wczoraj. Bo wczoraj był szok. Raj na moment zamienił się w piekło i popłynęła krew.”

Dalej: *„Jest alarm w Norwegii. Jest alarm na świecie. Wszyscy zapewniają Norwegów o swojej solidarności.”*

24.07.: „Schował się za ciałami kolegów i przeżył choć morderca go ranił. Tak wstrząsająca relacja norwega polskiego pochodzenia o masakrze na wyspie Utøya.”

25. 07.: „Minuta ciszy w całej Skandynawii a przed sądem w Oslo tłum. Chcemy go widzieć martwego. Zabilibyśmy go sami. 32. letni Breivik przyznaje się do masakry w Norwegii ale nie widzi w niej winy. Żąda publicznego przesłuchania. Chce stanąć przed Norwegami i wygłosić swój szalony manifest. Sąd każe go izolować od świata.”

*Relacja specjalnego wysłannika TVP z 24 lipca:
Wiadomości*

Paweł Prus: „Ludzie są w szoku. Są przerażeni tym co się stało, do niedawna żyli w przekonaniu, że żyją w bardzo bezpiecznym państwie, w kraju w którym najwyżsi rangą politycy swobodnie, sami, bez ochrony poruszają się po ulicy. (...) Ale teraz chyba będą musieli zweryfikować te opinie. Za profesjonalizmem dziennikarza przemawia druga część zdania: Ale z drugiej strony są też głosy mówiące o tym, że Norwegia to nadal kraj bardzo bezpieczny. Że ludzie jednak nie powinni się bać tego co się stało. To dlatego, że to było dzieło szaleńca. (...)” W materiale filmowym dołączonym do relacji wypowiedzi przypadkowo spotkanych przechodniów: „Nie powinniśmy się poddawać, powinniśmy żyć normalnie. Takie osoby, jak ten człowiek nie mogą wygrywać.” Narracja wysłannika: „(...) Te czasy (spokoju i bezpieczeństwa – przypis autorki opracowania) już nie wrócą. Norwegia po zamachu to już zupełnie inne państwo.” Po czym przytoczone zostały kolejne wypowiedzi przechodniów: „Mamy nadzieję, że ta tragedia nie zmieni nas ze społeczeństwa otwartego w społeczeństwo zamknięte.”; następna – „Może uczyni to nas silniejszymi ale teraz wszyscy jesteśmy w szoku.” Te różnorodne w formie ale stosunkowo optymistyczne prognozy Norwegów korespondent podsumował; „Bo w wyniku zamachu Norwegia straciła coś jeszcze – niezachwiane dotąd poczucie bezpieczeństwa. Tej straty łatwo naprawić się nie da.”

Stożenie informacyjności przekazu

Jak wygląda ten pierwszy przekaz (22 lipca) w badanych audycjach informacyjnych?

Tabela

Stożenie informacyjności poszczególnych audycji, nadanych 22 lipca 2011 (legenda: x – udzielono odpowiedzi; s – spekulowano; 0 – nie odniesiono się do tego pytania)

odpowiedzi na pytania	Wiadomości	Teleexpress	Panorama	Wydarzenia	Fakty
kto	0	0	s	s	x
co	x	x	x	x	x
gdzie	x	x	x	x	x
kiedy	x	x	x	0	x
jak	x	0	x	x	x
dlaczego	s	0	0	s	x
z jakim skutkiem	x	x	x	x	x
podjęte działania zaradcze	x	x	x	x	x

Tabela dowodzi, jaką wagę przykładały audycje informacyjne do sformułowania kompletnego przekazu informacyjnego. W zderzeniu ze stopniowo wychodzącymi na jaw okolicznościami wiele z tych odpowiedzi okazało się błędnymi. Mimo to szkoda, że tylko *Fakty* próbowały naświetlić widzom pełen obraz wydarzeń w Norwegii. Należy tu jednak od razu powiedzieć - takie emocjonalne przekazy, jednoznacznie potępiające terroryzm

znakomicie realizowały jedną z oczekiwanych funkcji mediów - kształtują społeczną świadomość zagrożenia terroryzmem i służą społecznej akceptacji walki z terroryzmem.

Adekwatność obrazu

W żadnej z badanych audycji informacyjnych nie odnotowano niezgodności słowa z pokazywanym obrazem. Stosowano różnorodne ilustracje: materiał filmowy, pojedyncze zdjęcia; mapy, plany sytuacyjne, wykresy. Materiał filmowy i zdjęcia miały dramatyczną wymowę, w większości były dynamiczne, chociaż zdarzały się i zdjęcia portretowe. W większości przedstawiały:

- skutki eksplozji
- ofiary eksplozji, niejednokrotnie osoby ranne – nie przekroczone zasad etycznych i nie pokazano ciał ofiar śmiertelnych
- działania służb
- zachowanie mieszkańców
- sprawcę
- polityków norweskich
- polityków zagranicznych, w tym polskich
- wypowiadających się ekspertów

Powtarzały się, często różne reportaże emitowane w jednym wydaniu audycji wykorzystywały te same zdjęcia i materiał filmowy.

24 lipca

zapowiedzi; reportaż P. Góreckiego; reportaż M. Stepan

prowadząca i P. Górecki

P. Górecki i P. Prus

Funkcja profilaktyczno-edukacyjna

Wśród emitowanych w tym czasie materiałów za kwalifikujące się do działań profilaktyczno-edukacyjnych, budujących zaufanie do władzy i podjętych przez nią sposobów walki z zagrożeniem terrorystycznym uznać można dotyczące:

- stopnia alertu w polskich placówkach dyplomatycznych w Norwegii (rozmowy telefoniczne z ambasadorem, konsulem RP w Norwegii i dyrekcją rzecznika prasowego MSZ);
- wpływu wydarzeń w Norwegii na poziom zagrożenia terroryzmem w Polsce (relacje z konferencji prasowej ABW) i ogólnie możliwością pojawienia się tego rodzaju zagrożenia w Polsce dziś czy w przyszłości, zwłaszcza w kontekście organizowania Euro 2012;
- rozwoju terroryzmu w Europie i na świecie.

Wśród zbadanych materiałów nie odnaleziono takich, które informowałyby o zasadach bezpieczeństwa i sposobach rozpoznawania zagrożeń terrorystycznych. Tylko dwukrotnie podjęto temat zadań i uprawnień poszczególnych służb w zakresie przeciwdziałania i zwalczania tych zagrożeń.

3. Analiza zawartości informacyjnych programów telewizyjnych (Ewa Stasiak-Jazukiewicz, Marta Jas-Koziarkiewicz)

3.1. TVP INFO (Ewa Stasiak-Jazukiewicz)

Analiza ilościowa

Przeglądowi poddano 37,5 godzinny program TVP INFO i nadawany w czasie przeznaczonym dla pasm regionalnych TVP Warszawa, emitowane w dniach:

22 lipca od godz. 15:30 do 23:00

23 lipca od godz. 8:00 do 23:00

24 lipca od godz. 8:00 do 23:00

Przegląd pozwolił wyłonić materiały dziennikarskie dotyczące wydarzeń w Norwegii z 22 lipca, które następnie poddano ilościowej analizie zawartości oraz jakościowej analizie treści. Warto podkreślić, iż zgodnie z przypuszczeniem w paśmie regionalnym TVP Warszawa materiałów tych było bardzo mało i ograniczyły się do odnotowania reakcji Warszawiaków na wiadomość o zamachach i wskazania służb kompetentnych do monitorowania stanu zagrożenia w Warszawie.

Udział badanej tematyki w audycji informacyjnej

Temat „wszedł” na antenę po raz pierwszy o **15.56.14**. W trakcie trwania sportowego serwisu informacyjnego na czerwonym tickerze pojawił się napis: *Norwegia: Eksplozja w Oslo w pobliżu budynku rządu, co najmniej 8 osób zostało rannych*. Nie ujawniono źródła tej wiadomości. Nie przerwano trwającej audycji. Wieści z Norwegii przerwały dopiero kolejny punkt programu – *Rozmowę dnia* – prowadzoną z policjantem w mundurze (święto policji), gen. Andrzejem Matejukiem, Komendantem Głównym Policji. O 16.11:52 prowadzący Jan Ordyński oświadczył telewidzom, że oglądają Oslo po wybuchu w siedzibie rządu norweskiego.

Pierwsze zdjęcie z Oslo po eksplozji bomby na antenie TVP INFO

Największy udział badanych materiałów odnotowano 23 lipca. Także w dniu zdarzenia program przeznaczyl na relacje z Norwegii duzo czasu. Trzeciego dnia te wartosci byly juz znacznie mniejsze.

Tabela

Procentowy udzial materialow dotyczacych wydarzen w Norwegii w badanym czasie:

Badany program	Czas trwania badanych materialow (godz. : min.: sek.)	% udzial badanych materialow w czasie emisji audycji
22. 07 (piatek)		
15:30:00 – 23:00:01	1:32:02	20,44%
23. 07 (sobota)		
8:00:00 – 23:00:01	4:05:49	27,33%
24. 07 (niedziela)		
8:00:00 – 23:00:01	1:41:25	11,22%

Stopien uwidocznienia

Od momentu pojawienia sie na antenie, przez wszystkie badane dni, temat nie schodzil z tickera takze podczas emisji programow regionalnych, na przyklad TVP Warszawa. Juz 22 lipca temat otwieral serwis informacyjny *INFO Dzień*. Audycja *Minęła dwudziesta* w większości poświęcona została porządkowaniu nadchodzących informacji. Specjalne wydanie serwisu informacyjnego pod tytułem: „Atak terrorystyczny na Norwegię” rozpoczęło się o 21:00. Drugiego dnia, czerwony ticker z informacjami z Norwegii nadawany był także w trakcie audycji sportowych. Specjalne wydanie *Poranka TVP INFO* – „Norwegia po tragedii” utrzymało najwyższy stopień uwidocznienia. Żaden widz nie mógł przeoczyć tych informacji.

Źródła informacji

Specjalnymi wysłannikami TVP INFO w Norwegii byli: Paweł Prus i Piotr Górecki. Dla stacji pracowała także Izabela Górecka-Topolska. Amatorskie relacje telefoniczne składał Polak przebywający w tym czasie w Norwegii - Konrad Malinowski. Poza tym korzystano z agencji informacyjnej Reuters, norweskiej NTB, mediów norweskich, brytyjskiej BBC, amerykańskiej CNN. Istotną rolę odgrywały oficjalne źródła informacji – policja norweska, premier Norwegii oraz polskie służby dyplomatyczne w Norwegii (ambasador i konsul RP)

polskie służby bezpieczeństwa, ABW, CAT, BBN. Opinie zasięmano u specjalistów ds. walki z terroryzmem, politologów, prawników, psychologów. Pierwszego dnia studio odwiedziło 12 gości, drugiego – 20, trzeciego już tylko 5. Niektóre z tych wizyt miały wirtualny charakter – łączenia telefoniczne na żywo.

Goście w studiu

22. 07
gen. Andrzej Matejuk Komendant Główny Policji Edmund Kolańczyk, ambasador RP w Oslo (łączenie telefoniczne) prof. Tomasz Nałęcz, doradca prezydenta RP Jerzy Dziewulski, były antyterrorysta (łączenie telefoniczne) gen. Roman Polko dr Ryszard Machnikowski, specjalista ds. terroryzmu, UŁ Andrzej Mroczek, Centrum Badań nad Terroryzmem Collegium Civitas gen. Marek Dukaczewski, były attache wojskowy w Norwegii dr Katarzyna Górak- Sosnowska, specjalista ds. terroryzmu SGH (rozmowa telefoniczna) Maciej Firlej, korespondent w Waszyngtonie (rozmowa telefoniczna) Grzegorz Napieralski, SLD Rafał Hibner, Polak mieszkający w Norwegii (rozmowa telefoniczna)
23. 07
Grzegorz Cieślak, Centrum Badań nad Terroryzmem Maciej Karczyński, KS Policji gen. Marek Dukaczewski, były attache wojskowy w Norwegii Krzysztof Liedel, BBN Katarzyna Kowalska, dziennikarka TVP mieszkająca niegdyś w Norwegii płk Krzysztof Przepiórka, były żołnierz GROM dr Tomasz Aleksandrowicz, Centrum Badań nad Terroryzmem płk Leszek Artemiuk, specjalista bombowy Marek Malinowski, obecny w Norwegii podczas zamachu (rozmowa telefoniczna) dr Marek Madej ISM, UW Zuzanna Koniarz, tłumaczka języka norweskiego prof. Lech Sokół, SWPS, były ambasador w Norwegii Konrad Konieczny z ambasady królestwa Norwegii, departament turystyki Grzegorz Gauden, Instytut Książki Michał Rzeszewicz, konsul honorowy Norwegii Tomasz Kozłowski, psycholog Tomasz Walat, korespondent tyg. <i>Polityka</i> w Szwecji (rozmowa telefoniczna) gen. Stanisław Koziej, szef BBN Izabela Solarska, psycholog Juliusz Żebrowski, znawca Norwegii;
24. 07
Rafał Pankowski, stowarzyszenie Nigdy Więcej Grzegorz Gauden, Instytut Książki Tomasz Aleksandrowicz, Centrum Badań nad Terroryzmem Łukasz Chojniak, UW Grzegorz Cieślak, Centrum Badań nad Terroryzmem

Aktorzy

W materiałach emitowanych w programie występowali aktorzy polityczni i niepolityczni. Do politycznych należeli przede wszystkim reprezentanci władzy w Norwegii, zwłaszcza premier Jens Stoltenberg, którego wielokrotnie cytowano, transmitowano w całości a powtarzano we fragmentach jego konferencje prasowe i wystąpienia. Także inni norwescy politycy prezentowani byli na antenie stacji. Kolejną grupę polityków stanowili zagraniczni przywódcy państw – prezydenci Stanów Zjednoczonych, Francji i Rosji, kanclerz Niemiec, premierzy Wielkiej Brytanii i Australii. Często występowali politycy polscy – prezydent Bronisław Komorowski, premier Donald Tusk. Pokazywano ofiary, świadków wydarzeń, zwykłych mieszkańców Oslo, Warszawy. Prezentowano służby bezpieczeństwa – te w Norwegii i te w Polsce. Wirtualnym aktorem był terroryzm w Europie i Stanach Zjednoczonych, ekstremalne grupy polityczne, przestępcy posługujący się terrorem, w tym norweski zamachowiec, którego portret psychologiczny starano się nakreślić.

Jakościowa analiza treści

Gatunki wypowiedzi dziennikarskiej

W telewizyjnych programach informacyjnych odnotowano większą różnorodność gatunków wypowiedzi dziennikarskiej, niż w omówionych w pierwszej części opracowania audycjach informacyjnych. Oprócz gatunków informacyjnych – newsów, relacji, reportaży występowały formy charakterystyczne dla audycji publicystycznych, w tym talk show, rozmowy. Program podzielony jest na trzy bloki, każdy złożony z serwisów informacyjnych, sportowych, prognozy pogody, przeglądów prasy.

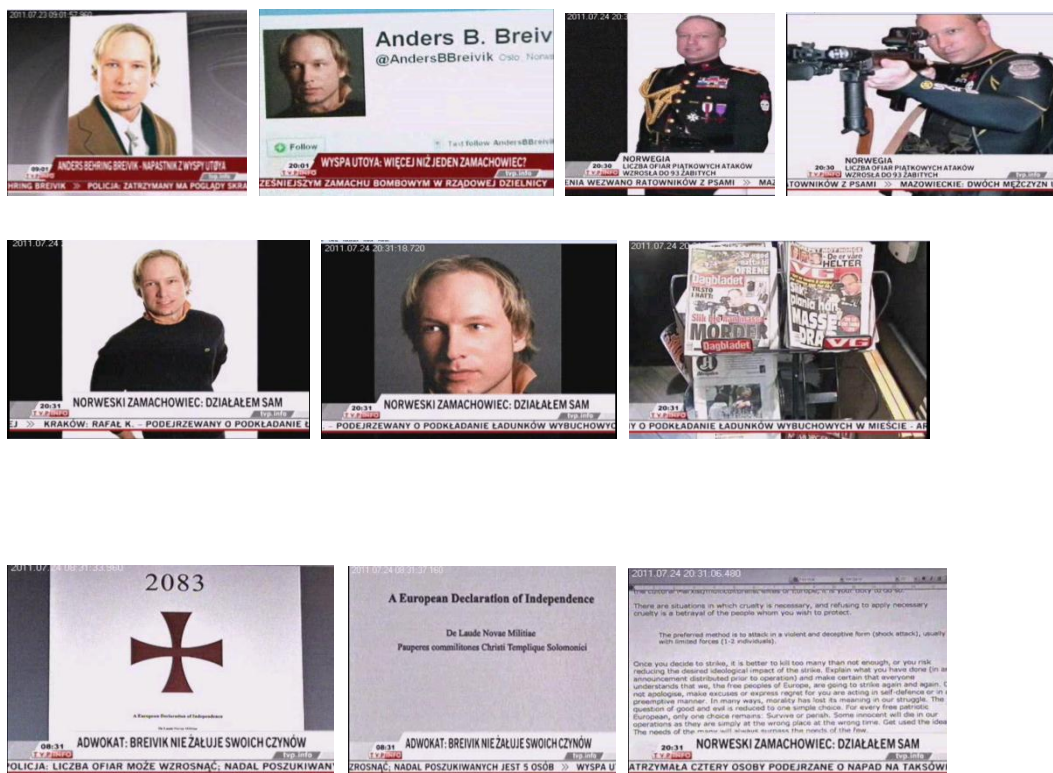
Problematyka

Interesująca nas tematyka na antenie TVP INFO podejmowana była wielowątkowo. Oprócz bieżących doniesień z Norwegii, często sprzecznych i jak się później okazało nieprawdziwych, poruszano szeroko rozumiany temat terroryzmu, przyczyn jego obecności we współczesnym świecie; zagrożenia dla Polski i sposobów przeciwdziałania. Ciężar rozwijania tego wątku spoczywał przede wszystkim na zapraszanych do studia gościach, specjalistach ds. terroryzmu, politologach, byłych antyterrorystach i żołnierzach jednostek specjalnych. O gotowości polskich służb do działań mających zapewnić bezpieczeństwo wypowiadał się podinspektor Maciej Karczyński, rzecznik komendanta Stołecznego Policji. Dużo uwagi poświęcono problemom polityki multikulturowości, realizowanej w krajach skandynawskich. Tematem, który wywołał wyraźny podział stanowisk na antenie był system prawny w Norwegii, zwłaszcza wysokość kar za poważne przestępstwa. Mottem do jego

omawiania był wpis ministra R. Sikorskiego na Twitterze. Relacje ofiar zamachu na wyspie Utøya stały się przyczyną debaty nad potrzebą wsparcia psychologicznego dla osób ciężko doświadczonych, także ratowników.

Zapraszani do studia psycholodzy kreślili portret sprawcy. Rozważania nad motywami działania zabójcy podejmowano od 23 lipca. Nie był to temat przesadnie nadużywany. Na przykład w serwisie od 9.00 do 9.30 jego nazwisko pojawiło się raz. Używano także innych określeń: 32-letni prawicowy ekstremista, obywatel Norwegii, on, 32-letni zamachowiec, 32-letni Norweg, zamachowiec, napastnik, Norweg, mężczyzna, podejrzany, osoba, osoba o nacjonalistycznych poglądach, szaleniec. Pokazano jedno zdjęcie sprawcy. W rozmowie z Krzysztofem Liedelem zastanawiano się, czy mogła tego dokonać jedna osoba. Nad możliwością dwóch sprawców zastanawiano się i podczas serwisu od 14.00. 24 lipca w serwisie o 8.30 w wypowiedzi adwokata sprawcy zawarta była lapidarna informacja o manifeście. Więcej na ten temat, choć nadal bardzo ogólnie, bez prezentowania ideologii sprawcy, przekazała prowadząca serwis informacyjny 24 lipca o 20.30.

Zdjęcia sprawcy zaprezentowane na antenie podczas wybranych serwisów informacyjnych

W kolejnych serwisach informacyjnych sprawca wprawdzie był wiodącym tematem ale w szerokim kontekście terrorystycznych metod działania, z perspektywy ofiar, świadków zamachów i osób pomagających uczestnikom obozu wydostać się z wyspy.

Tabela

Częstotliwość użycia nazwiska sprawcy

dzień	Serwis informacyjny 23. 07 od 9.00 /24. 07 od 8.30	Serwis informacyjny 23. 07 od 14.00 /24. 07 od 14.30	Serwis informacyjny od 15.30	Serwis informacyjny 23. 07 od 20.00/24. 07 od 20.30
23. 07	1	0	0	2
24. 07	2	0	2	2

Tabela

Częstotliwość pokazywania wizerunku sprawcy

dzień	Serwis informacyjny od 8.30 /9.00	Serwis informacyjny od 14.00 /14.30	Serwis informacyjny od 15.30	Serwis informacyjny 23. 07 od 20.00/24. 07 od 20.30
23. 07	1	0	0	2
24. 07	0	0	0	5

Podjęmowano i „łżejsze” tematy – zwyczaje panujące w Norwegii, sytuacja ekonomiczna kraju.

Ważnym elementem programu były transmisje konferencji prasowych. Te z Norwegii (premiera – na przykład fragment konferencji z 23. 07. O godz. 8.30; czy policji) na żywo tłumaczyła m.in. zaproszona do studia Zuzanna Koniarz. Stacja transmitowała także mszę w intencji ofiar z katedry w Oslo.

W emitowanych w paśmie regionalnym audycjach TVP WARSZAWA kilkakrotnie podejmowano problem bezpieczeństwa w stolicy – kształtu sztabu kryzysowego; kompetencji różnych służb odpowiedzialnych za sprawny przebieg ewakuacji z miejsc publicznych, jak na przykład metro. Te materiały zakwalifikować można do realizujących funkcję informacyjną w zakresie powiadamiania o zadaniach i uprawnieniach poszczególnych służb powołanych do zakresie przeciwdziałania i zwalczania sytuacji kryzysowej.

Tonacja materiałów

Różnorodne - subiektywne, emocjonalne ale i racjonalne argumenty, zwłaszcza z doświadczenia, z wiedzy. Najczęściej posługiwano się takimi emocjami jak:

- szok i strach – 22 lipca, prowadząca serwis informacyjny o 20.00 (Edyta Lewandowska) relacjonuje: „(...) *W Norwegii szok, wielokrotnie powtarzał w rozmowie z TVP INFO Jerzy Jankowski ze związku Polaków w Norwegii. Taka rzecz nie miała tu prawa się wydarzyć.*”

Wydanie specjalne serwisu o 21.00 otwiera czerwony ticker z napisem: „Atak terrorystów w Norwegii”

Prowadząca (Edyta Lewandowska) podając skrót informacji mówi: „(...) *W mieście panuje strach. (...)*” A doszedłszy do informacji z wyspy Utøya odnosząc się do widocznego materiału filmowego stwierdza: „*Widoczne są osoby, które uciekają z wyspy. Nieliczne tylko płyną łodziami. Większość osób, które zdecydowały się na ten desperacki krok płynie wplaw. Z pewnością ten akt świadczy o szoku i ogromnym poczuciu zagrożenia. Prawdopodobnie na wyspie zapanował chaos. (...)*”

23 lipca - Paweł Prus w relacji na żywo w serwisie o 8.30: „(...) *Mieszkańcy są przestraszeni tym, co się tu wczoraj wydarzyło. (...) Ludzie są przerażeni tym, co się wydarzyło. Nigdy w historii Norwegii nie miały miejsca takie rzeczy, jakie stały się wczoraj. Jeszcze nigdy nie doszło tutaj do ataku terrorystycznego. (...) Ludzie są najbardziej zadziwieni tym faktem, że sprawcą tego ataku jest ktoś, kto pochodzi stąd (...). Ten sprawca został postrzelony wczoraj na wyspie i został aresztowany. (...)*” I przy tej samej relacji pytanie prowadzącej serwis – „*Czy udało Ci się dostać informacje o masakrze na wyspie. Wiadomo, że zamachowiec strzelał do tych młodych ludzi jak do kaczek.*”

Prowadząca serwis o 9.00: „*Norwegia jest w szoku po wczorajszej masakrze na wyspie Utøya i zamachu bombowym w Oslo. Zginęło 87 osób. Policja jest przekonana, że obu zbrodni dokonał ten sam człowiek – 32-letni prawicowy ekstremista, obywatel Norwegii, który jest już w rękach policji. (...)*”

23 lipca podczas serwisu od 14.00 do 14.30 prowadząca (Danuta Holecka) w rozmowie z tłumaczką języka norweskiego i w rozmowie telefonicznej z byłym ambasadorem Polski w Norwegii, odwołując się do swoich doświadczeń sprzed wielu lat pytała, czy to co się stało zmieni nastawienie Norwegów, ich ufność i otwartość. Rozmówcy mówią o wstrząsie, zaskoczeniu i szoku. A w rozmowie z Grzegorzem

Gaudenem pyta: „*Co takiego się wydarzyło, że na wyspę jedzie człowiek z zamiarem (...) zabijania dzieci, które są w młodzieżówce Partii Pracy. Co takiego w programie Partii Pracy mogło się nie spodobać temu szaleńcowi, bo tak trzeba chyba o nim mówić?*”

- smutek i żal – relacje ofiar, wypowiedzi przechodniów, transmisje z mszy ale i wypowiedzi prowadzących i reporterów relacjonujących te wydarzenia.
- współczucie, solidarność - transmisje z marszu milczenia, mszy, konferencji prasowych premiera, rozmowy z gośćmi w studiu, w tym z psychologami na temat występowania traumy wśród ofiar i świadków wydarzeń, tzw. zespołu stresu pourazowego (np. rozmowa Danuty Holeckiej z Tomaszem Kozłowskim).

3.3. TVN24 (Ewa Stasiak-Jazukiewicz)

Analiza ilościowa

TVN 24 przeznaczyła najwięcej czasu antenowego na relacjonowanie zamachów w Norwegii.

Tabela

Procentowy udział materiałów dotyczących wydarzeń w Norwegii w badanym okresie:

Badany program	Czas trwania badanych materiałów (godz. : min.: sek.)	% udział badanych materiałów w czasie emisji audycji
22. 07 (piątek)		
15:30:00 – 23:00:01	3:22:04	44,88%
23. 07 (sobota)		
8:00:00 – 23:00:01	9:06:19	60,66%
24. 07 (niedziela)		
8:00:00 – 23:00:01	5:27:45	36,33%

Stopień uwidocznienia

Najważniejsze informacje dnia relacjonowane na żywo z miejsca wydarzenia, ze studia czy w przygotowywanych reportażach składają się na nadawany codziennie co pół godziny serwis informacyjny, uzupełniany skrótami informacji. Nadzwyczajne wydarzenia uruchamiają żółty pasek. Od 15:40:56 22 lipca żółty kolor i słowo *Pilne* poprzedzające drukowane na tickerze wiadomości z Norwegii przyklejone było do ekranu stacji bez względu na charakter aktualnie nadawanej audycji. Znikały tylko w czasie reklam. Nadzwyczajne wydarzenia relacjonowane są w specjalnym wydaniu serwisu informacyjnego. 23 lipca widoczność tematyki podniosło wydanie specjalne *Poranka TVN24*, zatytułowane „Tragedia w Norwegi”. Przez cały dzień

wszystkie kolejne punkty programu opatrzone były tytułem: Wydanie specjalne, Tragedia w Norwegii. Każdy serwis otwierały informacje o zamachach. Także trzeciego dnia informacje z Norwegii nie straciły pozycji jedynki na „szpiглу” ale pojawiło się już więcej innych doniesień, zniknął żółty ticker.

Źródła informacji

W pierwszym doniesieniu o zamachach w Norwegii powołano się na agencję informacyjną Reuters. Do następnych TVN24 wykorzystywała media norweskie - tamtejszą agencję informacyjną ETB, portale internetowe dzienników. Przeglądane były inne zagraniczne media, często powoływano się na BBC, Sky News. Nad wyraz użytecznym kanałem okazał się *Kontakt24*. Amatorskie nagrania i telefoniczne łączenia z Polakami, mieszkańcami Oslo i przypadkowymi świadkami wydarzeń dynamizowały relacje TVN24 i uwiarygodniały je niejako w zastępstwie brakujących doniesień ze źródeł oficjalnych. Kilkakrotnie rozmawiano na antenie z Robertem Włodarczykiem, Tomaszem Szymkowskim, Dorotą Leśkiewicz-Saethran, Maciejem Maciejewskim. 23 lipca kontakt ze stacją nawiązał, przebywający w tym czasie w Bergen Mats Meguenni, Norweg studiujący w Polsce. Te relacje miały dodatkowy walor – składane po polsku mogły być automatycznie prezentowane na antenie. Od 23 lipca sytuację w Norwegii relacjonował specjalny wysłannik TVN24 - Paweł Łukasik. Porządkowanie napływających informacji na bieżąco przeprowadzali dziennikarze w studiu. Reporterzy krajowi rozwijali wątki dotyczące Polski. Dziennikarze stacji sięgali i po oficjalne źródła informacji – meldunki policji norweskiej, oświadczenia władz norweskich, polski MSZ, dyplomatów polskich aktualnie przebywających w Norwegii, polskie instytucje i służby odpowiedzialne za bezpieczeństwo wewnętrzne – ABW. Transmitowano konferencje prasowe, oświadczenia składane prasie (te norweskie za pośrednictwem NRK lub Sky News). Oceną, komentowaniem doniesień zajmowali się także liczni goście, zapraszani do studia specjaliści ds. terroryzmu; politolodzy, znawcy tematyki skandynawskiej; prawnicy; psychologowie; politycy, dziennikarze. Pierwszy komentarz złożył redakcyjny publicysta Jacek Pałasiński. Relacje stacji na temat wydarzeń w Norwegii wspierały swoją wiedzą i doświadczeniem także osoby niegdyś tam mieszkające. W ciągu trzech dni studio TVN24

gościło 66 razy. Niektórzy odwiedzali stację kilkakrotnie, rekordziści trzy razy (np. Jerzy Dziewulski). Najwięcej, 32 razy, oddano głos gościom 23 lipca.

Goście w studiu

22. 07
Jacek Pałasiński, dziennikarz TVN24 Paulina Kapuścińska, dyrektor biura rzecznika prasowego MSZ (rozmowa telefoniczna) Edmund Kolarczyk, ambasador RP w Norwegii (rozmowa telefoniczna) Jan Krzysztof Bielecki gen. Roman Polko Andrzej Halicki, PO Krzysztof Liedel, BBN Witold Waszczykowski, były szef BBN Jerzy Dziewulski (rozmowa telefoniczna) prof. Michał Chorośnicki, ekspert ds. terroryzmu UJ Tomasz Walat, korespondent tyg. Polityka w Szwecji (rozmowa telefoniczna) Andrzej Mroczek, Centrum Badań nad Terroryzmem Collegium Civitas dr Ryszard Machnikowski, UŁ
23. 07
Grzegorz Kostrzewa Zorbas, uczelnia Wistula dr Ryszard Machnikowski, UŁ Wojciech Moskwa, korespondent agencji Reuters Jerzy Maria Nowak, były ambasador RP przy NATO Grzegorz Cieślak, Centrum Badań nad Terroryzmem Collegium Civitas dr Kacper Gradoń, Katedra Kryminalistyki UW gen. Stanisław Koziej, szef BBN gen. Andrzej Matejuk, Komendant Główny Policji Jerzy Dziewulski, były antyterrorysta Wojciech Hermes, Radio Zet w Berlinie (rozmowa telefoniczna) prof. Michał Chorośnicki, UJ Katarzyna Drabig, dziennikarka mieszkanka Kopenhagi (rozmowa telefoniczna) Maciej Wierzyński, dziennikarz TVN24 Sebastian Kalitowski, ekspert ds. terroryzmu Tomasz Walat, korespondent tyg. Polityka (rozmowa telefoniczna) Rafał Pankowski, Stowarzyszenie <i>Nigdy Więcej</i> prof. Monika Płatek, wydział Prawa UW; Julia Pitera, PO; Marzena Machałek, PiS; Katarzyna Piekarska, SLD dr Kacper Rękawek, PISM, SWPS Paweł Urbanik, skandynawista Agnieszka Czajkowska, dziennikarka TVN24, autorka reportażu o BOA Rafał Pankowski, stowarzyszenie <i>Nigdy Więcej</i> Tomasz Aleksandrowicz, Centrum Badań nad Terroryzmem Przemysław Guła Paweł Zalewski, PO prof. Jacek Raciborski, socjolog UW Marcin Bogusławski, architekt, który przez wiele lat mieszkał w Norwegii dr Marek Cupryjak, US prof. Grzegorz Skommer, skandynawista UAM Michał Rzeszewicz, konsul honorowy Norwegii
24. 07
Grzegorz Gauden, Instytut Książki Łukasz Sankowski, uczestnik obozów młodzieżówek socjalistycznych Gromosław Czempiński, były szef UOP Tomasz Kozłowski, specjalista ds. wsparcia w sytuacjach kryzysowych Joanna Heidtman, psycholog

dr Jakub Godzimirski, antropolog społeczny Piotr Szram, prawnik Gabriela Bogusławka, przez dłuższy czas mieszkająca w Norwegii; Leszek Mellibruda, psycholog dr Paweł Moczydłowski, socjolog Janusz Rolicki, Fakt; Paweł Lisicki, <i>Rzeczpospolita</i> ; Cezary Michalski, <i>Europa</i> ; Jacek Czarnecki, <i>Radio Zet</i>
Maciej Maciejewski, Polak przebywający na wycieczce w Oslo w czasie zamachów Henryk Malinowski, dziennikarz mieszkający w Norwegii Marek Lenert, korespondent PR w Rzymie (rozmowa telefoniczna) Zbigniew Kuczyński, korespondent norweskiej gazety VG, Jerzy Dziewulski, były antyterrorysta prof. Ewa Łętowska, prawnik UW płk Jan Wilk, dr psychiatrii, Wojskowy Szpital Kliniczny

Aktorzy

Aktorów relacji stacji podzielić można na dwie kategorie: politycznych i niepolitycznych. Do politycznych należeli, jak wszędzie, reprezentanci władzy w Norwegii: premier Jens Stoltenber, minister sprawiedliwości, burmistrz Oslo. Aktorami politycznymi byli także składający kondolencje i deklarujący wsparcie przywódcy państw: prezydenci Stanów Zjednoczonych, Francji i Rosji; kanclerz Niemiec; premierzy Wielkiej Brytanii i Australii. Często występowali politycy polscy – prezydent Bronisław Komorowski, premier Donald Tusk, posłowie oceniający zwłaszcza polską politykę bezpieczeństwa, w tym działania antyterrorystyczne. W kategorii aktorów niepolitycznych dominowały ofiary zamachów, świadkowie wydarzeń. Szczególnie eksponowaną postacią był Adrian Pracoń. Kolejną grupę aktorów niepolitycznych stanowiły służby bezpieczeństwa i ratownicy. Wskazywano nie tylko na pracę instytucji norweskich ale i polskich (ABW, CAT). Transmitowano organizowane przez służby konferencje prasowe, emitowano oświadczenia policjantów i antyterrorystów. Wielokrotnie odwoływano się do tych wypowiedzi tak w serwisach informacyjnych jak w reportażach. Pokazywano osoby, które spontanicznie włączały się w akcję ratunkową. TVN24 nie traciła z pola widzenia przeciętnego obywatela – społeczeństwo norweskie, jego strukturę etniczną, zwyczaje. Donoszono o reakcjach na zamachy pojedynczych mieszkańców Oslo i Warszawy. Aktorem materiałów stacji był także terrorizm, ekstremalne grupy polityczne, przestępcy posługujący się terrorem, w tym zamachowiec norweski. Kilkakrotnie prezenterzy serwisów informacyjnych zadawali sobie, obecnym w studiu gościom pytanie, jak go nazwać – terrorystą, sprawcą, przestępcą. Kreślili jego portret psychologiczny próbując dociec – jak to możliwe?

Jakościowa analiza treści

Gatunki wypowiedzi dziennikarskiej

Gatunkom informacyjnym –relacjom, reportażom, sprawozdaniom, towarzyszyły transmisje z konferencji, rozmowy, komentarze. Tą obfitością rodzajową tłumaczy fakt, że wydarzenia w Norwegii były podejmowane we wszystkich audycjach stacji, emitowanych w badanym okresie. W *Szkle kontaktowym* przywoływali je widzowie, śląc sms-y i maile wyrażające współczucie, solidarność ale i zaniepokojenie czy wręcz strach przed rozprzestrzenianiem się przemocy w życiu publicznym. W audycjach gospodarczych i finansowych zastanawiano się nad ekonomicznymi konsekwencjami zamachów. W audycji Małgorzaty Łaszcz, *Łoża prasowa*, był to pierwszy komentowany temat.

Problematyka

Stacja relacjonowała wydarzenia w bardzo szerokim kontekście. Podejmowano zagadnienia z następujących grup tematycznych:

- bieżące relacje z zamachów w Norwegii i sposobów neutralizowania ich skutków
- reakcja świata na zamachy w Norwegii
- ocena działalności norweskich służb bezpieczeństwa
- stan przygotowania polskich służb bezpieczeństwa na zagrożenie terrorystyczne
- zagrożenie terroryzmem w świecie, Europie, Norwegii i Polsce
- ograniczanie praw obywatelskich ze względu na bezpieczeństwo wewnętrzne
- przyczyny i skutki działania radykalnych ugrupowań politycznych
- internet, jako źródło propagandy terrorystycznej, nietolerancji i brutalizacji życia społecznego
- język polityki językiem nienawiści
- struktura społeczeństw europejskich i norweskiego
- konsekwencje polityki multi-kulturowości
- norweski system polityczny
- norweski system prawny
- dostęp do broni w Norwegii, Europie, Polsce
- relacje ofiar zamachu
- sprawca

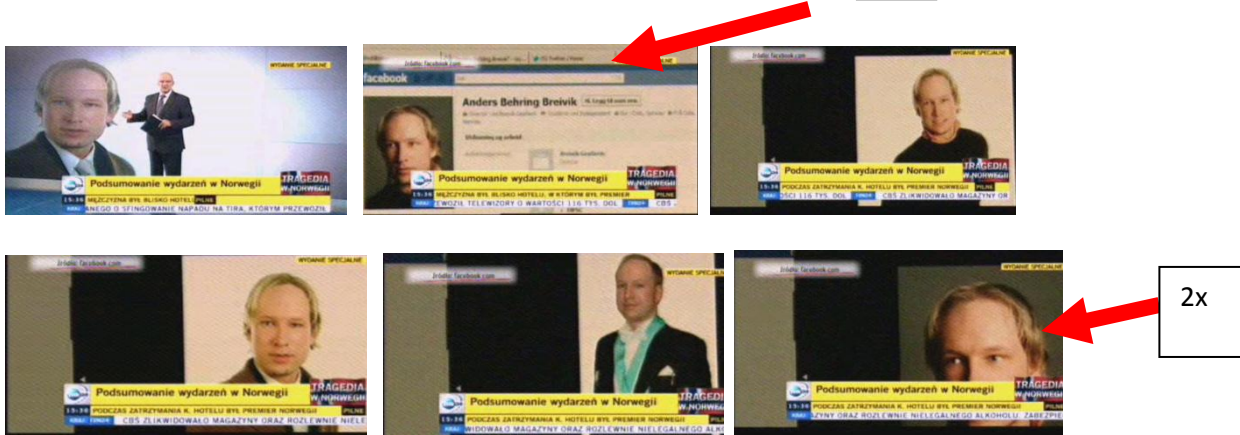
W badanym czasie sprawcę zamachów prezentowano w sposób umiarkowany. Przede wszystkim omawiano czyny, jakich dopuścił się zabójca. Poza pełnym nazwiskiem na antenie używano wobec niego takich określeń, jak: napastnik, zamachowiec, mężczyzna, człowiek o radykalnych poglądach, oszalały morderca, oprawca z wyspy Utøya. Wszelkim informacjom na jego temat towarzyszyły fotografie. Ponieważ ich liczba jest ograniczona TVN 24 stosowała różne modyfikacje, pomagające nieco zmienić, urozmaicić opatrzone już zdjęcia.

Manifest sprawcy z grubsza omawia specjalny wysłannik TVN24 w Oslo, Paweł Łukasik podkreślając, że zawarte w nim treści nie spotkały się w Norwegii z zainteresowaniem.

Prezentowano fotografie sprawcy

2x

2x

2x

Tabela
Częstotliwość użycia nazwiska sprawcy

dzień	Serwis informacyjny od 9.00	Serwis informacyjny 23. 07 od 14.00 /24. 07 od 14.30	23. 07. Tydzień wg Jacka 15.30 / 24. 07. 16.00 - Serwis inf.	Serwis informacyjny 23. 07 od 20.00/24. 07 od 20.30
23. 07	1	0	6	4
24. 07	0	0	9	5

Tabela

Częstotliwość pokazywania wizerunku sprawcy

dzień	Serwis informacyjny od 9.00 /8.30	Serwis informacyjny od 14.00 /14.30	23. 07 Tydzień wg Jacka - 15.30/ 24. 07. 16.00 – Serwis inf.	Serwis informacyjny 23. 07 od 20.00/24. 07 od 20.30
23. 07	8	0	14	9
24. 07	0	0	39	4

Tonacja materiałów

Każda. Takie spektrum poruszanych zagadnień, tyle form wypowiedzi, tak wreszcie zróżnicowane audytorium, że trudno nie posługiwać się i emocjami i racjonalnymi argumentami. Dominowały emocje: szok, strach, żal i wzruszenie.

23 lipca Jacek Pałasiński w swojej audycji *Tydzień wg Jacka* mówił: „*Wczoraj po południu nastąpił atak na Norwegię, najbogatszy i do niedawna wydawało się najspokojniejszy kraj Europy. Najbardziej otwarty, najbardziej tolerancyjny. Piekło zaczęło się o godzinie 15.26.*”

To audycja publicystyczna, komentarz odautorski dopuszczalny.

Tonacja materiałów dziennikarskich to jedna strona medalu. W przypadku TVN24 istotna jest i druga – totalny chaos, dezinformacja. Natłok newsów, podawanie do publicznej wiadomości wszystkich informacji, uzyskanych z oficjalnych i nieoficjalnych źródeł (tych drugich niesprawdzanych) – infotainment. TVN24 jest znakomitym przykładem na teorię N. Postmana o współcześnie obowiązującym kulcie jakichkolwiek informacji, prowadzącym do ich nadprodukcji.

3.2. Polsat News (Marta Jas-Koziarkiewicz)

Analizę sposobu relacjonowania wydarzeń z 22 lipca w Oslo i na wyspie Utøya w programie *Polsat News* przeprowadzono na podstawie dostarczonych nagrań programu, wyemitowanego w dniach 22-24 lipca 2011 roku. Łączny czas programu to 37,5 godziny, spośród których o interesujących wydarzeniach traktowało **13 godzin 47 minut i 14 sekund**.

Analizy wyodrębnionego materiału dokonano z wykorzystaniem jakościowej i ilościowej analizy zawartości. Opracowanie zostało skonstruowane chronologicznie, a programy w poszczególnych dniach omówione zostały z uwzględnieniem: stopnia uwidocznienia, źródeł i aktorów występujących w audycjach oraz podejmowanej tematyki.

3.2.1 Analiza programu *Polsat News* z 22 lipca 2011 roku

Analizie poddano 7,5 godziny nagrań programu *Polsat News* z dnia 22 lipca w godzinach 15:30-23:00. Materiały na temat wydarzeń stanowiły w tym okresie 1 godz. 50 minut 20 sekund (24,51% programu). Poświęcenie blisko ¼ czasu na prezentację wydarzeń w Norwegii pozwala na sformułowanie oceny, iż było ono najważniejszym tego dnia. Pojawiało się prawie we wszystkich programach przewidzianych ramówką, wyjątkiem były m.in. programy: *Biznes informacje* (19:29:58), *Interwencje* (19:34:36), *Polska magazyn reporterów kraj* (22:14:51) czy też serwisy sportowe.

Tabela

Czas i procentowy udział materiałów na temat wydarzeń w Norwegii w wybranych audycjach *Polsat News* 22 lipca

Nazwa audycji informacyjno-publicystycznej	Czas emisji audycji	Czas trwania materiałów na temat wydarzeń (min:s)	% procentowy udział materiałów na temat wydarzeń w audycji
<i>Wydarzenia</i>	15:50:00 – 16:08:53	0:17	3,18%
<i>Rozmowa wydarzeń</i>	16:11:51 – 16:27:55	9:55	36,81%
<i>Informacje</i>	16:30:36 – 16:50:55	6:52	29,53%
<i>Informacje</i>	17:00:00 - 17:20:00	10:58	54,83%
<i>Informacje</i>	17:31:48 – 17:52:56	16:51	79,73%
<i>Informacje</i>	18:00:01 –	4:56	24,83%

	18:19:52		
<i>Wydarzenia</i>	18:49: 58 - 19:16:57	3:45	13,89%
<i>Gość wydarzeń</i>	19:17:21 – 19:30:38	1:57	14,68%
<i>To był dzień</i>	19:59:31 – 20:45:12 20:49:25 - 20:52:04	38:22	68,64%
<i>Informacje dnia</i>	21:00:02 – 21:20:11	6:28	32,09%
<i>To był dzień na świecie</i>	21:29:59 - 21:53:24	11:36	66,73%
<i>Polska wydarzyło się</i>	22:30:01 – 22:39:32	3:45	39,40%

3.2.1.1 Stopień uwidocznienia tematyki w programach *Polsat News* 22 lipca 2011 r.

Relacje na temat wydarzeń w Norwegii przedstawiane były w pierwszych częściach audycji, zazwyczaj była to pierwsza wiadomość w serwisach informacyjnych, np. w audycji *Informacje dnia* o godz. 21. Prezentowanie informacji jako pierwszej zwiększa jej uwidocznienie. Podobną funkcję spełnia przypomnienie o wydarzeniach w trakcie audycji.

Informacje na temat wydarzeń w Norwegii w programie *Polsat News* po raz pierwszy pojawiły się na tickerze w dolnej części ekranu. Na żółtym tle zamieszczono tam o **15:46:22** komunikat następującej treści: „Eksplzja w centrum Oslo”, 6 sekund później: „Eksplzja w centrum Oslo. Silny wybuch przed budynkiem rządu są ranni”. Obydwa komunikaty poprzedzał wyraz „Pilne” umieszczony z lewej strony paska informacyjnego na czerwonym tle. W kolejnej audycji, *Wydarzenia* o godz. 15:50, nie zamieszczono materiału na temat sytuacji w Oslo, zabrakło ich również na tickerze. Jedynie prowadzący audycję podał tę informację jako pilną (17 s). Od godziny 16:11:55 na pasku informacyjnym tematyka norweska zaczyna dominować. Najczęściej pojawiają się informacje na temat liczby ofiar, fragmenty opisów wydarzeń, fragmenty wypowiedzi gości, korespondentów lub innych aktorów audycji czy też komunikaty władz, m.in.:

„Oslo/Eksplozja przed rządowym budynkiem. Są ranni. W budynku mieści się m.in. biuro norweskiego premiera”,

„Oslo/Eksplozja przed rządowym budynkiem. Są ranni. Wybuch wybił większość okien 17 piętrowego budynku”

„Wybuch zniszczył też okoliczne budynki, co najmniej 8 rannych”

„Norweskie Media: wybuch przypominał trzęsienie ziemi. Policjanci i strażacy szukają ofiar eksplozji”

„Zginęły co najmniej dwie osoby, siedem jest ciężko rannych”

„Zginęły 2 osoby, co najmniej 8 jest rannych”

„Policja: przyczyną wybuchu w dzielnicy rządowej była bomba”

„Doradca Premiera: to był zamach terrorystyczny. Sytuacja bardzo poważna”

„W zniszczonych budynkach uwięzieni są ludzie. Poinformował o tym przedstawiciel rządu H.K. Amundsen”.

Komunikaty na tickerze zmieniały się wraz z napływem kolejnych informacji. Podawana była różna liczba ofiar i rannych. Od 18:18:28 informacje na pasku uzupełniają doniesienia o wypadkach na wyspie Utøya. Pierwszy z komunikatów na ten temat brzmi: „Strzały w pobliżu Oslo”, po nim zamieszczane są kolejne, m.in.:

„Norweska Policja: strzały w pobliżu Oslo. Strzały padły podczas spotkania młodzieży”

„Norweska Policja: Strzały w Poblżu Oslo. Strzelano na spotkaniu młodzieżówki norweskiej Partii Pracy”

„Strzały w pobliżu Oslo, Brak informacji o ofiarach. Wg świadków, strzelała osoba przebrana za policjanta”

„Strzelanina na obozie młodzieżówki premiera. Norweskie media: co najmniej 4 zabitych; sprawcę ujęto.”

Od momentu zamieszczenia komunikatu na temat wydarzeń na wyspie Utøya, informacje na pasku dotyczą obydwu zdarzeń, tj. zamachu w Oslo i strzelaniny na wyspie.

Innym czynnikiem zwiększającym stopień uwidocznienia tematyki stosowanym przez redakcję jest przerywanie audycji w ich trakcie, po to by przekazać informacje na temat wydarzeń w Norwegii, np. przerwanie o 16:17:59 wywiadu z Wiesławem Leśniakiewiczem, Komendantem Głównym Państwowej Straży Pożarnej.

Kolejnym elementem wpływającym na uwidocznienie materiałów telewizyjnych jest obraz. W przypadku relacjonowania wydarzeń w Norwegii *Polsat News* wykorzystywał

materiały zdjęciowe pochodzące od innych nadawców lub mediów, a także z serwisów internetowych. Dominowały materiały filmowe przedstawiające miejsce zamachu w Oslo, działania służb ratunkowych i porządkowych oraz w późniejszych godzinach programu materiały prezentujące wyspę Utøya. Obraz wpływa na zwiększenie atrakcyjności materiałów. Oddziaływanie to jest jednakże ograniczone ze względu na wielokrotne powtarzanie materiałów filmowych.

Innym elementem wizualnym, wykorzystanym przez redakcję *Polsat News*, była plansza pojawiająca się przed informacjami o wydarzeniach w Norwegii: „Bomby w Oslo” (po raz pierwszy o 17:32:00).

3.2.1.2 Źródła informacji i aktorzy występujący w programie *Polsat News* 22 lipca

Należy zaznaczyć, że prowadzący w audycjach nadawanych w stacji *Polsat News* w trakcie programów podkreślali pochodzenie poszczególnych informacji, wskazując, że pochodzą one ze źródeł oficjalnych, nieoficjalnych czy relacji świadków. Najczęściej wskazanym źródłem była Agencja Reuters. Informacje z tego źródła wykorzystywane były w forszpanach, w materiałach filmowych, a także na tickerze. Spośród innych źródeł, z jakich korzystała stacja, wskazać należy norweski dziennik „Aftenposten” i publiczną stację NRK (Norsk rikskringkasting). To z tego pierwszego źródła pochodzi znaczna część zdjęć. W audycjach wydarzenia komentują również dziennikarze polskich mediów, m.in. Jerzy Haszczyński – szef działu zagranicznego „Rzeczpospolitej”, Rafał Kostrzyński - „Przekrój”.

Jednym z najczęściej pojawiających się aktorów w audycjach była korespondentka stacji *Polsat News* Izabela Alfredson. Relacjonowała ona wydarzenia, przekazywała najnowsze doniesienia na temat rozwoju sytuacji. Jej relacje pojawiały się w szczególności w serwisach informacyjnych, fragmenty jej wypowiedzi zamieszczano także na pasku informacyjnym. Również i ona w relacjach na temat wydarzeń wskazuje źródła.

W audycjach pojawiali się także eksperci. Tematem wydarzeń w Norwegii zajęli się m.in. Adam Czerniak - ekspert Invest Bank, Jerzy Dziewulski - specjalista ds. terroryzmu, gen. Roman Polko - były dowódca jednostki Grom, Piotr Sebastian Ślusarczyk - portal euroislam.pl, Dariusz Rosati - ekonomista, Kacper Rękawek - Polski Instytut Spraw Międzynarodowych. Jak widać eksperci nie są jedynie specjalistami ds. terroryzmu.

Kolejną grupą aktorów byli Polacy mieszkający w Norwegii. O wypowiedź poproszeni zostali m.in. Grzegorz Sowiński, Krzysztof Orleański, Marta Orleańska, Tadeusz Sowiński.

Grupą reprezentowaną w mały stopniu pierwszego dnia relacji byli przedstawiciele władz i służb. Jedyne reprezentantami tej grupy był generał brygadier Wiesław Leśniakiewicz, Komendantem Głównym Państwowej Straży Pożarnej, i Konsul RP w Oslo Marcin Spyrka.

Tabela

Goście programów i audycji informacyjnych w stacji *Polsat News* 22 lipca 2011 roku

gen. brygadier Wiesław Leśniakiewicz
Łukasza Warzechy – „Fakt”
Dariusz Rosati - ekonomista
Kacper Rękawek –Polski Instytut Spraw Międzynarodowych
Grzegorz Rybiński - Rektor uczelni Vistula
Jerzy Haszczyński – szef działu zagranicznego „Rzeczpospolitej”
Rafał Kostrzyński – tygodnik „Przekrój”
Adam Czerniak - Invest Bank

3.2.1.3 Tematyka podejmowana w audycjach

Do głównych wątków tematycznych podejmowanych w audycjach emitowanych 22 lipca w programie *Polsat News* zaliczyć należy: relacje na temat wydarzeń, reakcję społeczeństwa norweskiego, tło społeczno-polityczne, znaczenie wydarzenia dla Polski.

Pierwszy ze wskazanych tematów był dominującym. W relacjach mocno akcentowano źródła informacji. W opisie wydarzenia dominowały treści informacyjne. Mało było ocen czy interpretacji. Wydarzenia rekonstruowane były z pomocą wypowiedzi korespondentów, Polaków mieszkających w Norwegii i doniesień innych mediów. Należy zaznaczyć, że w przypadku korespondentów, pomimo zachęcania do spekulacji na temat wydarzeń, wzbraniają się oni przed formułowaniem ocen i interpretacji.

Relacje zawierały plastyczne opisy mające umożliwić wyobrażenie sobie scenarii wydarzeń, np. podkreślanie skali zniszczeń: wybite szyby, włączenie się alarmów przeciwpożarowych, eksplozja „tak silna, że uszkodziła okoliczne budynki”, rozrzucone

fragmenty budynków, ogniska pożaru. Często również wskazywano na chaos panujący po zamachu oraz konieczność umożliwienia działań służbom ratunkowym i porządkowym. Już o godz. 16:40 zamieszczono informacje na temat zaleceń władz: pozostanie w domu, unikanie skupisk ludzkich, unikanie komunikacji miejskiej.

W relacje na temat wydarzeń wplecione były również informacje na temat postawy Norwegów. Zgodnie z materiałami emitowanymi w stacji byli oni opanowani i spokojni. Wskazywano na ich zaskoczenie i niedowierzenie. Dodatkowo podkreślano powściągliwość w ocenie sytuacji przez norweskich obywateli, polityków, służby bezpieczeństwa i media. Ocen działań norweskich służb bezpieczeństwa dokonali polscy komentatorzy. J. Dziewulskiego i R. Polko wystawili pozytywną oceną działalnością służb i procedur bezpieczeństwa w Norwegii. Politykę władz norweskich w zakresie przeciwdziałania zagrożeniom terrorystycznym określili jako aktywną. Zastrzegając również, że zbyt wcześnie na oceny czy zamachu terrorystycznego można było uniknąć. Przywołali także informacje o aresztowaniu podejrzanych o planowanie zamachu terrorystycznego w 2010 roku oraz raporcie norweskich służb z 2011 r., w którym wskazano na możliwość przeprowadzenia zamachów. Jak podkreślał J. Dziewulski za zamach mogą być odpowiedzialni zarówno terroryści libijscy i z Kirgistanu, ale też neonaziści norwescy. Obydwaj eksperci są zgodni, że brak na razie dowodów na to by przesądzić, która z tych grup jest odpowiedzialna za zamach. Opinia ta różni się od oceny K. Rękawka. Ten ekspert skłaniał się do uznania fundamentalistów islamskich za sprawców zamachu. Ocenę tę, choć nie tak kategorycznie, podzielają J. Haszczyński - „Rzeczpospolita”, R. Kostrzyński – „Przekrój”.

Kolejnym z wątków tematycznych było tło społeczne i polityczne. Odniesienia do tego tematu znalazły się zarówno w materiałach informacyjnych, wywiadach, korespondencjach, jak i programach publicystycznych. Opisywana była sytuacja społeczna w Norwegii, ze szczególnym uwzględnieniem społeczności muzułmańskiej. Komentatorzy podkreślali, że Norwegii była swego rodzaju azylem dla Muzułmanów. Cieszyli się oni w tym kraju wysokim poziomem wolności, mogli podejmować działania, które w innych państwach, np. Wielkiej Brytanii, nie są dopuszczalne. Jak stwierdza Koszczyński Muzułmanie w Norwegii mają „klawe” życie. Norwegia pozostawała neutralna, z tego względu często stawała się miejscem schronienia radykałów islamskich. W opinii komentatorów przeprowadzenie zamachów w Norwegii było zaskakujące właśnie ze względu na otwartość tego państwa na inne kultury i politykę multikulturalizmu. Jednym z problemów związanych

ze środowiskiem muzułmanów wskazywanym przez ekspertów była sprawa mułły Krekara – „ekstremistycznego przywódcy religijnego”, który groził śmiercią norweskim politykom.

Kolejnym z nurtów pojawiających się w audycjach była polityka Norwegii na arenie międzynarodowej. Komentatorzy wskazywali, że, Norwegia nigdy nie uchylała się od angażowania w politykę międzynarodową. Była obiektem zainteresowania terrorystów ze względu na jej obecność w Libii i Afganistanie. To właśnie aktywność międzynarodowa państwa mogła spowodować atak. Mógł być on jednakże reakcją na śmierć Osamy bin Ladena czy też sygnałem ostrzegawczym dla innych państw lub organizacji, takich jak np. NATO. Celem ataku w tym przypadku mogło być wywołanie przerażenia w Europie i na Świecie.

Wydarzenia w Norwegii były również omawiane w kontekście ich znaczenia dla Polski oraz poziomu bezpieczeństwa w kraju. Na temat procedur reagowania kryzysowego szeroko traktuje wywiad z gen. brygadierem Wiesławem Leśniakiewicz - Komendantem Głównym Państwowej Straży Pożarnej. Wypowiedzi Komendanta mają walor informacyjny. Przedstawia on podstawowe informacje na temat działań służb w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa. W Polsce w jego opinii istnieją odpowiednie procedury i specjaliści. Wskazuje on także na znaczenie władz samorządowych w przypadku przeciwdziałania skutkom sytuacji zagrażających bezpieczeństwu oraz zaangażowanie służb krajowych, w przypadku gdy poziom zagrożenia jest znaczący. Kwestię bezpieczeństwa Polski podejmuje także R. Polko. W jego ocenie, wydarzenia w Norwegii powinny skłonić nas do refleksji i uzmysłwić, że zagrożenie jest rzeczywiste. Możemy stać się celem zamachu, ponieważ jesteśmy zaangażowani na arenie międzynarodowej. Dostrzeżenie tego jest istotne ze względu na organizowanie przez Polskę w 2012 r. Mistrzostwa Europy w Piłce Nożnej. Tematykę tę podjął także R. Kostrzyński. Jak podkreślał wydarzenia w Norwegii, mogą wywołać niepokój o to, że Warszawa może także stać się celem ataków.

3.2.2 Analiza programu *Polsat News* z 23 lipca 2011 roku

Analizie poddano 15 godziny nagrań programu *Polsat News* z dnia 23 lipca w godz. 8.00 – 23.00. Tematyce wydarzeń w Norwegii poświęcone zostało 8 godz. 2 minuty 5 sekund, co stanowiło 53,64% programu. Zagadnienie to nie zostało zaprezentowane tylko w nielicznych programach, jak. np. *Nie daj się fiskusowi* (16:41:10), a także serwisach sportowych i prognozach pogody.

Tabela

Czas i procentowy udział materiałów na temat wydarzeń w Norwegii w wybranych audycjach *Polsat News* 23 lipca

Nazwa audycji informacyjno-publicystycznej	Czas emisji audycji	Czas trwania materiałów na temat wydarzeń (min:s)	% procentowy udział materiałów na temat wydarzeń w audycji
<i>Informacje</i>	09:00:00 - 09:15:13	14:37	96,06%
<i>Informacje</i>	14:00:05 - 13:21:35	21:30	100%
<i>Informacje</i>	16:00:05 - 16:21:10	14:25	68,38%
<i>Informacje</i>	18:00:00 - 18:21:34	21:34	100%
<i>Wydarzenia</i>	18: 50: 03 - 19:16:29	10:36	40,12%
<i>To był dzień</i>	19:59:50 - 20:52:16	33:18	63,51%
<i>To był dzień na świecie</i>	21:30:02 - 21:57:55	19:09	68,68%

3.2.2.1 Stopień uwidocznienia tematyki w programach *Polsat News* 23 lipca 2011 r.

Zgodnie z wynikami przeprowadzonej analizy 23 lipca 2011 roku informacje na temat wydarzeń w Norwegii dominowały w programie analizowanej stacji. Temat ten, poza znaczącym udziałem w czasie poszczególnych audycji, był także wyróżniany poprzez sposób prezentacji.

Relacje na temat wydarzeń w Norwegii przedstawiane były w pierwszych częściach serwisów informacyjnych. Jedynym serwisem informacyjnym, w którym materiał na temat Norwegii nie został wyemitowany jako pierwszy była audycja *Informacje* o 18:30:05.

Specyficzna jest także forma wprowadzenia informacji. Materiały na temat Norwegii poprzedzała i kończyła specjalnie przygotowana czołówka. Składała się ona z materiału filmowego ze ścieżką dźwiękową (tzw. 100) pozbawionego komentarzy oraz z planszy tytułowych. Zabieg ten powoduje uwypuklenie materiałów w serwisach informacyjnych i pozyskanie uwagi odbiorcy. Tę formę wprowadzenia do tematu po raz pierwszy zastosowano w programie *Informacje* o 08:00:00.

Dolny pasek informacyjny wykorzystywany był w całym analizowanym programie. Informacje tam umieszczane z jednej strony przypominają wydarzenia z poprzedniego dnia, z drugiej natomiast odwoływały się do najświeższych informacji, np.:

- „Przed rządowym budynkiem w Oslo wybuchła bomba. W budynku mieści się m.in. biuro premiera”
- „Strzelanina na obozie partyjnej młodzieżówki. W strzelaninie zginęło co najmniej 80 osób”
- „Strzelanina na obozie partyjnej młodzieżówki. Napastnika ujęto, sprawca jest Norwegiem”
- „Premier Norwegii: Od II wojny światowej w naszym kraju nie popełniono zbrodni o takim zasięgu”
- „ABW: nie ma sygnałów o niebezpieczeństwie dla Polski”
- „Policja ujęła zamachowca. Ma on poglądy prawicowe i jest chrześcijańskim fundamentalistą”
- „Bomba z nawozu azotowego”
- „Profil zamachowcy na portalu społecznościowym”
- „Zamachowiec będzie oskarżony o «akt terroryzmu»”
- „Minister Jerzy Miller: Ataki w Norwegii bez wpływu na bezpieczeństwo w Polsce”
- „Podejrzany o ataki terrorystyczne w Norwegii należał do skrajnej Prawicowej Partii Postępu”.

Na tickerze informacje na temat wydarzeń dominowały do serwisu *Informacje* nadanego o godz. 18:30:05. Wtedy to tematyka norweska zastąpiona zostaje komunikatem o śmierci brytyjskiej piosenkarki Amy Winehouse. Tematyka zamachów w Norwegii powraca na pasek informacyjny po godz. 21, nie był już jednakże jedynym podejmowanym tam tematem.

W celu uatrakcyjnienia i uwypuklenia informacji na temat wydarzeń redakcja wykorzystuje także inne metody. Jedną z nich jest uzupełnianie wypowiedzi ekspertów zaproszonych do studia o materiały filmowe na temat wydarzenia.

Redakcja w tym samym celu stosowała ikony i infografiki. Schematy to mapy prezentujące półwysep skandynawski, Norwegię czy też odległość pomiędzy wyspą Utøya a stałym lądem. Podobną rolę odgrywały także graficzne formy mające wzbogacić materiał informacyjny w przypadku, gdy redakcja nie mogła uzupełnić ich o materiał filmowy.

Przykłady grafik i form graficznych w programie *Polsat News* 23 lipca 2011 r.

Materiały filmowe *Polsat News* na temat wydarzeń w Norwegii pochodzą od innych nadawców, m.in. z witryny internetowej dziennika „Aftenposten”. Zamieszczono również filmy z portalu Youtube. Większość spośród materiałów zdjęciowych nie jest podpisana, trudno więc ustalić ich źródło. Prezentowane są m.in. obrazy zniszczonego centrum Oslo, zdjęcia z wyspy Utøya, w szczególności prezentujące akcje ratunkową i poszkodowanych, zdjęcia sprawcy, zapis konferencji premiera Norwegii. Materiały są wielokrotnie powtarzane, nowe fragmenty filmowe pojawiają się rzadko.

3.2.2.2 Źródła informacji i aktorzy występujący w programie *Polsat News* 23 lipca

23 lipca wśród źródeł informacji wskazywanych przez stację *Polsat News* znalazły się media norweskie: dziennik „Aftenposten”, stacja telewizyjna NRK i agencja NTB (Norsk Telegrambyrå AS). Wskazane zostały także media zagraniczne, w tym brytyjski nadawca publiczny BBC oraz agencja Reuters. Prezentowane były również krótkie materiały na temat wydarzeń ze stacji Al Jazeera, Sky News, Rasia Today. Przywoływano także polski PAP i „Dziennik”, a wydarzenia podobnie jak w dniu poprzednim komentował dziennikarz „Rzeczpospolitej” J. Haszczyński. Pojawiały się także bliżej nieokreślone źródła medialne, jak np. dzienniki norweskie, media niemieckie, tytuły amerykańskie. Materiały pochodzące z mediów wykorzystywane były do wprowadzania informacji (forszpan) lub też podawania nowych danych dotyczących wydarzeń. Redakcja korzystała także z otwartych źródeł informacji, jak witryny Youtube, Googlemaps, a także portali społecznościowych: facebook i twitter.

Najczęstszym źródłem informacji na temat sytuacji w Norwegii, reakcji polityków i społeczeństwa norweskiego wobec wydarzeń była korespondentka stacji *Polsat News* Izabela Alfredson (na zdjęciu poniżej). Podobnie jak w dniu poprzednim jej wypowiedzi koncentrowały się na aktualnościach. Korespondentka wskazywała na charakter pozyskanych informacji (nieoficjalne, oficjalne).

W programach i serwisach informacyjnych pojawiło się szerokie grono komentatorów. Byli to zarówno eksperci ds. bezpieczeństwa, terroryzmu, naukowcy podejmujący tematykę skandynawską, ale również psychologowie.

Tabela

Goście programów i audycji informacyjnych w stacji *Polsat News* 22 lipca 2011 roku

dr Katarzyna Górak-Sosnowska – islamistka SGH
płk Leszek Artemiuk – Ekspert ds. zamachów bombowych
Jerzy Haszczyński – „Rzeczpospolita”
dr Jakub Godzimirski – norweski Instytut Spraw Międzynarodowych
gen. Andrzej. Matejuk – Komendant Główny Policji
Grzegorz Cieślak – ekspert do spraw terroryzmu Collegium Civitas
dr Krzysztof Liedel – ekspert ds. terroryzmu, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego
dr Marek Madej – ekspert ds. terroryzmu, Instytut Stosunków Międzynarodowych
dr Juliusz Żebrowski – ekspert ds. Skandynawii
Łukasz Mankowski - Centrum Terapii i Interwencji Kryzysowej
Gen. Roman Polko – były dowódca Wojskowej Formacji Specjalnej GROM
Krzysztof Kubiciel - ekspert ds. bezpieczeństwa i sytuacji kryzysowych
dr Rafał Pankowski - redaktor magazynu „Nigdy Więcej” Collegium Civitas
prof. Brunon Hołys – kryminolog, Rektor Wyższej Szkoły Menadżerskiej w Warszawie
prof. Ryszard Machnikowski - specjalista ds. terroryzmu, Uniwersytet Łódzki
dr Ireneusz Siudem - psycholog Uniwersytet Marii Skłodowskiej-Curie
dr Krzysztof Orleański – Politechnika w Trondheim,
dr Paulina Horbowicz - Katedra Skandynawistyki UAM, SWPS
Zbigniew Pisarski - Fundacja im. Kazimierza Pułaskiego,
dr Kacper Rękawek – Polski Instytut Spraw Międzynarodowych

W relacjach wykorzystywane są także wypowiedzi Polaków mieszkających w Norwegii, a także wypowiedzi Polaków solidaryzujących się z Norwegami.

23 lipca zwiększa się liczba podmiotów i aktorów politycznych. Pojawiają się wypowiedzi i komentarze polityków polskich i zagranicznych. W pierwszej części dnia do godz. 15 najczęściej cytowane są wypowiedzi polityków zagranicznych, m.in. Jensa Stoltenberga, Davida Camerona, Guido Westerwelle, Baracka Obamy, Julii Gillard oraz przedstawicieli Unii Europejskiej: Jose Manuel Barroso i Jerzego Buzka. W późniejszym czasie zwiększa się udział wypowiedzi polskich polityków. Najczęściej cytowany jest wpis na twitterze Radosława Sikorskiego oraz komentarze zamieszczone w blogach innych polskich polityków: Tomasza Kality (SLD), Pawła Grasia (PO). W programach informacyjnych wydarzenia komentują m.in. Donald Tusk

(PO), Janusz Poncyliusz (Polska Jest Najważniejsza), Jarosław Gowin (PO), Joachim Brudziński (PiS).

W programie pojawiają się również przedstawiciele służb. Relacja z konferencji prasowej Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego relacjonowana jest w programie na żywo. Informacje w jej trakcie prezentują: płk Zbigniew Muszyński, kpt. Paweł Chomentowski, kpt. Piotr Durbajło. Wypowiedzi przedstawicieli ABW są później wielokrotnie cytowane, w szczególności te dotyczące poziomu bezpieczeństwa w Polsce.

3.2.2.3 Jakościowa analiza audycji prezentowanych w programie *Polsat News* 23 lipca

Wśród najczęściej pojawiających się tematów podejmowanych w programach stacji 23 lipca wskazać należy: opis wydarzeń, informacje o sprawcy zamachu, ocenę sytuacji społeczno-politycznej w Norwegii, kwestię bezpieczeństwa międzynarodowego oraz bezpieczeństwa Polski.

Jednym z głównych tematów był opis wydarzeń, jakie miały miejsce 22 lipca w Norwegii. W programach wydarzenia przypomniane były chronologicznie, relacje budowano w oparciu o materiały filmowe i relacje świadków. W trakcie programu wprowadzano nowe informacje, np. spekulacje mediów na temat drugiego zamachowcy, relacja z konferencji prasowej Premiera Norwegii, odwiedzin na wyspie Utøya Premiera i pary królewskiej, informacje na temat zatrzymania na wyspie mężczyzny z nożem (w serwisie o 13), zarządzeniu w Oslo ewakuacji centrum handlowego i ambasady. W trakcie dnia zmienia się podawana przez stację liczba ofiar zamachów, od 80 do „nawet” 100 osób. Informowano również o szybkości reakcji policji. Komentatorzy zaproszeni do audycji podjęli próbę oceny działań policji norweskiej. W ocenie płk L. Artemiuka Norwegia przygotowana jest do zapobiegania skutkom, a nie przeciwdziałania zamachom. Oceniano także szybkość reakcji służb. Opinie komentatorów nie są zgodne (Cieślak – 30 minut wynikało ze specyfiki miejsca, Kubiciel – zbyt późny czas reakcji). Wielu ekspertów wskazywało na błędy popełnione przez organizatorów obozu Partii Pracy - niewystarczająca ochrona i zaplecze medyczne, brak procedur.

Materiały uzupełniane były o informacje na temat sprawcy zamachu. Zgodnie z relacjami stacji sprawcą był 32 letni Norweg Anders Behring Breivik, „blondyn o niebieskich oczach”. W kolejnych programach prezentowane były pogłębione informacje dotyczące jego

osoby. Zgodnie z nimi to osoba o skrajnie prawicowych poglądach, posiadająca gospodarstwo rolne i w związku z tym dostęp do nawozów sztucznych, z których mógł wyprodukować bombę. Breivik był byłym członkiem Partii Postępu i członkiem koła myśliwskiego, posiadał legalnie broń. Dziennikarze stacji dokonują także analizy wpisów sprawcy na portalach internetowych. Podkreślają jego prawicowe poglądy, wskazują na upodobania kulturalne. Komentatorzy zastanawiając się nad motywami sprawcy przychylają się do stanowiska, iż był on chory psychicznie, a jego działanie motywowała nienawiść do emigrantów i sprzeciw wobec otwartej polityki władz (Hołys). Jak zauważył dr Siudem – w psychologii mamy przykłady skutecznego działania sprawców chorych psychicznych. Poszukiwał on także źródeł takich zachowań (środowisko i media).

Na kanwie wydarzeń w Norwegii analizowana była sytuacja społeczno-polityczna w tym kraju. Komentatorzy podkreślali otwartość norweskiego państwa na różne grupy oraz rosnącą grupę emigrantów. Omawiana była także scena polityczna w Norwegii. W ocenie Godzimirskiego Norwegia jest typowym państwem o zróżnicowanych poglądach, do tej pory jednak skrajna prawica nie dawała niepokojących sygnałów. Wiele miejsca poświęcono na opis i ocenę działań Partii Postępu. Zgodnie z wypowiedzią Pańkowskiego „populistyczna” Partia Postępu uzyskuje poparcie na poziomie 20%, obok niej działają marginalne grupy, np. Stop Islamizacji Norwegii. Pomimo tego, że nie są one liczne mogą być groźne. Ich ideologia opiera się na propagowaniu obaw przed zagrożeniem islamizacją, zagrożeniem charakteru narodowego, propagują one hasła czystości kultury i jednolitości kulturowej. Komentatorzy podkreślali, że spór pomiędzy partiami nie dotyczy jedynie kwestii emigrantów, ale także zagadnienia wykorzystywania dochodów ze sprzedaży zasobów naturalnych.

W kontekście wydarzeń w Norwegii podejmowany był także temat terroryzmu i ekstremizmu międzynarodowego. Komentatorzy zwrócili uwagę na pojedynczych zamachowców i tzw. ekstremizm lokalny (Cieślak, Madej), któremu trudniej jest przeciwstawić się. Jak akcentował Machnikowski zamach w Norwegii podobny jest do tego w Oklahoma City z 1995 r. (porównanie to wielokrotnie pojawia się w materiałach i wypowiedziach ekspertów) i to kwestia przypadku, że Breivik pojawił się w Norwegii. Komentatorzy wskazywali także na pojawienie się nowego typu zamachowcy: chrześcijańskiego fundamentalisty. Jak ocenił np. Liedel w przypadku, gdy zamach popełnia osoba chora psychicznie ciężko jest temu przeciwdziałać. Zamach taki może zdarzyć się wszędzie, także w Polsce. Omawiane było również zagadnienie osobowości psychopatycznej.

Ostatnim z tematów szerzej podejmowanym w programie *Polsat News* jest bezpieczeństwo Polski. Temat ten pojawił się w związku z konferencją zorganizowaną przez Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego. Przedstawiciele Agencji przekazali informacje na temat oceny poziomu bezpieczeństwa oraz decyzję o nie podnoszeniu poziomu zagrożenia w Polsce. Jak podkreślali nie ma powodów wprowadzania dodatkowych patroli, zwiększenia kontroli PKP, dworców, lotnisk. Akcentowali także dobrą współpracę pomiędzy podmiotami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo państwa, m.in. Rządowym Centrum Bezpieczeństwa, Biurem Ochrony Rządu, MSZ, Policją, a także służbami norweskimi. Informacja ta była wielokrotnie powtarzana w serwisach informacyjnych i na pasku informacyjnym. Przedstawiciele służb komentowali również informacje o filmie zamieszczonym w internecie sugerującym, że w Polsce były osoby mogące coś wiedzieć o zamachu. Kwestii bezpieczeństwa Polski dotyczyła także część komentarzy. I tak np. płk L. Artemiuk uznał, że Polska jest niedostatecznie przygotowana wobec zagrożeń, brakuje nam zorganizowania oraz kultury bezpieczeństwa. W jego ocenie musimy założyć, że Polska będzie celem zamachu. Tylko takie założenie pozwoli na przygotowanie się do zagrożeń i zapewni odpowiednią wysokość środków finansowych. Pogląd ten podzielił Cieślak. Jak podkreślał w Polsce należy zintensyfikować działania edukacyjne w zakresie bezpieczeństwa. Służby odpowiedzialne za bezpieczeństwo „debatują na jego temat”, jednak nie przekłada się to na umiejętność reagowania obywatela. Z oceną tą zgodzili się gen. Polko i Liedel, dla których istotnym aspektem bezpieczeństwa w kraju jest budowa przez obywateli bezpiecznego środowiska wokół siebie.

3.2.3 Analiza programu *Polsat News* 24 lipca 2011 roku

Ponad 1/4 materiałów nadanych przez stację *Polsat News* w dniu 24 lipca poświęcona została prezentacji lub omówieniu wydarzeń w Norwegii. Spośród 15 godzin programu poddanego analizie interesującą tematykę podjęto w trakcie 3 godz. 54 min. 49 s, co stanowiło 26,09% analizowanego programu. W niektórych program analizowany temat nie został podjęty (np. *Polska Magazyn Reporterów*, 22:23:15).

Tabela

Czas i procentowy udział materiałów na temat wydarzeń w Norwegii w wybranych audycjach *Polsat News* 24 lipca

Nazwa audycji informacyjno-publicystycznej	Czas emisji audycji (min: s)	Czas trwania materiałów na temat wydarzeń (min:s)	% procentowy udział materiałów na temat wydarzeń w audycji
<i>Informacje</i>	09:00:14 – 09:13:10	7:56	61,34%
<i>Narożnik „Newsweek Polska”</i>	10:19:50 - 10:56:16	10:00	37,83%
<i>Informacje</i>	14:00:05 – 14:23:08	11:45	50,98%
<i>Informacje</i>	16:00:00 – 16:23:24	17:21	74,15%
<i>Informacje</i>	18:00:03 – 18:18:27	7:42	41,82%
<i>Wydarzenia</i>	18.50.04 - 19.16.40	8:41	32,64%
<i>To był dzień</i>	19:59:40 - 20:44:50 20:49:30 – 20:52:45	27:09	56,08%
<i>To był dzień na świecie</i>	21:30:11 – 21:55:29	9:25	61,55%

3.2.3.1 Stopień uwidocznienia tematyki w programach *Polsat News* 24 lipca 2011 r.

Analizując program stacji *Polsat News* dostrzec można, że temat ten był jednym z wiodących. Pojawiał się w większości audycji, a jego ekspozycja zwiększała się w związku z wykorzystaniem metod służących uwypukleniu treści.

O uwypukleniu materiałów decyduje ich miejsce w programie. 24 lipca w programach stacji wydarzenia w Norwegii omawiane były w większości programów jako pierwsze. Z czasem jednak ich miejsce w serwisach informacyjnych zmienia się i ustępują one miejsca najświeższym doniesieniom, m.in. o zatrzymaniu Bombera w Krakowie czy wybuchu gazu, np. spośród 26 serwisów *Informacje* zawartych w programie stacji od 8 do 15, wiadomość na

temat wydarzeń w Norwegii 18rotnie podana została jako pierwsza wiadomość w serwisie, 6rotnie jako druga, a 2rotnie jako 3.

Jedną z form, wykorzystywaną już wcześniej w związku z prezentowaniem wydarzeń w Norwegii, jest sposób wprowadzenia informacji - zapowiedź filmowa złożona z filmów z wydarzeń pozbawiona komentarzy ze specjalną planszą tytułową.

Ticker wykorzystywany był w programie 24 lipca w mniejszym stopniu niż w dniach poprzednich. Informacje tam zamieszczone w pierwszej części dnia przede wszystkim przypominały o wydarzeniach, po godzinie 13 dotyczyły działań Policji w Oslo oraz nowych informacji w sprawie. Przez cały dzień informacje o wydarzeniach w Norwegii nie były jedynymi pojawiającymi się na pasku informacyjnym. Tematyka ta „wypierały” informacje na temat kolejnych wydarzeń, a nawet prognoza pogody, w niektórych programach na tickerze informacje o Norwegii nie pojawiały się. Poniżej przedstawiono wybrane komunikaty umieszczone na tickerze:

„J. Stoltenberg: cały czas trwają poszukiwania zaginionych po ataku”

„Norwegia/Podejrzany ws. zamachu: moje czyny potworne, ale konieczne”

„Norwegia/92 ofiary zamachów”

„Norweska policja: zamachowiec będzie oskarżony o akt terroryzmu”

„ABW: nie ma potrzeby podniesienia poziomu zagrożenia terrorystycznego”

„MSZ: nie ma doniesień, by w zamachach w Norwegii ucierpieli Polacy”

„Norwegia/Podejrzany twierdzi, że działał sam. Zatrzymany mężczyzna zastrzelił 85 osób na wyspie Utøya”

„Sky News/ Zatrzymania ws. ataków w Norwegii. Norweska policja zatrzymała 6 osób w związku z atakami”

W programach stacji wykorzystywano także inne metody służące uatrakcyjnieniu przekazu, np. uzupełnianie wypowiedzi ekspertów materiały filmowe, graficzne przedstawianie informacji (dotyczące dziennika i manifestu sprawcy).

Przykłady grafik i form graficznych zamieszczonych w programie *Polsat News 24 lipca 2011 r.*

Materiały filmowe wykorzystywane w programach stacji były wielokrotnie powtarzane. W większości pochodziły od nadawców zewnętrznych, jak np. witryny internetowej dziennika „Aftenposten”. Przedstawiały centrum Oslo po zamachu, materiały filmowe z wyspy Utøya, materiały z konferencji prasowych czy też zdjęcia archiwalne dotyczące wcześniejszych zamachów.

3.2.3.2 Źródła informacji i aktorzy występujący w programie *Polsat News 24 lipca*

Podobnie jak w dniach poprzednich stacja informuje o źródłach informacji. Wśród nich wskazywane są media: dziennik „Aftenposten”, a także agencja informacyjna PAP (to z tego źródła pochodzą informacje o działaniach policji w Oslo 24 lipca), Sky News i Radio TOK FM. W programach przywoływane są również inne media: BBC, Rasia Today i Al Jazeera. Nie są one jednak źródłami informacji, a ich serwisy wykorzystywane są jedynie w celu uatrakcyjnienia przekazu. Jak już zaznaczono wykorzystywane są materiały filmowe

„Aftenposten”. Wiele z informacji podawanych w serwisach informacyjnych pochodzi z portali społecznościowych: facebook i twitter (głównie na temat sprawy).

Wydarzenia w stacji komentuje szerokie grono zaproszonych gości. Media reprezentowane są przez Łukasza Lipińskiego z „Gazety Wyborczej”. Inni goście zaproszeni do studia to przede wszystkim eksperci z zakresu psychologii oraz politycy.

Wypowiedzi polityków przywoływane są także w serwisach informacyjnych. Wśród polskich polityków najczęściej wskazywani są: Radosław Sikorski, Donald Tusk, Janusz Zemke (SLD), a wśród zagranicznych Jens Stoltenberg, David Cameron i Guido Westerwelle.

Kolejna grupa aktorów, pojawiająca się w relacjach to reprezentanci krajowych służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo. Wykorzystywane są znane już wystąpienia przedstawicieli ABW: płk Zbigniewa Muszyńskiego i kpt Pawła Chomentowskiego.

Obok tego rodzaju źródeł wykorzystywane są także własne korespondencje, w większości są to połączenia z reporterką stacji w Norwegii Izabelą Alfredson.

Tabela

Goście programów i audycji informacyjnych w stacji *Polsat News* w dniu 24 lipca 2011 r.

dr Magdalena Kaczmarek – psycholog kryzysu
Maria Rotkiel - psycholog
o. Stanisława Tasiemski - KAI
Łukasz Lipiński – „Gazeta Wyborcza”
Maciej Sopyło – Grupa Horyzont przeciw karze śmierci
Maria Rotkiel - psycholog
prof. Andrzej Burewicz – UAM Wydział Chemii
dr Leszek Mellibruda – psycholog
Jerzy Dekker – komentator spraw zagranicznych
Andrzej Jonas – komentator spraw zagranicznych
Paweł Zalewski (PO)
Andrzej Duda (PiS)
Janusz Zemke (SLD)
Małgorzata Kidawa-Błońska (PO)
Janusz Piechociński (PSL)
Tadeusz Iwiński (SLD)
Paweł Kowal (PJN)
Zbigniew Kuźmiuk (PiS)

Polsat News przywołuje również wypowiedzi Polaków mieszkających w Norwegii i świadków wydarzeń. Często także sięga do wypowiedzi osób solidaryzujących się z ofiarami, zarówno Polaków jak i Norwegów.

3.2.3.3 Jakościowa analiza audycji prezentowanych w programie *Polsat News* 24 lipca

W programie stacji *Polsat News* podejmowane są zróżnicowane tematy. Uwaga w serwisach informacyjnych skupiona jest na relacjach na temat wydarzeń z 22 lipca, uzupełnionych o aktualności oraz próbę nakreślenia profilu sprawcy. W komentarzach gości obok tych tematów podejmowane są także kwestie bezpieczeństwa i współpracy międzynarodowej oraz bezpieczeństwa Polski.

Jeden z tematów prezentowany w audycjach stacji to opis zamachów. Redakcja koncentrowała się na prezentacji skutków wydarzeń, akcentowane są doniesienia o liczbie zabitych i rannych oraz na temat prowadzonej akcji ratunkowej. Zamach w Oslo porównywany był z tymi przeprowadzonymi w 1995 r. w Oklahoma city – odwołania do tego wydarzenia pojawiają się też w komentarzach gości. Dodatkowo prezentowane są doniesienia na temat ujęcia sprawcy i działań policji. W tym kontekście zwrócić należy uwagę na podjęcie w programach stacji zagadnienia szybkości reakcji policji norweskiej, która na wyspę przybyła 1,5 godz. od zgłoszenia. Przedstawiane są komunikaty policji – problem z łodzią i dotarciem na wyspę, konieczność przygotowania jednostki specjalnej. Policja przyznaje się do pełnienia błędów. Innym wątkiem w ramach tego tematu są informacje o zatrzymaniu sprawcy i prowadzeniu dochodzenia. Podkreśla się, że śledztwo jest skomplikowane i koncentruje się na określeniu czy zamachowiec działał sam. Duża część prezentowanych informacji to aktualności. W materiałach mowa o akcji jednostki specjalnej DELTA i zatrzymaniu w Oslo osób mogących mieć związek z zamachami, później o zwolnieniu wszystkich 6 zatrzymanych. Relacje dotyczą także uroczystości żałobnych w Oslo. Do aktualności zaliczyć należy doniesienia na temat przesłuchania Breivika, przyznania się przez niego do działań, ale nie do przestępstwa oraz karze, jaka może go spotkać.

Stacja próbuje na podstawie uzyskiwanych informacji przedstawić charakterystykę sprawcy. Element ten podejmowany jest we wszystkich materiałach w serwisach informacyjnych. Jego wizerunek konstruowany jest na podstawie jego wpisów w internecie, w szczególności portali społecznościowych oraz napisanego przez niego manifestu: *2083 Europejska Deklaracja Niepodległościowa*. Zgodnie z opisem redakcji sprawca to 32 letni mężczyzna o radykalnych prawicowych poglądach. Jak informuje stacja manifest Andersa

Behringa Breivika zawiera antyislamskie treści, autor odwołuje się w nim do wypowiedzi filozofów i myślicieli uzasadniających jego sprzeciw wobec multikulturalizmu. Breivik instruuje w nim brytyjskich radykałów, w jaki sposób prowokować młodych islamistów, wzywa do wojny rasowej. Inne treści zawarte w manifestie, a przybliżone przez *Polsat News*, to odniesienie do Jana III Sobieskiego, pozytywnie ocenianego przez sprawcę, i Benedykta XVI uznanego przez zamachowcę za zbyt uległego wobec islamu.

Temat osobowości i motywów zamachowcy podejmują także goście. Psychologowie czynią to mówiąc o psychopatycznej osobowości. Podkreślają jego ideologiczne przekonania i to, że działał realizując swoją misję. Zwracają również uwagę, że zaburzenia i choroba psychiczna nie wykluczają umiejętności planowania. W ich ocenie osoby takie trudne są do rozpoznania w społeczeństwie, ciężko też bronić się przed ich działaniami (Kaczmarek). Podobnie postępowanie sprawcy ocenia Hołys. W jego ocenie dokonał on przestępstwa z nienawiści, a jego działania pozwalają na wstępną ocenę, iż posiada on osobowość psychopatyczną. Rozważania psychologów uzupełnia komentarz Lityńskiego. Również i on wskazuje, że Breivik był człowiekiem z misją. Podkreśla, że próbował on podejmować działania legalne, jednakże nie przynosiły one oczekiwanych przez niego rezultatów. Komentator ten akcentuje, że działania zamachowcy mogą znaleźć naśladowców ze względu na zainteresowanie mediów, a dyskusja na temat manifestu Breivika to jego zwycięstwo.

Kolejny z tematów omawianym w programach stacji to kwestia bezpieczeństwa i współpracy międzynarodowej. Temat ten podjęty zostaje w związku z propozycją ministra MSZ Danii wprowadzenia europejskiego pozwolenia na broń. W programach wobec tej propozycji ustosunkowują się politycy i komentatorzy, wskazując na wady i korzyści wynikające z tego rozwiązania. Zwracają oni uwagę na to, że zamach w Norwegii uświadamia nam konieczność dostrzeżenia niebezpieczeństwa, nie jak dotychczas w środowiskach radykałów islamskich, ale wśród radykalnych środowisk we własnych krajach. Lokalny lub wewnętrzny radykalizm to nowe wyzwanie dla służb bezpieczeństwa (Zemke), który dotyczy wszystkich państw UE (Szczerba). W komentarzach goście i aktorzy programów wielokrotnie odwołują się do zamachu terrorystycznego w Oklahoma City z 1995 r.

Ostatnim z tematów pojawiających się w audycjach jest kwestia bezpieczeństwa Polski. Stacja informuje o ocenie przez ABW sytuacji i wydaniu przez nią uspokajającego komunikatu na temat braku konieczności podniesienia poziomu zagrożenia bezpieczeństwa w Polsce. W materiałach redakcyjnych wskazuje się, że bezpieczeństwo publiczne zależy od nas

samych: obserwowania otoczenia i informowania o sytuacjach wzbudzających nasze podejrzenia. Dodatkowo w wywiadzie z posłem Michałem Szczerbą (PO), członkiem sejmowej komisji spraw zagranicznych, pojawiają się informacje o pracach nad ustawą o stanach nadzwyczajnych.

3.2.4 Ton wypowiedzi w audycjach emitowanych w stacji Polsat News

W relacjach na temat wydarzeń w Norwegii dominuje obojętny ton wypowiedzi, wykorzystywana jest argumentacja racjonalna. W serwisach informacyjnych i innych audycjach prowadzący i korespondenci stacji koncentrują się na prezentowaniu faktów, mało jest ocen i interpretacji zabarwionych emocjonalnie. Nie oznacza to jednak, że ich brak.

Jedną z form emocjonalizacji przekazu jest sposób zadawania pytań lub dopowiedzenia sugerujące gościom lub osobom relacjonującym wydarzenie określone oceny. Jako przykłady tego rodzaju praktyk wskazać można następujące wypowiedzi: „Czyli jest bardzo poważna sytuacja” (*Informacje* z 22 lipca, początek audycji -17:31), „Czy czuje się strach” (*Informacje* z 23 lipca, początek audycji -9:00), „Czy Europa powinna żyć w poczuciu strachu” (*Informacje* z 23 lipca, początek audycji -14:00), „Rajska wyspa zamieniła się w jednej chwili w prawdziwe piekło” (*To był dzień*, 23 lipca, początek audycji -19:59), „To mi się wydaje potwornie nienormalne” (*To był dzień*, 24 lipca, początek audycji -19:59).

W programach stacji emocje w przekazach wprowadzane są również z wykorzystaniem porównań i zestawiania sytuacji poprzedzającej zamach z nim samym. Zamach prezentowany jest wówczas jako wydarzenie przełomowe, np. „Rajska wyspa zamieniła się w jednej chwili w prawdziwe piekło” i „Dzień jak co dzień, po takiej tragedii trudno sobie wyobrazić” (*To był dzień*, 23 lipca, początek audycji -19:59), „Masakra oznacza pożegnanie z mitem doskonałego, otwartego i bezpiecznego” (*Informacje*, 24 lipca, początek emisji 9:00).

Warto również zwrócić uwagę na język, jakim posługują się dziennikarze stacji. Szczególnie emocjonalne zabarwienie mają wypowiedzi dotyczące wydarzeń, wykorzystane rzeczowniki jak i przymiotniki posiadają charakter ocenny. Poniżej przedstawiono wybrane fragmenty wypowiedzi o emocjonalnym zabarwieniu.

Tabela

Wypowiedzi o charakterze ocennym w programie stacji Polsat News

Data	Informacje 9.00	To był dzień	To był dzień na świecie
22 lipca		„w Norwegii szok ” „bardzo nieprzyjemny widok”	„ chaos i przerażenie tak wyglądała stolica Norwegii” „skutki, oprócz tych oczywistych, które widzimy na dramatycznych zdjęciach” „ potężny wybuch wstrząsnął centrum Oslo”
23 lipca	„ tragiczny dzień w historii narodu norweskiego” „wybuchła panika, chaos ” „ Dramatyczne sceny, które rozegrały się wczoraj w Norwegii”	„ szok, chaos, panika ” „Rajska wyspa zamieniła się w jednej chwili w prawdziwe piekło ” „czy w innych miastach w Norwegii jest ten sam szok, strach ” „Skąd się bierze niewiara Norwegów w przemoc, agresję ” „Największa masakra dokonana przez jednego człowieka tym straszliwsza, że popełniona w państwie właściwie nie znającym zbrodni politycznych”	„ Horror i barbarzyństwo tak cały świat określa piątkową masakrę
24 lipca	„ rozstrzelanie uczestników” „ Masakra oznacza pożegnanie z mitem doskonałego, otwartego i bezpiecznego państwa”	„ szaleniectwo z poczuciem misji ” – tytuł tematu „To mi się wydaje potwornie nienormalne ”	„ masakra na wyspie Utoya”, „świadkowie masakry”, „ten dramat”, „Szokująca zbrodnia młodego zamachowca” „Norwegia nie może otrząsnąć się z szoku ”

Emocje pojawiają się również na pasku informacyjnym.

Solidarność i współczucie to kolejny z tonów wypowiedzi prezentowany w materiałach. Zastrzec jednak należy, iż pojawia się on przede wszystkim w wypowiedziach

gości, komentatorów lub też cytowanych wypowiedziach aktorów politycznych, np. Jerzego Buzka.

3.2.5 Anders Behring Breivik - prezentacja w programach stacji.

W analizowanym materiale stacji Breivik prezentowany jest 23 i 24 lipca. Prezentacja ta jest umiarkowana w poszczególnych programach, jednakże ze względu na wielokrotne

powtarzanie tych samych informacji stopień ich uwypuklenia wzrasta. Warto zaznaczyć, że Breivik przedstawiany jest głównie na podstawie zamieszczonych przez niego wpisach na portalach społecznościowych.

Stacja mówi o nim w dwóch kontekstach. Pierwszym z nich jest prezentacja ogólnych informacji – wiek, zawód zainteresowania, drugim próba analizy portretu psychologicznego – tu wypowiedzi ekspertów. Te dwa kręgi tematyczne wzbogacają informacje na temat manifestu zamachowcy.

Stacja w materiałach i programach posługuje się zarówno imieniem i nazwiskiem Breivika, wykorzystuje również inne określenia. Podobnie dzieje się na pasku informacyjnym. Większość spośród nich ma charakter ocenny.

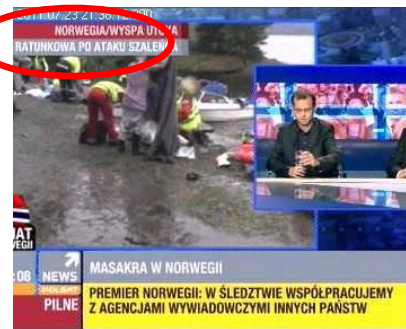

Tabela
Częstotliwość użycia nazwiska sprawcy

Dzień	Nazwa audycji informacyjno-publicystycznej	Początek audycji	Częstotliwość
23 lipca	<i>Informacje</i>	09:00:00	1
	<i>Informacje</i>	14:00:05	2
	<i>Informacje</i>	16:00:05	3
	<i>To był dzień</i>	19:59:50	3
	<i>To był dzień na świecie</i>	21:30:02	1
24 lipca	<i>Informacje</i>	09:00:14	6
	<i>Informacje</i>	14:00:05	8
	<i>Informacje</i>	16:00:00	13
	<i>To był dzień</i>	19:59:40	8
	<i>To był dzień na świecie</i>	21:30:11	3

Tabela
Wybrane określenia jakimi posługiwała się stacja wobec Andersa Behringa Breivika

Data	Nazwa audycji informacyjno-publicystycznej	Początek audycji	Wykorzystane określenia
23 lipca	<i>Informacje</i>	09:00:00	„32 letni sprawca”, „sprawca”, „mężczyzna, który stoi za zamachami”, „zabójca z Norwegii” – na pasku, „ten człowiek”,
	<i>Informacje</i>	14:00:05	„32 letni zamachowiec”, „zamachowiec, „32 letni Norweg”,

			„zamachowiec”, „sprawca”, „napastnik”, „Norweg”
	<i>Informacje</i>	16:00:05	„podejrzana osoba”, „sprawca masakry”, „zamachowiec”
	<i>To był dzień</i>	19:59:50	„zamachowiec”, „sprawca”, „ten człowiek”, „32 letni sprawca”, „szaleniec”, „skrajnie prawicowy chrześcijanin”, „napastnik”, „osoba, która zamordowała tyle osób”, „on”, „zamachowiec”. „człowiek o radykalnych poglądach”
	<i>To był dzień na świecie</i>	21:30:02	„terrorysta”, „chrześcijański fundamentalista”, „sprawca ataku”, „obywatel norweski”, „młody Norweg”, „32 letni mężczyzna”, „szaleniec”
24 lipca	<i>Informacje</i>	09:00:14	„chrześcijański zamachowiec, o radykalnych poglądach”
	<i>Informacje</i>	14:00:05	„zamachowiec z Norwegii”, „zamachowiec norweski”, „zamachowiec”, „sprawcy”, „taka osoba”
	<i>Informacje</i>	16:00:00	„zamachowiec”, „sprawca”, „postać”, „norweski zamachowiec”
	<i>To był dzień</i>	19:59:40	„morderca”, „ten człowiek”, „sprawca”, „zamachowiec”, „norweski zamachowiec”, „psychopata”, „templariusz”
	<i>To był dzień na świecie</i>	21:30:11	„mężczyzna”, „32 letni sprawca”, „zamachowiec”, „bohater”, „morderca z Norwegii”, „facet”

Informacje na temat **Andersa Behringa Breivika** uzupełniane są o fotografie. Ze względu na mały ich zasób, każde ze zdjęć jest wielokrotnie prezentowane nawet w tym samym programie.

Wybrane fotografie Andersa Behringa Breivika prezentowane w stacji *Polsat News* w dniach 23-24 lipca

Wizerunek Andersa Behringa Breivika jest również swego rodzaju elementem scenograficznym w studiu. Jego fotografie stanowią tło w przypadku prezentacji jego osoby.

Kolejnym z wątków prezentacji Andersa Behringa Breivika jest omówienie manifestu, jaki opublikował. Jego prezentacja stanowi istotny element w serwisach informacyjnych 23 lipca, 24 lipca treści w nim zawarte w większym zakresie wykorzystywane są przez redakcję do nakreślenia profilu psychologicznego. Również i w tym przypadku omówieniu towarzyszą ilustracje.

Wybrane grafiki i ilustracje graficznie przedstawiające informacje na temat manifestu

3.4. Porównanie sposobu relacjonowania wydarzeń w Norwegii przez telewizyjne programy informacyjne: TVP INFO, Polsat News oraz TVN24 (Ewa Stasiak-Jazukiewicz)

Doświadczenia wyniesione z prac nad *Spójną antyterrorystyczną polityką informacyjną dla administracji RP*, przygotowywaną w ramach projektu rozwojowego Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie pt. „Przeciwdziałanie i zwalczanie przestępczości zorganizowanej i terroryzmu w warunkach bezpiecznego, przyspieszonego i zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego” Nr O R00 00-40 07; analiza kodeksów dziennikarskich BBC i OFCOM, wreszcie bogata (zwłaszcza amerykańska) literatura dotycząca funkcji mediów w sytuacjach kryzysowych i granic społecznej odpowiedzialności mediów pozwoliły nam na sformułowanie następujących funkcji mediów relacjonujących sytuację kryzysową powstałą poza granicami kraju:

1. informacyjna
2. kształtowanie świadomości zagrożenia kryzysem (terroryzmem)
3. kształtowanie społecznej aprobaty do walki z zagrożeniem (terroryzmem)
4. podnoszenie społecznego zaufania do władzy i podjętych przez nią sposobów walki z zagrożeniem (terroryzmem)

Ad.1. W przypadku relacjonowania sytuacji kryzysowej spoza granic kraju funkcja informacyjna polega przede wszystkim na:

- a) kompetentnym i szybkim doniesieniu o samym wydarzeniu,
- b) poinformowaniu o ewentualnym udziale Polaków w wydarzeniu
- c) poinformowaniu o konsekwencjach wydarzenia dla Polaków przebywających w tym miejscu
- d) poinformowaniu o konsekwencjach wydarzenia dla Polski i Polaków

Ad. 2. Kształtowanie świadomości zagrożenia kryzysem mieści się w obowiązku interpretowania otaczającej nas rzeczywistości. Należy do kanonu zadań stojących przed mediami, mieści się w informacyjnym typie komunikowania.

Ad. 3 Stacje telewizyjne mogą (publiczne powinny) aktywizować społeczną akceptację walki z zagrożeniami (zwłaszcza terroryzmem). To już komunikowanie perswazyjne, którego celem jest wykształcenie nowych, zmiana lub ugruntowanie dotychczasowych postaw społecznych.

Ad. 4 Stacje telewizyjne mogą uczestniczyć w budowaniu zaufania swoich odbiorców do władzy i podjętych przez nią sposobów walki z zagrożeniem, informując zwłaszcza o zadaniach i uprawnieniach poszczególnych służby i innych podmiotów w zakresie przeciwdziałania i zwalczania tych zagrożeń. Mogą również w dobrze pojętym interesie społecznym kontrolować władzę, na ile wywiązuje się z obowiązku zapewnienia bezpieczeństwa obywatelom.

Które z tych funkcji były realizowane przez badane stacje i jak?

Kompetentnie i szybko poinformować o samym wydarzeniu

To zadanie w zasadzie zrealizowały badane programy informacyjne . Jak problem szybkości rozwiązały programy informacyjne?

Tabela
Pierwsze informacje o wybuchu w Oslo

stacja	na pasku	przekazana przez prowadzącego audycję	zdjęcie
TVP INFO	15.56.14	16.06 54	16.11:52
TVN24	15:40:56	15:42:19	15:49:44
Polsat News	15:46:22	15:59:20	15:46

Tabela
Pierwsze informacje o wydarzeniach na wyspie

stacja	na pasku	przekazana przez prowadzącego audycję	zdjęcie
TVP INFO	18.50	20:12:11	21:00:05
TVN24	19: 27:40	19:30:00	20:00:04
Polsat News	18.18.28	19.15.44	21:14:21

Kompetentnie?

Opracowanie wskazuje na braki w pierwszym przekazie informacyjnym.

Największe błędy:

- brak ustosunkowania się do wszystkich składowych przekazu informacyjnego.
- niepowoływanie się na źródła informacji.
- łączenie informacji z komentarzem przez prowadzącego serwis informacyjny
- nadużywanie argumentów o charakterze emocjonalnym:

A. szok – TVP INFO 23. 07., godz. 9.30 – prowadząca: *„Norwegia jest w szoku po wczorajszej masakrze na wyspie Utøya i zamachu bombowym w Oslo. (...)”*

B. strach – TVP INFO 23. 07., godz. 9.33 - relacja specjalnego wysłannika Pawła Prusa: *„Ludzie są przerażeni tym co się stało. Nigdy w historii Norwegii nie miały miejsca takie rzeczy, jakie stały się wczoraj. Jeszcze nigdy nie doszło tutaj do ataku terrorystycznego. (...) Ludzie są najbardziej zadziwieni tym faktem, że sprawcą tego ataku jest ktoś, kto pochodzi stąd (...)”*

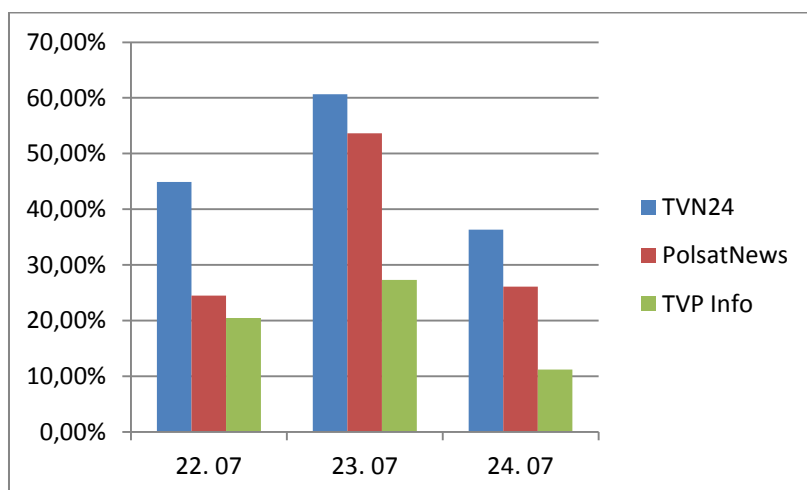
C. żal

D. współczucie

Kompetentnie to także dotrzeć z przekazem do odbiorcy. Ten wymóg stacje informacyjne spełniły. Poświęciły tematowi dużo czasu antenowego a materiały miały wysoki stopień uwidocznienia.

Wykres:

Procentowy udział badanej tematyki w ogólnym czasie emisji stacji TVN24, Polsat News oraz TVP INFO w dniach 22. 07; 23. 07 oraz 24. 07

Poinformować o ewentualnym udziale Polaków w wydarzeniu

Tabela
Stopień uwidocznienia

stacja	wydanie specjalne serwisów informacyjnych	zapowiedź	ticer	ilustracyjność
TVP INFO	22. 07 od 21.00 23. 07 	každorazowo	od 15.56.14 pierwszego dnia czerwony ticer; 24. 07 – w niektórych serwisach biały	každorazowo: zdjęcia, grafiki, materiały filmowe z podkładem muzycznym, plansza
TVP WARSZAWA		každorazowo	od 22. 07 czerwony ticer	zdjęcia, materiały filmowe
TVN 24	22. 07 od 20.30 23. 07 	každorazowo	od 15:40:56 22.07 żółty ticer z napisem PILNE	každorazowo: materiał filmowy z podkładem muzycznym, plansza, zdjęcia, grafiki

W celu realizacji tego zadania wszystkie badane stacje informacyjne emitowały rozmowę telefoniczną z ambasadorem RP w Norwegii, zapewniającym, że wg danych policyjnych żaden Polak nie ucierpiał w wyniku wybuchu bomby w centrum Oslo. Przedmiotem zainteresowania wszystkich programów było też ustalenie czy nie ma poszkodowanych Polaków na Utøya.

Także w myśl tej zasady reporterzy telewizyjni „tropili” polski ślad – materiały na temat zakupu w Polsce nawozów, które posłużyły do konstrukcji bomby.

Ostatnim aspektem ewentualnego udziału Polaków w wydarzeniu był zamieszczony na You Tube film, jak sugerowały norweskie media, zapowiadający zamach w Oslo a nadany z komputera o polskim adresie IP. Wyjaśnienie, złożone na zorganizowanej przez ABW konferencji prasowej było emitowane na antenach badanych stacji.

Poinformować o ewentualnym zagrożeniu dla Polaków przebywających w Norwegii

Stacje emitowały rozmowę telefoniczną z ambasadorem RP w Norwegii, w której padło wyjaśnienie, że w polskiej placówce dyplomatycznej nie podniesiono poziomu alertu. Potrzeba takiego wyjaśnienia wynikała m.in. z pojawiających się informacji o ewakuacji parlamentu, dworca kolejowego, wzmożonych kontrolach granicznych i zamknięciu

przestrzeni powietrznej nad Norwegią. To była zbędna niepotrzebna informacja, zwłaszcza ze względu na sporą grupę Polaków mieszkających w Norwegii. Rozpowszechniła ją m.in. TVN24

Wskazać na ewentualne konsekwencje wydarzenia dla Polski i Polaków

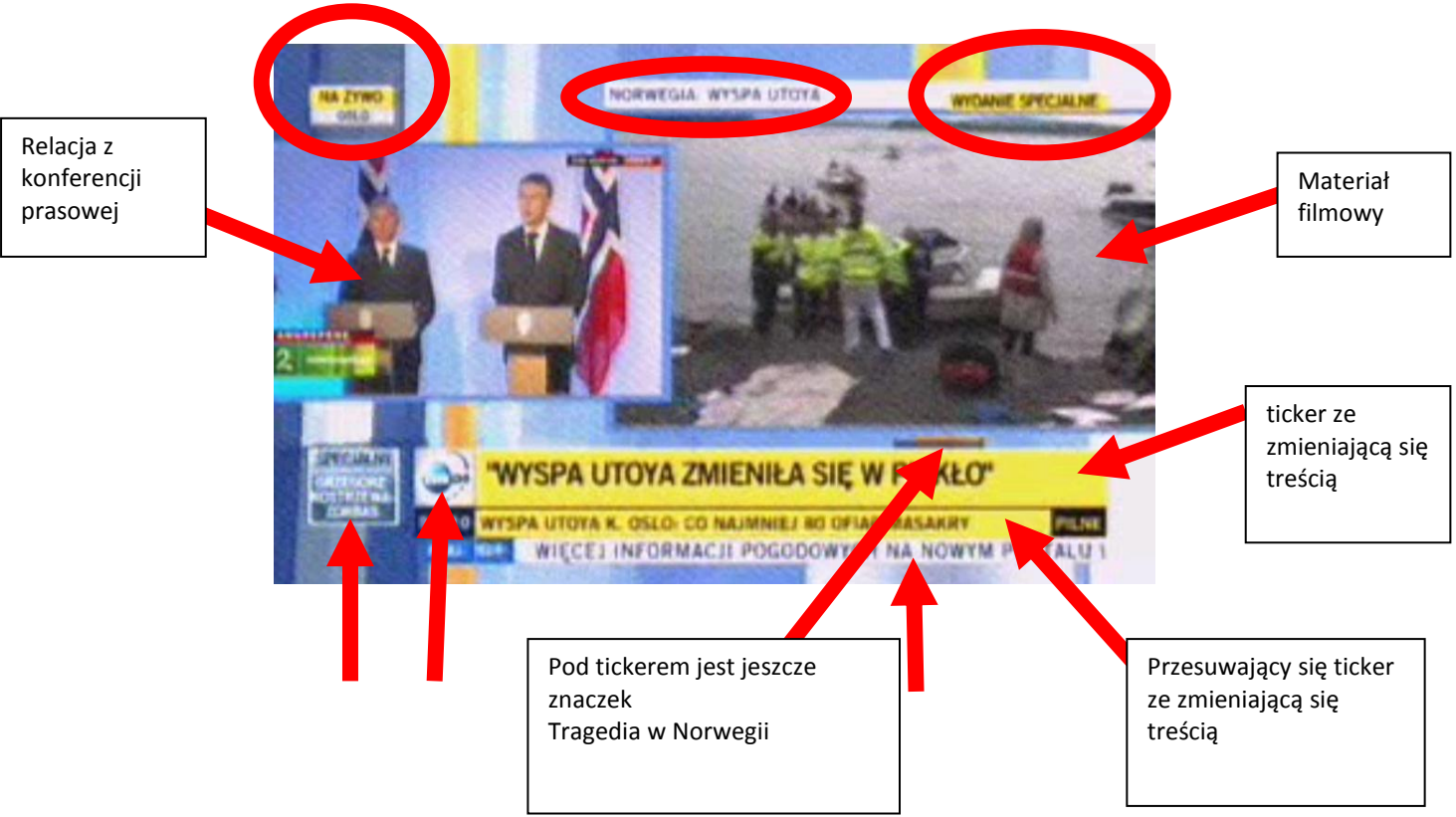
Odniesień do sytuacji w Polsce było wiele. I tak:

- Stawiano ekspertom pytanie o zagrożenie terroryzmem w Polsce. Między innymi w celu rozwiania ewentualnych obaw ABW natychmiast zorganizowało konferencję prasową.
- Podnoszono problem gotowości polskich służb na zagrożenie terroryzmem (TVP INFO, 23. 07 - wypowiedź podinspektora Macieja Karczyńskiego, rzecznika Komendanta Stołecznego Policji)
- Stawiano też pytanie czy w Polsce są ekstremiści polityczni a jeśli tak, to czy są monitorowani przez odpowiednie służby (m.in. pytanie Justyny Pochanke z TVN24).
- Podejmowano problem brutalizacji życia publicznego, pojawienia się języka nienawiści w wypowiedziach polityków.
- Zastanawiano się nad otwartością społeczeństwa polskiego.
- Powszechne poruszenie medialne wywołała propozycja ograniczenia możliwości zakupu broni – przygotowywano raporty z sytuacji w USA i krajach UE. Pytano polskich polityków, co sądzą na temat tej propozycji

Kształtowanie społecznej świadomości zagrożenia terroryzmem

Informowanie o incydentach czy atakach terrorystycznych jest działaniem na rzecz kształtowania tej świadomości. Nie można jednak przesadzić. W omawianym przypadku przesadzono:

- Po pierwsze: z graficznymi środkami wyrazu na ekranie (przez dwa dni żółty ticker nie schodził z ekranu; jednocześnie pokazywano na dwóch ekranach; były znaczki i napisy). Znaczki informowały o wydaniu specjalnym i jego nazwie – na tle flagi Norwegii napisy: Tragedia w Norwegii (TVN24), Norwegia po Tragedii (TVP Info), Masakra w Norwegii (Polsat News)

- Po drugie: ciągle prezentowano ten sam materiał filmowy (robiła to każda stacja)
- Po trzecie: blok informacyjny o wydarzeniach w Norwegii poprzedzała zapowiedz filmowa, złożona z oglądanych już zdjęć czy materiału filmowego – karetka pogotowia na sygnale, ranni biegnący po ulicy usianej szkłem, akcja ratunkowa na Utøya, przed i po materiale filmowym plansza z dramatycznym napisem (Polsat News), kwiaty ze zniczami (TVN24).
- Po czwarte: dramaturgią; wyrażaniem emocji – poprzez stosowanie przez prowadzących serwisu informacyjne wartościujących określeń, przesadną intonację głosu
- Po piąte: natłokiem nie wnoszących nic nowego newsów, ilością gości w studiu.
- Po szóste: dynamiką; tempem narracji; przerywaniem wątków (TVN24)

Aktywizacja społecznej akceptacji walki z zagrożeniami

W omawianym przykładzie pełniły tę funkcję na przykład inicjując rozmowy z gośćmi na temat społecznego przyzwolenia na ograniczanie wolności obywatelskich, na kontrolę treści portali internetowych, To trudne zadanie, rola mediów, zwłaszcza tak masowych jak telewizja powinna się wyrażać właśnie w inicjowaniu społecznej debaty, w gronie organizacji pozarządowych, całkowicie bez albo przy minimalnym udziale polityków.

Informować o zadaniach i uprawnieniach poszczególnych służby w zakresie przeciwdziałania i zwalczania zagrożeń.

Tego jest za mało. Znakomicie wpisał się reportaż o BOA, emitowany w TVN24. TVP Warszawa nadała materiał o drogach ewakuacji w miejscach publicznych, m.in. w metrze. W Polsat News przeprowadzono wywiad z gen. bryg. Wiesławem Leśniakiewiczem, Komendantem Głównym Państwowej Straży Pożarnej na temat procedur reagowania kryzysowego. I to wszystko, nie licząc ocen działalności norweskiej policji i służb ratunkowych.